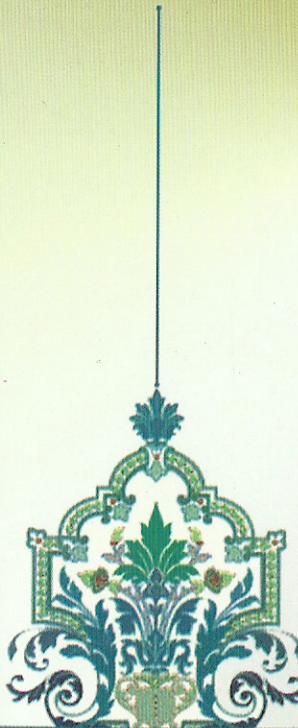


ھېكمەت دۇردا نىلىرى مە جمۇئەسى

ئەجادىيەت ھە قىقىدە

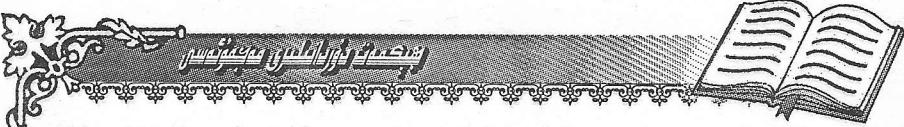
ھېكمەتلەر

ئېزىمىز PlayTM
ئېزىمىز بىلەم خەزىنى



شىنجاڭ ئۈزۈل سەئىھات . فۇتو سۈزۈت ناشرىياتى
شىنجاڭ پىلسىكترون ئۇن . سىن ناشرىياتى





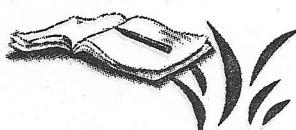
ھېکايىگە ھەقىقىي چىنلىق تۈيغۇسى بېرىشتە ئىسىم - فا-
مىلىدىن ئارتقۇق نىرسى يوق. ئىسىم - فامىلىنى يوشۇرۇش - ئەڭ
زور ساختىلىق. ئۇيلاپ كۆرۈڭ، ھېكايىدىكى پېرسوناژلارنىڭ
ئىسىم - فامىلىسى بولمىسا، ئۇ نېمىگە ئايلىنىپ قىلىشى
مۇمكىن؟

دالى كارنېڭ: «تىلدىكى بۆسۈش» تىن

تىما ياخشى تاللانسا، مۇۋەپپەقىيەت قازانماي قالمايسىز.
دالى كارنېڭ: «تىلدىكى بۆسۈش» تىن

شائىرلار سۆز تىزغۇچىلار ۋە كىشىلەرنى ماختىغۇچى، سۆك-
كۈچلىر دۇر، ئۇلارنىڭ تىلى قىلىچتىنمۇ ئۆتكۈرەك، تەپەككۈر
قىلىش يولى قىلىدىنمۇ نازۇكراقتۇر.
چوڭقۇر ۋە نازۇك مەنلىك سۆزلىك چۈشىنىي دېسەڭ،
سۆرنى ئۇلاردىن ئاشلا، ئاندىن چۈشىنىسىن.

نارساش، ئۇلار كۆڭۈل دېڭىزىغا چوڭقۇر چۆكۈپ، گۆھەر،
ئۇنچە - ياقۇت تېرىپ چىققۇچىلارغا ئوخشايدۇ. ئۇلار ماختىسا،





ماختىشى دەرھال ئەلگە يېيىلىدۇ؛ ئەگەر سۆكسە، كىشىنىڭ نامى يامان بولۇپ قالىدۇ.

ئەي قېرىنداش، ئۇلارغا ئېھوتىيات بىلەن ياخشى مۇئامىلە قىل، ئۇلارنىڭ تىلىغا ئېلىنما. ئەگەر سەن ياخشى مەدھىيىنى خالساڭ، ئۇلارنى خۇشال قىل.

يۇسۇپ خاس ھاجىپ

شاىئر بىر نەچچە خىل بولىدۇ: بىرىنچى خىلى، مەرىپەت ئىلوامى بىلەن قىلبىنى نۇرلاندۇرغان بولۇپ، باشقىلارنىڭ ماختىدە. شىنى ھاجىت قىلمايدۇ. ئۇلارنىڭ ئىشى ھەمىشە مەنە خەزىنىلىدە. بىرىدىن گۆھەر قېزىش، ئەل پەيزى ئۈچۈن شېئىر يېزىشتۇر. ئۇلار-نىڭ شېئىرلىرى تولىمۇ يېقىملىق بولۇپ، دىللارنى ئۆزىگە ئىخ-تىيارسىز تارتىدۇ ... بۇ خىلدىكى شاىئرلار شېئىرنى ھەرگىز شوھەرت ئۈچۈن يازمايدۇ.

يەنە بىر خىل شاىئرلار ھەقىقەت سىرلىرىغا مەجازنى ئاردادە لاشتۇرۇپ يازىدۇ ... بۇلارنىڭ شېئىرلىرىدا مەجاز غالىب كېلىدۇ. شۇنداقلا بۇ خىل شەكىلگە ئامراق كىشىلەرمۇ بار.

يۇقىرىقىدىن باشقا يەنە بىر خىل شاىئرلارمۇ باركى، ئۇلار پەقەت «شېئىر» نى يازالىغىنى بىلەنلا خۇرسەن، يازغانلىرىدىن رازىمەندۇر. ئۇنداقلار مىڭ مۇشەققەتتە بىر بېيىتنى قۇراشتۇر-دۇ - دە، شاىئرلىق غۇۋاغاسىنى پەلەكتىن ئاشۇرۇۋېتىدۇ. ئەمما، نە دىمۇ مەرىپەت بۇستانلىرىنىڭ گۆللەرى بولسۇن؟ شېئىرلىرىدا نە زوق، نە ئىشق ئۇتىدىن ھاراھەت بولسۇن!؟ بەزىلىرى ئەگەر بىرەر



ياخشى بېيىت يېزىپ قالسا، ماختىنىپ نەچە ھەسسى ئاشۇرۇپ دەۋا
قىلىدۇ؛ ياخشىراق چىققان بىرەر بېيىتى ئۈستىدە ماختىنىپ
ھارمايدۇ. ئەمما، قوپال، تېتقىسىز چىققان بېيىتلەرى ئۈستىدە
زادىلا ئېغىز ئاچمايدۇ.

ياخشى يېزىلغان خەت، جايىغا قويۇلغان چېكىتلەر گۈزەلىنىڭ
يۈزىدىكى خالدەك، كىتاب بەتلەرىگە گۈزەلىك بېرىدۇ.
ئەلشىر نەۋائى

خۇشخت كاتىپ سۆزىگە زىننەت، ئوقۇغۇچىغا راھەت بە.
خىشلایدۇ. ئەگەر سەت بولسا، خەتتىكى مەنلىر ئوقۇغۇچىنى مۇج-
ەللەلىكە سېلىپ قويىدۇ، ئەگەر خېتى چىرايىلىق بولۇپ، خاتالىرى
كۆپ بولسا، ئۇنداق خەت يازغۇچىنىڭ قولى پالەچ كېسەللەلىكىگە
جۇپ بولغاي.

ئەلشىر نەۋائى

خېتىمۇ ناچار، خاتالىرىمۇ جىق مۇنداق خەتنى يازغۇچى
خۇددى ساقىلىنى بويىۋالغان بوازىغا ئوخشاش مەسخىرىگە لايق.
مۇنداق ساقالنى قىرقىپ، هاجەتخانىغا تاشلىغىنى ياخشى.
ئەلشىر نەۋائى

ياخشى كۆرگەن كىشىنىڭ خېتى چىرايىلىق، ئىملاسى توغرام
مەزمۇنى بولسا، مۇنداق خەت دىلنى سۆيۈندۈرۈپ جانغا ھۆزۈر بە-
خىشلایدۇ. ئەگەر مەھبۇب خېتى ناچار بولسىمۇ يامان ھېسابلانمايدۇ.
چۈنكى ئاشىق - مەشۇق بىر - بىرىنىڭ خېتىنى ھېچقانداق
چاغدا ناچار ھېسابلىمايدۇ.

ئەلشىر نەۋائى



سازەندىلەر شادلىق يەتكۈزگۈچى، ناخشىچىلار غەمنى كەت. كۈزگۈچىدۇر. حال ئىھلى بولسا ھەر ئىككىلىسىگە جانلىرىنى پىدا قىلىدۇ. ماھىر سازەندىنىڭ ساز - نەغمىسىگە ئاڭلىغۇچىنىڭ ھا. ياتى پىدا بولسا نە غەم، چۈنكى، كۆڭۈل، جان خۇش ئاۋازىدىن قۇۋۇ. ۋەتلىنىدۇ. خۇش ئاۋاز ناخشىچىنىڭ ناخشىسى دەردەنلەر قەلبە. دىكى ئوتتى ئۇلغايىتىدۇ. ئەگەر يېقىمىلىق بولسا، ھال ئىگىلىرىگە قىيامەت بولىدۇ.

ئەللىشىر نەۋائى

ئەگەر ھەر سازەندە سازنى ناھايىتى كۈچلۈك دەرد ئىلىكىدە چالسا، دەرتىن زەخىمناڭ بولغان يۈرەككە بەكرەك تېكىدۇ. گۈزەل ناخشىچىنىڭ ئاغزىدىن چىققان ئاۋاز ھال ئەھلىنىڭ كۆيىگەن باغ. بىرىدىن ئىس چىقىرىتېتىدۇ. سازەندىنىڭ مىجدىزى مۇلايم، ئۆزى ئەقلىلىق بولسا، تاش يۈرەك ئادەمنىڭمۇ باغرىنى ئېرىتىتېتەلەيدۇ. ئەللىشىر نەۋائى

ئادەم بالىلىرىنىڭ لەۋىزى ۋە سۆز - ئىبارىلىرىنىڭ باغلىرى گۈلسىز ۋە رەيھانسىزدۇر. نىزمىنىڭ تۈزۈلۈشى ۋە شېرىنلىكى بىلەن ھارارتى بولمىسا، ئىشق ھارارتىنىڭ كۆيدۈرۈشى بولمايدۇ، ئۇنداق سۆزلەرنى يورۇقى يوق چىراغ، خۇشلۇقى يوق جامائەت دېسە بولىدۇ.

ئەللىشىر نەۋائى

نېمىنى ئەلا دېسەڭ، شائىرنىڭ ئەلالرى ئۇنىڭدىنمۇ ئەلاراق.



ئەمما، ئەنالىرى - تۆۋەنلىرى ھەممە تۆۋەندىن تۆۋەنرەك. ئۇنىڭ ئوتتۇرىدىكىلىرى ھېچنېمىگە يارىمایدۇ. بەلكى ئۇلار توغرىسىدا شائىرىلىقتن ئېغىز ئاچماسلىق ياخشىراق.

ئەلشىر نەۋائى

شۇنداق ئۆتكۈر سۆزلەر بولىدۇكى، ئۇلار خېلى مۇرەك كەپ
ھادىسىلەرنىڭ ماھىيىتتىنى ئاجايىپ ئېنىقلقى بىلەن بېرىدۇ.
ۋ. گى. لېنن

شۇنداقمۇ ئىخچام ھېكمەتلەك سۆزلەر ياكى ماقالىلەر باركى،
ئۇلارنى ھەممە كىشى بىلىدۇ ۋە ئۇلاردىن ھەممە ئادەم پايدىلىنىدۇ.
ئەگەر بۇ خىل ھېكمەتلەك سۆزلەرگە كىشىلەر ئىشەنمىگەندە ئە-
دى، ئۇلار ئەسلىرىدىن - ئەسلىلەرگە يېتىپ كېلەلمىتتى.
كۆنلىغان

خەلقنىڭ دانىشمەنلىكى، ئادەتتە ھېكمەتلەك سۆزلەر ئا. قـ.
لىق ئىپادىلىنىدۇ.
ن. گا. دوپرولىيوبوف

ئېنىق، ئىخچام پىكىر قىلىش خەلققە خاس.

ئا. م. گوركىي

من ماقالىلەردىن ناھايىتى كۆپ نەرسىنى، باشقىچە قىلىپ
ئېيتقاندا، — ئېنىق پىكىر قىلىشنى ئۆگەنگەنەمن.
ئا. م. گوركىي





ئىنسان تېككۈرى ۋە تەجربىسىنىڭ ئۆلمەس خەزىنلىرى
مىڭ يىللار داۋامىدا سۆزگە جەملىنىدۇ ۋە ئەبىدى ياشайдىو.
م. ئا. شولوخوف

ئادەملەرنىڭ ئەقىل - ئىشىنج قىلالمايدىغان دەرجىدىكى
خىلەمۇ خىل مۇناسىۋەتلەرى خەلقنىڭ ئاجايىپ بېزەشلەردىن
ئۆتكەن ھېكمەتلەك سۆزلىرى ۋە ئافورىز ملىرىدە ئۆز ئىپادىسىنى
تاپقان.
م. ئا. شولوخوف

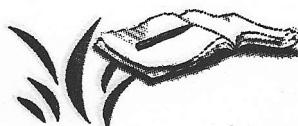
ئادەملەرنىڭ قەدىمىدىن بۇيان ئاجايىپ دانا ۋە غايىت گۈزەل
ھېكمەتلەك سۆزلىرى بار. بىز ئۇلاردىن ئۆگىنىشىمىز كېرەك.
ھېرودوت

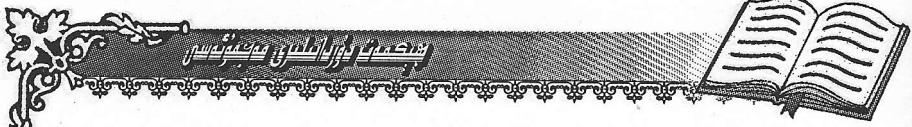
بۇيۈك پىكىرلەرگە ۋاقىتمۇ دەخلى قىلالمايدۇ. ئۇلار كۆپ
ئىسرىلەر ئىلگىرى ئۆز مۇئەللىپلىرى بېڭىسىدە قانداق پىيدا
بولغان بولسا، ھازىرمۇ خۇددى شۇنداق جانلىق.

س. سمايىلس

مەزمۇنى چوڭقۇر ۋە جايىدا قويۇلغان ھېكمەتلەر ھېچقاچان
ئۇنتۇلمىدۇ. ئۇلار ئەۋلادلاردىن - ئەۋلادلارغا ئۆتۈپ، پۇتون ئىسرىلەر
داۋامىدا خاتىرىدىن ساقلىنىدۇ.

ل. بېرنى





هایاتتا، زۆرۇر تېپىلغاندا بىز دائىم پۇشىكىن، كربلوف، گەـ.
رېبوبىدۇفلارنىڭ ئافورىزملرىنى ئىشلىتىمىز ھەم شۇنىڭ بىلەن
بىلە، بەزى ئافورىزملارنىڭ مۇئەللەپلىرىنى بىلمىسىم، ئۇلارـ
دىن تولۇق خەلق دانىشىمىلىكى سۈپىتىدە پايدىلىنىمىزـ.
يا. كولاس

تاللانغان ئۇلۇغ پىكىرلەر، ئۇزۇندىلەر... گويا كۆپ قىرلىق
ئىينەكە ئوخشايىدۇ. ئۇلار يازغۇچىلارنىڭ ئەسرەلىرىدە، چېچىلىپ
ياقتان ئەقىل، بىلىم نۇرلىرىنى بىر يەركە مەركەزەشتۈرىدۇ ۋە بۇـ
نۇرلارنى كىتابخان ئېڭىغا ئالاھىدە كۈچ ۋە جانلىق ھالدا مۇجمەـ.
سەمەلەشتۈرۈپ بېرىدۇـ.
ۋ. سەۋىفت

ئايىرم پىكىرلەر باركى، كىشىنى چارچاتمايدۇ، چۈنكى ئۇلار
بىر يەركە يېغىلغان نۇر ئېقىمىغا ئوخشايىدۇـ.
ب. بائۇست

ئەخلاق — ئۇزاقتنىن — ئۇزاق گەپلەرگە، نەسەھەتۋازلىققاـ
رىغاندا، ئىخچامىغىنە ھېكمەتلىك سۆزلىرىدە ياخشى ئىپادىلىنىدۇـ.
ك. ئىمپېرمان

ئافورىزملار ھايىت دەرىخىدىن ئۇزۇلگەن مېۋىدەك بولوشى
كېرەكـ.
ۋ. نىزار





ئافورىزمىلار — كىچىك شەكىلىكى دانالىق، پىكىر ۋە تۈپ-
خۇلارنىڭ كۈچلۈك جەۋھىرى.

ئۇ. ئولجىبر

ماقالىلەر چوڭ مەزمۇنىنىڭ 3 – 4 ئېغىز سۆز بىلەن ئىپادىد.
لەنگەن شەكىلدۈر.

ت. فوللېر

بارلىق ھېكمەتلەك سۆز لەردىكى ئېنىقلەق مەلۇم دەرىجىددى.
كى قىسىلىقنىڭ ھېسابىغا كەلتۈرىدۇ.

س. جونسون

شۇنداق پىكىرلەر باركى، ئۇلارنى ناھايىتى كەڭ مەندىدە قول.
لىنىش مۇمكىن. شۇ سەۋەبىتىن، بۇنداق پىكىرلەر كۆپچىلىككە
قانچىلىك ماس شەكىلە ئىپادە قىلىنغان بولسا، ئىقىل بىلەن
يۈرەككە شۇنچىلىك كۆپ ئۆزۈق بېرىدۇ. ئۇلار شۇ دەرىجىدە چوڭقۇر
ھېس قىلغان پىكىرلەر بولۇپ چىقىدۇ.

ل. ن. تولىستوي

ئىخلاقىي ئافورىزمىلار مەنىۋى فرونتىتىكى مۇستەھكەم نې-
نە گىزلەرنى، ئىنسان پائالىيىتى ۋە ئېڭىدىكى سەقۇر — تاقفت ئاساس-
لىرىنى بىلگىلەپ بەرگۈچى ئادەم ھایاتىدىكى مەجبۇرىيەتلەرنى،
تۇرمۇش دانشىمەنلىكى، نۇقتىئىنەزەرلەرنى قىسقا شەكىلە بايان
قىلىدۇ.

گ. گېڭىل



بىز كىشىلەرنىڭ پەقدەت خىزمىتىنىلا ئەمس، ئۇلارنىڭ
سۆزلىرىنىمۇ خاتىرىدە ساقلىنىشىمىز كېرەك. نۇتۇقلار، نامەلەر،
ھېكمەتلەك سۆزلەر مەجمۇئەلەرى — ئاشۇ سۆز، ئاشۇ پىكىرلەر.
نىڭ ھەقىقىي خەزىنسى.

ف. بېكون

مەشۇر دانىشىمنلەر ھېكمەتلەك سۆزلىرىنىڭ كانى. ئۇمەردىن
ھەربىر كىشى ھايات ئۈچۈن پايىدىلىق نۇرغۇن پىكىرلەرنى تېپىشى
مۇمكىن.

فۇكىرت

تازا قەلبىدىن سۆز سۈمۈرگەن دانالارغا ئىشىنگىن، تازا قانغا
سىڭىن ھىد — ئۇزاق يىللار ساقلىنار.

گوراتسى

ھېكمەتلەك سۆز ۋە ئافورىز ملارنىڭ ھەقىقىي ھاياتى دانىشـ
ـەنلىك ھەم ئەدەبىياتنىڭ مېغىزى ئىكەنلىكىنى، ھېكمەتلەك
سۆز ۋە ئافورىز ملارغا باي كىتابلارلا كۆپرەك نېپ بېرىشىنى ئۇزـ
ـەنلىق كېرەك. كىشىلەر كىتاب ئۇقۇش جەريانىدا ئاساسەنـ
ئاشۇ ھېكمەتلەك سۆزلىرنى بايقاپ ئېلىشلىرى زۆرۈر.

ۋ. مورلېي

ھەر كۈنى ئاز بولغاندا بىر قوشاق ئائىلاش، ياخشى بىر رەسىم





كۆرۈش، خالىغان بىر ھېكمەتلىك سۆزنى ئوقۇپ بىلىۋېلىش كېرەك.

ئى. گيوقى

كلاسسىكلاردىن ئۆگىنىش ئاجايىپ نەتىجە بېرىدۇ. دېگەندەك ئۇلاردا شۇنداق نەرسىلەر ئۇچرايدۇكى، ئۇ مېڭەڭە ئورنىشىپقا. لىدۇ، قېنىڭغا ۋە جىسمىڭغا ئۆتىدۇ.

يا. كومپىنسكىي

تەپەككۈر ئىگىلىرىنىڭ پىكىرلىرى بىلەن تونۇشۇش مېڭە ئۇچۇن تەڭداشىسىز مەشقىق. ئۇ ئەقىلگە ئەقىل قوشىدۇ ۋە پىكىرنى ئۆتكۈرلەشتۈردى.

ئى. گېردىرى

قىسقا ئىپادىلەنگەن ئۆتكۈر پىكىرلىر ھاياتنى ياخشىلاشقا كۆپ خىزمەت قىلىدۇ.

تېستىرسىرون

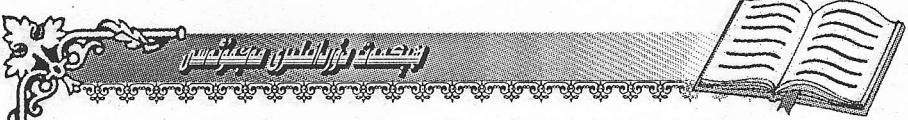
چوڭقۇر پىكىرلىر ئەقىلگە قېقىلغان پولات مىخقا ئوخشايدۇ.

ئۇلارنى سۇغۇرۇپ ئېلىشقا بولمايدۇ.

د. دىدىرىو

سۆزلەر، ئىسرىگە، پىكىرلىر بولسا ئىسرىلەرگە يېتىشىدۇ. ن. م. كارامىزىن





ئېنىق بولغان ھېكمەتلىك سۆزلىر كىشىلەرنىڭ مېڭىسىگە سىڭىپ قالىدۇ. يىلتىز تارتىدۇ. گۈللەيدۇ. هوسۇل بېرىدۇ ۋە دا. ئىملىق تەسىر كۆرسىتىپ تۇرىدۇ.

ف. بودبىنىشتىپدىت

پىكىر ۋە ھېكمەتلىك سۆزلىر، ئۆينى بېزەپ تۇرغان گۈلگە ئوخشاش كۆڭۈلنى بېزەيدۇ.

ئ. كانپىف

گۈزەل ئوخشتىشلار گۈزەل پىكىرلەرگە زىننەت بەخش ئې.- تىدۇ ۋە ئۇلارغا كۈچ بېرىدۇ.

ۋ. هيۈگۈ

ھېكمەتلىك سۆزلىر ئەقلىنىڭ مۇستەقىل پائالىيىتىگە پىقەت بېسىم كەلتۈرمەيدۇ. ئەكسىچە، مۇستەقىل پائالىيەتكە ئۇندەيدۇ.

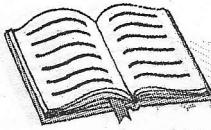
ل. ن. تولىستوي

ئېنىق پىكىرلەرنىڭ ياخشىلىقى شۇ يەردىكى، ئۇلار كىتاب- خاننى جىددىي ۋە ئۆز ئالدىخا ئويلاشقا مەجبۇر قىلىدۇ.

ل. ن. تولىستوي

بەزى ھاللاردا ياشلارنىڭ «مەن بىرسىنىڭ ئەقلىي بوبىچە يا- شايىمەن» دېگەن سۆزلىرىنى ئاڭلايسىن. ئويلاپ يەتكەنلىرىنى ئويلاپ





ئولتۇرۇشنىڭ ساڭا نېمە حاجتى؟ تەييارنى ئېلىپ، ئالغا كېتىۋەر.

ئىنسانىيەتنىڭ كۈچى شۇنىڭدا!

ل. ن. تولىستوي

ياخشى پىكىر قىيەردىن ئېلىنگىنىدىن قەتئىينەزەر ئۆزۈڭ.

نىڭ پىشىغان پىكىرىڭدىن كۆپ ئەۋزەل. بۇ گەپ ئۆزىنى - ئۆزى

چىرمىپ، ھېچكىمنى تەن ئالماي يۈرگەنلەرگە تەربىيە.

ف. لامات - لېۋايى

من بولۇپمۇ زىددىيەتلەك ھادىسىلەرگە دىققىتىمىنى قولغانە.

قۇچى ۋە ئاشۇ زىددىيەتلەرنى ھەل قىلىپ بىرگۈچى ھەر تۈرلۈك

ئىخچام ھېكمەتلەك سۆزلەرنى قەدرلەيمەن.

ئى. گىيوتى

ئەقىللېق ئادەم دائىم بۈيۈك كىشىلەرنىڭ سىنىقىدىن ئۆتكەن

يولنى تاللىشى ۋە ئاجايىپ شەخسلەرگە تەقلىد قىلىشى كېرەك.

چۈنكى، مۇبادا ئۇ ئاشۇ بۈيۈكلىك دىرىجىسىگە كۆتۈرۈلمىگەن تەققى.

دىرىدىمۇ، ھەر ھالدا كىچىكىنە بولسىمۇ ئۇنىڭ نۇرىنى ئالالايدۇ.

ن. ماكتۇپبىلى

ئەدەبىيات - سەنئەتتە ئەسەرنىڭ مەزمۇنى ۋە شەكلى مەسىلە.

سى يالغۇز بەدىئىي گۈزەللەكىنى يارىتىش جەھەتتىكى گۈزەللەك

مەزمۇنى ۋە گۈزەللەك شەكلى مەسىلىسى بىلەن چەكلەنمەيدۇ.

ئۇ ئەسەرنىڭ بارلىق ۋەقلەك مەزمۇنى، ئاپتۇرنىڭ ئىدىيىتى





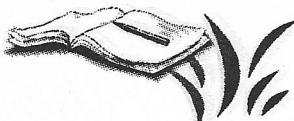
ھېسىياتى، مەزمۇنى، ئەسەرنىڭ ژانر، كومپۈزىتىسى، ئۇسلۇب، بېيت شەكلى، تىل، ئاھاڭ، رىتىم، سىزىق، رەڭ قاتارلىق ئىپادە. لمەش شەكىللەرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ گۈزەلىكىنىڭ مەزمۇن ۋە شەكىل مەسىلىسىدىن تاشقىرى، بىر قاتار باشقۇ ئىجتىمائىي، ئىقتىصادىي، ئېتنىك، ئەخلاقىي مەزمۇن ۋە شەكىل مەسىلىلىرى. گىمۇ تۇنىشىدۇ. بۇ ئەدەبىيات - سەئىھەت نەزەرىيىسى يۇرۇتىدىغان خاس تېما.

ئا. مۇھەممەتئىمن: «قاتلاملىق ئېستېتكا» دىن

ئېستېتكى قىممەت بەدىئىي ئەسەرنىڭ ھاياتىي كۈچى. ئۇ ئۆزىنىڭ چىنلىقى، ماھىيەتلەكلىكى، ئوبرازى، تىپىكلىكىنى، ئىندىۋىدىللىقى، تىلى ۋە ئىستىلى ئاراقلىق جانلىق ئىنساننى ۋە ئۇنىڭ ئۆز دەۋرىدىكى زامان مۇھىتىغا خاس ھايات تەقدىرىنى گەۋ- دىلەندۈرۈپ، كۈچلۈك ئېستېتكى قىممەت يارىتىدۇ. ئۆلمەس ئە. سەرلەر ئۆزىنىڭ ئېستېتكى خاراكتېرى شاراپىتىدىن ئۆلمەستۇر.

ئا. مۇھەممەتئىمن: «قاتalamلىق ئېستېتكا» دىن

تىل - يېزىق - ئەدەبىياتنىڭ بەدىئىي قۇرۇلما ۋە خاراكتېر ئوبرازى يارىتىشتىكى ئاساسلىق ئىجادىيەت ۋاسىتىسى، ئۇ مۇزى، كىدا ئاھاڭ، رەسىماللىقتا شەكىل، رەڭ، ئۇسۇلدۇ بەدەن ھەرىكتى قانداق بەدىئىي ۋاسىتە، بەدىئىي ھاۋالى بولسا، ئەدەبىياتتىمۇ خۇددى شۇنداق ئورۇن تۇتقان بولىدۇ. تەكتىلەش حاجەتكى، تىل - يېزىق ئەدەبىياتدا بەدىئىي ۋاسىتە، بەدىئىي ھاۋا بولۇپ، ئەدەبىياتتىكى تىل ئاھەتتىكى تۇرمۇش تىلى ئاساسىدا «قايىتا ئىشلەنگەن» بەدىئىي





تىلدىن ئىبارەت بولۇپ، ئادەتتىكى تۇرمۇش تىلنىڭ ئۆزى ئەمەس:
ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

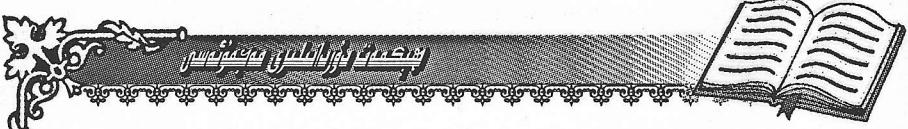
ئەدەبىياتنىڭ ئاساسلىق ئوبىيېكتى ئىنسان ۋە ئۇنىڭ ئىجتىد-
مائىي تەقدىر رېئاللىقى ۋە ئىدىيىۋى ھېس - ئارزو سىدىن چىنلە-
قى ۋە تارىخى خەلق ئاممىسىنىڭ تارىخى قىياپتى، تارىخى
تەلىپۇنۇشىنى ئىپادىلىشى، خەلقنى خەلققە ئىينەن ۋە ئۇمىدۇار قد-
لىپ تونۇشتۇرۇشى، خەلق تەقدىرلىنى خەلققە تاپشۇرۇشقا يېتىدە-
لىشى لازىم، ئەدەبىياتتىكى توقۇلما، رېئاللىقتىن ئايىرلۇغان «-
ئىككىنچى تۇرمۇش» نى ئىنسان تەقدىرلەگە ئائىت ھەققىي ئىج-
تىمائىي تېماتىكىدىن ئايىرلۇغان باشقىا غەيرىي مەۋجۇت ھېكايەتنى
ياساپ چىقىشنى مەقسەت قىلماستىن، بەلكى ئىنساننىڭ ھەققىي
ئىجتىمائىي ۋە تارىخىي رېئاللىقىنى يورۇتۇپ بېرىشنى مەقسەت
قىلىشى لازىم. بۇ ئەدبىتىن ئالىمشۇمۇل — تارىخىي قىممەتكە
ئىگە پىكىر قىلىشنى ۋە ئۇنى بىدىئىي ۋاستىلەر بىلەن ئىپادىلەپ
بېرىشنى تەلىپ قىلىدۇ.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

يازغۇچىنىڭ قىممىتى ئۇنىڭ قانچە ئەسەر يا زغانلىقى بىلەن
ئەمەس، بەلكى ئۆز ئەسربىدە خەلق سەنئەتچىسى بۇرچىنى قانچە-
لىك ھالاللىق، قىزغىنلىق ۋە يۈكىسەكلىك بىلەن ئادا قىلغانلىقى
بىلەن ئۆلچىنىدۇ. بۇنداق بولمىغان ئەدمىييات شەكلەن ئەدەبىيات،
نو قول ۋەقە ئەدەبىياتى، خەلق پېرسوناژ قىلىنىغان ئەدەبىيات،
جانسىز ئەدەبىيات بولۇپ قالىدۇ.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن





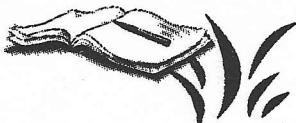
بەدىئىي ئىجادىيەت (evitaerc) ئېستېتىك پاڭالىيەتنىڭ ئەڭ ئالىي شەكلى ۋە ئەڭ پاڭالىيەتچان قاتلىمىدىن ئىبارەت. ئا. مۇھەممەتتىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

بەدىئىي ئىجادىيەت — سەنئەت گۈزەللىكى ۋە ئۇنى چۈرىدە. گەن بەدىئىي ئىسر يارىتىشنىڭ ئاساسلىق ھالقىسى. بەدىئىي ئەجادىيەتسىز بەدىئىي ئەسەرلەرنىڭ، سەنئەت سەھىپلىرىنىڭ مەيدانغا كېلىشى مۇمكىن ئەمەس. ئا. مۇھەممەتتىمەن: «قاتalamلىق ئېستېتىكا» دىن

بەدىئىي ئىجادىيەت — ئۇبرازلىق تېپكۈرنىڭ سىرتلىنىش شەكلىدىن، سەنئەتچى مېڭىسىگە جەمغىرلەنگەن ۋە كومپوزىتسى. سەلەنگەن ئىجادىيەت ئىنتىلىشلىرىنىڭ ئىجادىيەت بىناكارلىق جەريانىدىن ئىبارەت. ئۇنىڭسىز «ئىنسانىيەت روهىنىڭ ئىنژىنبەرلىق رى» ئۆزىنىڭ روهىيەت قۇرۇلماسىغا ئاساس سالالمايدۇ. ئا. مۇھەممەتتىمەن: «قاتalamلىق ئېستېتىكا» دىن



بەدىئىي ئىجادىيەت — ھوسۇلدار ھالىتكە يەتكەن ۋە خۇش پۇرېقى ئىجادىيەت ئىلھاملىرىغا قايىتا ئىلھام ھەم رىغبەت سېلىدە. ۋاتاقان ئاڭلىق ۋە مۇرەككىپ، كۆپ قىرلىق پىسخىك ئىجادىيەت ئۆركىشىنىڭ ئەملىي پاڭالىيەت جەريانىدىن ئىبارەت. ئا. مۇھەممەتتىمەن: «قاتalamلىق ئېستېتىكا» دىن





ئىجادىيەت — ئىنساننىڭ ئۈلۈغ ئىمتىيازى، ئىنساننىڭ ئوبىېكتىپ دۇنيا قانۇنىيەتلرى ۋە گۈزەللەك قانۇنىيەتلرى گە ئا. ساسەن ئېلىپ باردىغان ئىجادىي پائالىيىتى. ئىجادىيەت ئىبارىسى حازىرقى كۈنە «يوقنى پەيدا قىلىش» چۈشەنچىسىدە قوللىنىلە. ۋاقان بولسىمۇ، ئۇ ئەمەلدە «بار نمرسە» ئاساسدا ئېلىپ بېرىلە. دىغان «يوقنى پەيدا قىلىش» تىن ئىبارەت. روشنەنكى، ئىجادىيەت ئىبارىسى كاتېگورىيىلىك مەندىھ ئۆز دائىرسىدىلا «يوقنى پەيدا قىلىش» تىن ئىبارەت بولۇپ، بۇ نىسبىي دائىرىدىن ھالقىپ كەتسە سەپسەتە ۋە سوفىستىكىغا ئايلىنىدۇ.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتكا» دىن

ئىجادىيەت ئىنسان پائالىيىتىنىڭ ئەڭ مەنلىك، ئەڭ مەنپە. ئەتلىك، ئەڭ تەسىرلىك، ئەڭ ئىپتىخارلىك بىر ساھەسى سۈپىتىدە ئىككى تۈرگە بولۇنىدۇ. ئۇنىڭ بىرى، نەزەرىيىۋى خاراكتېرلىك تەپكۈر شەكلىگە ئاساسلانغان ئىجادىيەت، يەن بىرى بەدىئىي خا. راكتېرلىك تەپكۈر شەكلىگە ئاساسلانغان ئىجادىيەت، ئېيتىش كېرەككى ئىجادىيەتىكى ھەر ئىككى تەپكۈر شەكلى بىر - بىر. بىردىن مۇتلەق ئايىرلىغان ھالدا، يەككە - يېگانه داۋاملاشمايدۇ. بۇ تەپكۈر شەكلىلىرى ئارىسىدا ئومۇمىي مەنتىقى باغلىنىش، گ- رامماتىكىلىق باغلىنىش، پىسخىك باغلىنىش ۋە تەسىۋۋۇرچان ياكى ئوبرازلىق باغلىنىش بولۇپ تۇرىدۇ. ھەر ئىككى ئىجادىي خا. راكتېرلىك تەپكۈر شەكلى ئىنسان بىلەن دۇنيانىڭ مەۋجۇتلىقى





ئارىسىدا زۆرۈرىي باغلۇنىش ھاسىل قىلغان بولىدۇ.
ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

ئىجادىيەت ئىنسان تېپەككۈرى ۋە پائالىيىتىدىكى شۇنداق بىر
مالەتكى، ئۇنىڭ شارائىتىدىن ئىنسان ھايۋانىي ئىقتىدار ھېساب-
لانغان ئاددىي رېغلىپىسىلىق، ئېنىستىنكتىلىق تار پائالىيەت چەك-
لىمىسىدىن قۇتۇلۇپ، ئەركىن تاللاش ۋە ھەر قايىسى تۈرلەرگە خاس
«ياساپ چىقىش» مۇمكىنلىكىنى گەۋەدىلەندۈرۈدۇ. نەتىجىدە يېڭى
دائىرلەر ئېچىلىدۇ ۋە ئىنسان جىسمانىي ۋە ئىقلىي جەھەتنە كا-
مالەتكە ئېرىشىدۇ.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتalamلىق ئېستېتىكا» دىن

بەدىئىي ئىجادىيەت مۇئىيەن مەھسۇلات ياكى ئەسەر يارتىد-
دىغان پائالىيەت سۈپىتىدە ئومۇمەن ئىنسان سۈبىپىكتىنىڭ خۇ-
سۇسەن، ئىنسان ئېڭى، ئاڭلىق تېپەككۈرى قايناق ھېسسىياتنىڭ
تىسىرىدە مەيدانغا كېلىدۇ، مۇئىيەن ئىدىيىنى، ئىرادىنى، مەقسەت-
نى، ئىجتىمائىي تەسىر ۋە ئۇزۇمدارلىقنى نىشانلىغان بولىدۇ. بۇ
نۇقىتا پۇتكۈل ئىجادىيەت تارىخى تەكرار ئىسپاتلىغان ئومۇمىي ھە-
قىقەت.

17

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتalamلىق ئېستېتىكا» دىن

بەدىئىي ئىجادىيەتتە ئاڭلىق تېپەككۈرنى ۋە ئاڭلىق مەقسەت-
دارلىق، ئاڭلىق تىل ۋە تېپەككۈر قۇرۇلمىسىنى ئاساس قىلغان
ئاڭلىق تېپەككۈر پائالىيىتى جەريانلىرىدىن تاشقىرى ئىنسان رو-





ھىيتىدىكى ئاڭلىق بولمىغان، ئادەتتىكى تەپەككۈر ياكى بىر قەدەر تۆۋەن قاتلامدىكى پىسخىك ئامىللارنىڭ ئوخشىمىغان ھالەتتە مەلۇم دەرىجىدە، ھەتتا كۆرۈنەرلىك دەرىجىدە تەسىر كۆرسىتىدىغانلىقىنى ئىنكار قىلاماسلىق لازىم. بۇ ئامىللارنىڭ ئىنسان مەنىۋى پائالىدە. يىتىدە تۇتقان سالىمىقى چوڭ.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

بەدىئىي ئىجادىيەتمۇ خۇددى ئىلمىي ئىجادىيەتتەك ئىنسان سۇبىيېكتىنىڭ ئومۇمىي ئىشتىراكىنىڭ نەتجىسىدىن ئىبارەت. ئۇ تۈغما ۋە ئېرىشىلگەن، ئاڭلىق ۋە ئاڭسىز، پىسخىك ۋە فىزىئولو- گىيىلىك، ئىجتىمائىي ۋە شەخسکە تەئىللۇق، ئەنئەنئىۋى ۋە رېئال ئامىللارنىڭ كۆپ تەرىپلىمە مۇرەككەپ تەسىرى ۋە مۇجھىسىم قو- شۇلۇمىسى ئاساسىدا يۈز بېرىدۇ.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

بەدىئىي ئىجادىيەتتە ئىجادىيەت سۇبىيېكتى بولغان سەنئەت- چىنىڭ ئىندىۋەئال ئىجادىي ئىقتىدارى ئۆزىنى نامىياندە قىلىدۇ. ئۇنىڭ مۇھىم تەركىبى تۆۋەندىكىلەر دىن ئىبارەت:

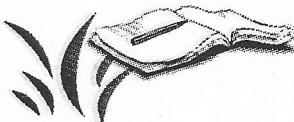
— ئىجادىيەت سۇبىيېكتىنىڭ فىزىئولو-گىيىلىك - پىس-

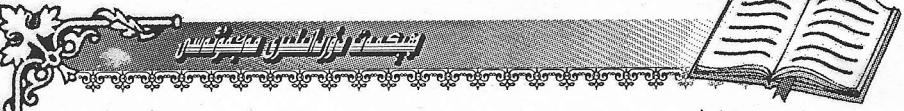
خولو-گىيىلىك ساغلاملىقى ۋە ئۇنىڭ يېتەرلىك كامالىتى؛

— ئىجادىيەت سۇبىيېكتىنىڭ ئۆزىگە خاس قابلىيىتى ۋە

تالانت خاسىيەتلەرنىڭ دەرىجىسى؛

— ئىجادىيەت سۇبىيېكتىنىڭ دۇنيا قارىشى، ئىجتىمائىي مەسئۇلىيەتچانلىقى، ئىجادىيەت نىيىتى ۋە ئىجادىيەت





مەزمۇن دارلىقى؛

ئىجادىيەت سۈبىپكتىنىڭ تۇرمۇش تەجربىسى، مەدەن-

يەت قاتلاملىرى، بىلىم كەڭلىكى ۋە ئۇنىڭغا بولغان جانلىق
مۇناسىۋىتى؛

ئىجادىيەت سۈبىپكتىنىڭ ئەخلاقىي خاراكتېرى، ئۆزىنىڭ

مۇھىتقا بولغان پائالىيەتچان ئالاقىسى؛

ئىجادىيەت سۈبىپكتىنىڭ تۇرمۇشنى تەشكىللەشى، تۇر-

مۇش رىتىمىدارلىقى، ئائىلىۋى مۇھىتى، ۋە ھاكازالار.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتكا» دىن

بەدىئىي ئىجادىيەت ئەينى زامان رېئاللىقىنىڭ — ئىجتىما-

ئىي ئىشلەپ چىقىرىش سەۋىيىسى، سىياسىي مۇھىت جامائەتچىلىد.

كىنىڭ ئېستېتكى زوقلىنىش سەۋىيىسىنىڭ تەسلىرىگە ئۇچرايدۇ.

بەدىئىي ئىجادىيەتكە يەنە سەنئەت تەرەققىياتىنىڭ تەكشىلىك قا-

نۇنىيىتىنىڭ كۆرسىتىدىغان تەسلىرى كۆرۈنەرلىك بولىدۇ. سەذ-

ئەتكار ئاساسەن ئۆزى ياشىغان دەۋرەدە گۈللىنىشتىن قالغان سەذ-

ئەت ژانزىلىرى بويىچە ئەمەس، بەلگى راسا گۈللىنىشكە يۈزلمىنگەن

سەنئەت ژانزى بويىچە بەدىئىي ئىجادىيەتكە كىرىشىدۇ.

ئا. مۇھەممەتئىمەن:

«قاتلاملىق ئېستېتكا» دىن

بەدىئىي ئىجادىيەت نەزەرىيىسى چوڭ تېما. ئۇ تارىخ، جەمئى-

يەت شۇناسلىق، پىسخولوگىيە ۋە پەلسەپە مەسىلىلىرىگە تۇتىشىدۇ.

مۇئەيىيەن تارىخىي مەدەنلىيەت سەۋىيىسىنى مۇئەيىيەن ئىقتىسادىي ۋە

تېخنىكىلىق شەرت - شارائىتىنى مۇئەيىيەن دېموکراتىڭ ياكى ھا.





كىممۇتلۇق سىياسىي تۈزۈمنى مۇئىيەن ئەنئەنئى ئىنېرىتسىيە ۋە بېئىلىق رىغبەتچىلىكىنى سەنئەت تۈرلىرىدىكى مۇئىيەن بىر تۈرنىڭ ياكى ژانىرنىڭ گۈللەش ياكى چۈشكۈنىلىشىش حالەتلەرنى مۇستەسنا قىلغان حالدا بەدىئىي ئىجادىيەتنىڭ ئوبىيكتىپ ئا. مىللەرنى يورۇتىلى بولمايدۇ.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

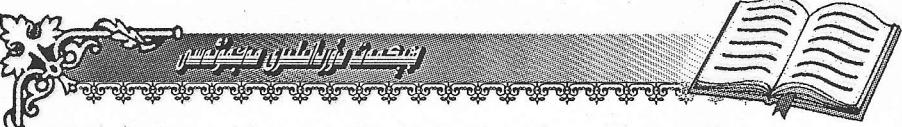
بەدىئىي ئەسەر رېئاللىقنىڭ كونكربىت سەنئەتچى مېڭىسىدە قايىتا ئىشلەنگەن ئوبرازلىق ئىنكاسى ۋە لىرىك ئىپادىسىدىن ئىبارەت.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

سەنئەت ئىجادىيەتى گۈزەلىك قانۇنىيەتى ئاساسىدا ئېلىپ بېرىلىدىغان ئاڭلىق پائالىيەتكە مەركەز لەشكەن بولىدۇ. مەيلى «- ئالدىنلىق حالەتتىكى ئاڭ»، «ئىچكى تۈيغۇ»، ئىنسانىيەتكە ئورتاق «كوللىكتىپ حالەتتىكى ئاڭدىن خالىلىق»، «خىيالدىلىك» فا. تارلىق ئاڭدىن تۆۋەن پىشىك ئويغىنىشلارنىڭ تەسىرى قانچىلىك بولمىسۇن، ئۇلار يەنلا ئىنسانغا خاس ئىجتىمائىي ئاڭنى ئاساسىي حالقا قىلىپ ئۇنىڭغا مەركەز لەشكەن بولىدۇ. ئاڭ ۋە ئاڭدىن تۆۋەن پىشىك ئويغىنىشلار قانچىلىك ئاجايىپ - غارايىپ بولۇشىدىن قىتئىنەزەر يەنلا ئوبىيكتىپ مۇھىت، تاشقى ئالىم، رېئاللىقنى ئىنكاڭ قىلىشتىن ھاسىل قىلىنغان بولۇپ، روھىي ئىنكا سنىڭ هەر خىل شەكىللەرى ھېسابلىنىدۇ.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن





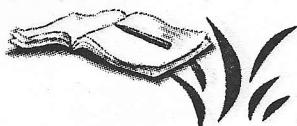
تۇرمۇش چىنلىقى بىلەن ئىدىيىۋى ھېسسىيات چىنلىقى
بىدىئىي ئىجادىيەتنىڭ بىرىنچى ئېستېتىكىلىق قانۇنىيىتى ھې-
سابلىنىدۇ.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

تۇرمۇش چىنلىقى سەنئەتچىنىڭ ئىدىيىۋى ھېسسىيات
چىنلىقىنىڭ ئوبىيكتىپ ئاساسى: سەنئەتچىنىڭ ئىدىيىۋى ھېس-
سىيات چىنلىقى تۇرمۇش چىنلىقىنىڭ سۇبىيكتىپ ئىنكاسى.
ئېيتىش كېرەككى، چىنلىق — سەنئەتچىنىڭ ۋەقلىك بولۇقى بو-
لۇپ قالماستىن، ئۇ يەنە سەنئەتچىنىڭ ئىدىيىۋى ھېسسىيات
چىنلىقىنىڭ كۆز قارىچۇقى. تۇرمۇش چىنلىقى سەنئەتچىنىڭ
كۆز قاراشلىرىنى ئويغانقان سىگنان، ئۇنىڭغا تېندىنسىيە،
ھېسسىيات بېغىشلىغان ئىينەك، ئۇنىڭ بەدىئىي ئىجادىيەتنىڭ
ئىلهاامىنى قوزغانقان ماتور. تۇرمۇش چىنلىقىسىز سەنئەتچىنىڭ
ئىدىيىۋى ھېسسىيات چىنلىقىنى، سەنئەتچىنىڭ رېئال ئىجتىد-
مائىي تۇرمۇشتىكى غايىسى ۋە مەۋقۇسىنى تەسىۋۋۇر قىلىش
مۇمكىن ئەمەس.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

تۇرمۇش چىنلىقى ئىنسانىيەت جەمئىيەتتىدىكى رېئال مۇنا-
سىۋەت، «ئىنسانىيەت مۇناسىۋەتلەرى» چىنلىقىدىن ئىبارەت
بولۇپ، ئۇ دەۋرنىڭ ئىنسانىيەت مۇناسىۋەتلەرىنى مەركەز قىلغان
خۇسۇسىيەتلەرى ۋە ئۇنىڭ راۋاجىلىنىشىدىكى تارىخى



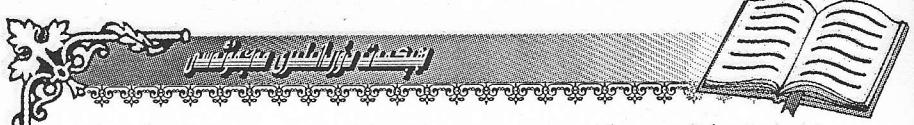


يۈزلىنىشنى كۆرسىتىدۇ. مۇنداق تۇرمۇش چىنلىقى بىلەن سەذ-ئەتچىنىڭ يۇقىرى دەرىجىدىكى ئىدىيىتى ھېسسىياتى بىرلىشپ ئىنسانىيەتنىڭ ئېستېتىك شەكلىدىكى ئۆز - ئۆزىگە بولغان ئېڭى - ئۆز - ئۆزىنى بىلىش ئېڭى - ئۆز - ئۆزىنى تەربىيەلەش ئېڭى بولغان سەئەتنى شەكىللەندۈرۈدۇ. بۇ ئىنسانىنىڭ ئۆز - ئۆزىنى تۇرمۇشتا كۆرۈۋېلىشىغا ئاساس سالىدۇ. ۋەھالەنكى، بۇنداق كۆرۈۋەلىش بولمىسا بەدىئىي ئىجادىيەتنىڭ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. ئا. مۇھەممەتتىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

چىنلىق — بەدىئىي ئەسرنىڭ نوپۇزى، ئىناۋىتى، ئىشەنچى ۋە، شۆھەرتى، بەدىئىي ئەسر چىنلىقنى ئىپادىلىمىسى، ھەتتا ئۇ فانتازىيەلىك توقۇلمىلار ئارقىلىق بولسىمۇ تۇرمۇش چىنلىقى، تارىخنىڭ ماھىيەت چىنلىقى، ھېسسىيات چىنلىقىنى گەۋىدىلەدە دۇرمىسى زوقلانغۇچىلارنىڭ قىزغىن مۇھەببىتىگە ئېرىشەلمەيدۇ. ئا. مۇھەممەتتىمەن: «قاتalamلىق ئېستېتىكا» دىن

سەئەت ئىجادىيەتىدىكى تۇرمۇش چىنلىقى، ئىدىيىتى ھېسسىيات چىنلىقى، ئىجادىي خاراكتېرىلىك تەسەۋۋۇر قۇرۇلمىسى قاتارلىق ھالقىلار تىپىكىلەشكەن ۋە ئىندىۋۇئاللاشقان بەدىئىي ئوب - راز يارىتىشقا مۇجەسسىملىشىدۇ. تىپىكىلەشكەن ۋە ئىندىۋۇئاللاشا - قان بەدىئىي ئوبراز بەدىئىي ئەسرنىڭ جىنى، بەدىئىي ئىجادىيەت - ئىڭى مەركىزىي ھالقىسى. تىپىكىلەشكەن ۋە ئىندىۋۇئاللاشقان بە - دىئىي ئوبراز يارىتىش جەريانى ماھىيەتتە بەدىئىي كومپوزىتىسىيە جەريانىدىن ئىبارەت. ئۇ سەئەتچىنىڭ تۇرمۇش چىنلىقىدىن





ئېستېتىك تەسىرلىنىشى ۋە ئېستېتىك ئىدىيە تەسىرىدە ئېستېتىك ئىجادىيەتكە كىرىشىنىڭ راۋاجى ھېسابلىنىدۇ.

ئ. مۇھەممەت ئەمەن: «قاتلامىلۇق ئېستېتىك» دىن

بەدئىي ئەسەر دە بەدئىي ئۇبرازنىڭ ئىجتىمائىي قىممىتى ۋە ئېستېتىك قىممىتىنى گەۋدەلەندۈرۈدىغان نەرسە بەدئىي ئۇبراز-نىڭ تىپىكلىكى ۋە ئىندىۋەندۈئاللىقىدىن ئىبارات.

ئا. مۇھەممەتىئىمن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دەن

کومپوزیتتىسىيە بەدىئىي ئىجادىيەتتىكى قۇرۇلما بىناكارلىق بولۇپ، ئۇنىڭ رولىنى يېتەرلىك تەكتىلەش كېرىڭ. ئۇنىڭسىز ئىجادىيەت سۈبىپكىتى ئىجادىيەت مەھسۇلىغا ئايلىنالمايدۇ. شۇنداق دېيشىكە بولىدۇكى، سەنئەتچىنىڭ بىرلىق قابلىيىتى پارچىلاش بىلەن قۇراشتۇرۇش ۋاستىسى بولغان كومپوزىتتىسىيە ئاشكارا گەۋەدىلىنىدۇ. رەسمىلىق، ھېكەلتىراشلىق، ئۇسسۇل، بىناكارلىق سەنئەتلەرىدە كومپوزىتتىسىيە كۆرۈنۈشلۈك، ئوبرازلىق شەكىل ھاسىل يولى بىلەن ئۆز ئىشىنى تاماملىسا، شېئىر، رومانلاردا، جۇملىدىن مۇزىكىدا كومپوزىتتىسىيە تەسەۋۋۇرلۇق، ئوبرازلىق قۇرۇلما ھاسىل قىلىش بىلەن ئۆز ئىشىنى ئادا قىلىدۇ.

ئى. مۇھەممەتىمىن: «قاتلاھىللىق ئىستېتىكا» دى:

بارلسق بددئى ئىجادىيەت جەريانىدا سەنئەتچىنىڭ تۇرمۇش.
تىن ئېستېتىك تەسىرلىنىشى ۋە ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ ئېستېتىك
قارااشلىرىنى ۋە ھېسسىياتلىرىنى يانداشتۇرۇشى مۇھىم بىر باس.





قۇچ بولسا، بەدىئىي تەسەۋۋۇر ۋە بەدىئىي ئوبرازنى مەركەز قىلغان ئەسر كومپوزىتىسىنى شەكىللەندۈرۈشى يەنە بىر مۇھىم باسقۇچنى كۆرسىتىدۇ. بۇ باسقۇچنىڭ بارلىق نەتىجىلىرى تېخى سەنئەتچى كاللىسىدا، ئېستېتىك ئاڭ ۋە تەسەۋۋۇر شەكلىدە تۇرغان بولىدۇ. بەدىئىي ئىپادىلەش جەريانى ئارقىلىقلار بۇ خىل ئاڭ شەك لىدىكى ئوبرازلار كىشىلەر زوقلىنىالايدىغان، ھېسسىي خاراكتېر ئالغان بەدىئىي ئوبرازلارغا، بەدىئىي ئەسەرگە ئايلىنىالايدۇ. بۇ بىر قەلبىتىكى نەرسىنى ماددىيالاشتۇرۇش، سىرتلاشتۇرۇش، بەدىئىي ئەسەرلەشتۇرۇش ئەمەلىيەتتىدىن ئىبارەت. شۇنداق قىلغاندىلا ئە. جادىيەت سۇبىپكتىدىكى ئېستېتىك پىسخىك نەتىجىلەر زوقلە. نىش ئوبىپكتىدىكى بەدىئىي ئەسەرگە ئايلىنىالايدۇ.

ئا. مۇھەممەتىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

سەنئەتچى ئۈچۈن ئىلھام، تالانت ۋە ئۇسلۇب مۇھىم ئېستېتىكى ئەھمىيەتكە ئىگە بولۇپ قالماستىن، ئۇ بۇتكۈل مەنىۋى مە- دەنئىيەتنىڭ گۈللىنىشى ئۈچۈنمۇ ئىنتايىن مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. ئىختىسالىق كىشىلەر تەتقىقاتىدىكى بۇ مۇھىم تېماتىكا، ئۆز نۆزىتىدە ئىجادىيەت پىسخولوگىيىسى ۋە ئىجادىيەت نەزەرىي- سى تەتقىقاتىدىمۇ، جۇملىدىن بەدىئىي ئىجادىيەت تەتقىقاتىدىمۇ مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە.

ئا. مۇھەممەتىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

ئىلھام (nciteripsni) بەدىئىي ئىجادىيەتنىڭ مۇھىم ئامىلى، بولۇپمۇ بەدىئىي ئىپادىلەشنىڭ مۇھىم تۇرتىكىسى. ئا. مۇھەممەتىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن



ئىلها منىڭ هەر بىر ئىجادىيەتچىگە، ھەر قېتىمدا ھەر خىل روھىي جىدىيلىك شەكلىدە كېلىدىغانلىقى پاكتى.
ئا. مۇھەممەتئىمن: «قاتلاملىق ئېستېتكا» دىن

ئىلهاام ئىجادىيەت ئەمەلىيىتى خاراكتېرىلىك ئالاھىدە روھىي ئۈيغۇنلۇق ۋە مۇنداق ئالاھىدە روھىي ئۈيغۇنلۇق بىلەن باشلانغان توغرىدىن توغرا ئىجادىي ئەمەلىيەتتىن ئىبارەت.
ئىلهاام ئايىرم ئېلىپ قارغاندا بىرىنچىدىن، تۈيۈقسىز كە-لىدىغان، ۋاقتىلىق كۆرۈنىدىغان، ئىككىنچىدىن، يۈقرى دەرىجىدە مەركەز لەشكەن روھىي ئۈيغۇنلۇق بولۇپ گەۋدىلىنىدىغان ئۈچىن-چىدىن، كۈچلۈك ئىجادىي يېتىلىشنى ئىپادىلەيدىغان توغرىدىن توغرا ئىجادىيەت ئەمەلىيىتى بىلەن تۇتاشقان ئىجادىي خاراكتېرىلىك تەسەۋۋۇر شەكلىدىن ئىبارەت. ئىلهاام ئىجادىي خاراكتېرىلىك سەۋۋۇرنىڭ ئالاھىدە شەكلى سۈپىتىدە ئۇزۇن مۇددەتلىك تۇرمۇش-تىن تەسىرلىنىش، پىكىر دە بدەئى كومپوزىتسىيە ئۇيۇشتۇرۇش، مەلۇم بىر نىرسە ياكى مەلۇم بىر تىما ئۇستىدە كۆپ قېتىمىلىق پارچە - پارچە ئويلىنىش ئېلىپ بېرىش، خاتىرىدە ئىدراكىي ھېس ئىز نالىرىنى توپلاش ئاساسىدا، ئاندىن تۈيۈقسىز ئۇرغۇپ چىقىدۇ.
ئا. مۇھەممەتئىمن: «قاتلاملىق ئېستېتكا» دىن

تالانت — مۇئەيىيەن كىشىدە، مۇئەيىيەن ساھە بويىچە مۇئەيىيەن تۇغما مۇمكىنلىك ئاساسىدا، مۇئەيىيەن تارىخىي ۋە ئىجتىمائىي شارائىت تۆپەيلى يۈز بېرىدىغان ئىجادىيەت ئىقتىدارىدىن ئىبارەت.
ئا. مۇھەممەتئىمن: «قاتلاملىق ئېستېتكا» دىن



بەدىئىي ئىجادىيەت ئۇسلۇبى — بىر تۈزۈلمىدىن ئىبارەت. بۇ تۈزۈلمە سەنئەتكار ئىجادىيەتىكى تەكىار لانىماس تىپىنى، سىسى-تىپىنى، گەۋىدىنى ئىزاھلاب بېرىدۇ. بۇ بەدىئىي ئىجادىيەتتە ئېرىدە-شىلگەن ئەڭ ئالىي ئىجادىيەت مەلەكەسى، ئەڭ ئالىي سەنئەت گۇ-زەللەكى ئىجاد قىلىش دەرىجىسىدىن ئىبارەت.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

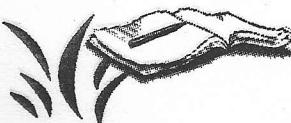
ئىجادىيەت، مەيلى بەدىئىي ئىجادىيەت ياكى ئىلەمىي ئىجادىيەت بولسۇن، مەيلى كوللىكتىپ ئىجادىيەت بولسۇن، يەنلا شەخسىنىڭ ئىجادىي پائالىيەتتى ئاساسىدا ئورۇندىلىدۇ.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

بەدىئىي ئىجادىيەتتىكى خاسلىق ھەر بىر ئۆمىدىلىك سەنئەت-كار چوقۇم يېتىشتۈرۈشى لازىم بولغان ئىجادىيەت سەۋىيىسى ۋە ماھارەت ئالاھىدىلىكى بولۇپ، ئۇ باشقا سەنئەتچى تەقلىد قىلىپ ئۆزىلەشتۈرۈۋالمايدىغان ئىجادىيەت ئىندىۋىدۇۋاللىقىدىن ئىبارەت. سەنئەت مۇشۇ ئىجادىيەت ئىندىۋىدۇۋاللىقىدا گۈزەللەكىنى ئىپادە-لمىشنىڭ ئۆزىگە خاس ئۇسلۇبىنى ھاسىل قىلىدۇ.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

ئىجادىيەتتىكى خاسلىق ئىجادىيەت سۈبىكىتىنىڭ تۇغما ۋە ئېرىشىلەمە ھەر ئىككى تەرەپلىملىك پىشىك قۇرۇلماسى ۋە خاراكتېر كونكرېتلىقىغا، دونيا قارىشى ۋە كىشىلىك قارىشىغا؛



مەدەنئىيەت قۇرۇلمىسى ۋە ئوخشىمىغان مەدەنئىيەت تىپلىرىدىن قوبۇل قىلىنغان بىلىم قاتلىمىغا، تۈيغۈلۈق، پىكىر راۋانلىقى، ئومۇملاشتۇرۇش كۈچى، كومپوزىسىيەلەش ئىقتىدارى، تېپەككۈر خاسلىقى، تىپادىلەش شەكلى قاتارلىق ئىقلىي - ھېسسىي ئالاھىد. دىلىكىگە قاراپ بىر - بىرىدىن پەرقلىنىدۇ.

ئا. مۇھەممەتىئىمن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا»دىن

ئىجادىيەت خاسلىقى روھى ساغلاملىق ۋە يۇقىرى بىلىم سەۋىيىسى، جۇملىدىن مول ئىجادىيەت ئادىتى ئاساسىدا ئۆزۈن مۇددەتلىك ئىجادىيەت جەريانىدا تەدرىجىي شەكىللەنىدۇ. ئۇ سەذەنەتكارنىڭ تارىخىي قاتلىمى، مەدەنئىيەت قاتلىمى، ئىجادىيەت قاتلىق خاس بولۇپ، ئىجادىيەت سۇبىپكتىدىكى بۇنداق خاسلىق سەنئەت ئىجادىيەتىنى رەڭمۇرەڭ قىلىپ گۈلەندۈرۈشتە غايىت زور ئەھمىيەتكە ئىنگە.

ئا. مۇھەممەتىئىمن: «قاتalamلىق ئېستېتىكا»دىن

بىدىئىي ئىجادىيەت پۇتۇن جەمئىيەتنىڭ مەنئۇي تەرەققىيات، بىلىش تەرەققىياتى دەرىجىسىدىن، دەۋر روھى سەۋىيىسىدىن ئايدى.

ئا. مۇھەممەتىئىمن: «قاتalamلىق ئېستېتىكا»دىن

بىدىئىي ئىجادىيەت ئىجتىمائىي ئالىڭ شەكلىدىكى پائالىيەت. پائال ئەكس تەسرىر كۆرسىتىش ئۇنىڭ ئەڭ ئالىي خىزمىتى ۋە ئىقتىدارىدىن ئىبارەت.

ئا. مۇھەممەتىئىمن: «قاتalamلىق ئېستېتىكا»دىن



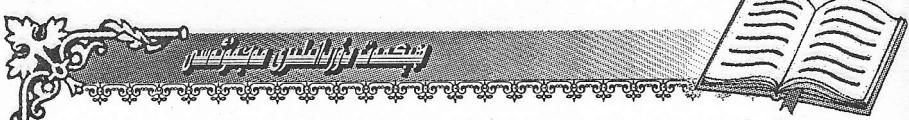
سەنئەتتىن زوقلىنىش (بەدىئىي زوق) سەنئەت ئەسىرىلىرىگە باها بېرىشتىن (بەدىئىي باهادىن) ئايىرلمايدۇ. بەدىئىي ئەسىرىگە باها بېرىش بەدىئىي زوققا ئاساسلانغان بولىدۇ. بەدىئىي ئەسىرىگە باها بېرىش — بەدىئىي زوققا روشىن تۈس بېغىشلايدۇ.
ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتلاملىق ئېستېتىكا» دىن

بەدىئىي ئىجادىيەت ماھىرلىرى ئىقىل - پاراسەت، ئەخلاق - پىزىلەت، ئىراھ - جاسارەت ئىگىلىرى سۈپىتىدە بىمۇدە ماختاشلار بىلەن گورۇنسىز ھاقارتىلەرگە بىرداشلىق بېرىدىغان ئاڭ كامالىدە. تىگە ئېرىشىشى كېرەك. ئۇلار بۇ خىل روھىيەت ئوق - ساداقلىدە. رىغا بىرىنچىدىن پىسەنت قىلماسلىقى، ئىككىنچىدىن، ئۇنى ئە - جابىي جەھەتتە پايدىلىنىشنى بىلىشى لازىم. ئا. مۇھەممەتئىمەن: «قاتalamلىق ئېستېتىكا» دىن

سېلىشتۈرۈش ئۇسۇلىنى قوللىنىشتىن مەقسەت ئىنسانىدە. يەتنىڭ بىلىش تارىخىدىكى بىرده كلىك قانۇنىيىتى، ۋارىسىلىق قانۇنىيىتى ۋە راۋاجىلىنىش قانۇنىيىتى قازاشلىرىنى داۋاملىق تىكىلەشتىن ئىبارەت. ئا. مۇھەممەتئىمەن: «ئۇيغۇر پەلسەپە تارىخى» دىن

ئىلھام، ئىجادىيەت ئەمەلىيەتى خاراكتېرلىك ئالاھىدە روھىي ئۇيغۇنلۇق ۋە مۇنداق ئالاھىدە روھىي ئۇيغۇنلۇق بىلەن باشلانغان توغرىدىن توغرا ئىجادىي ئەمەلىيەتتىن ئىبارەت. ئا. مۇھەممەتئىمەن: «ئۇمۇمىي ئېستېتىكا» دىن





ئىستېتىك ئىقتىدار بىلەن بەدىئىي ئىجادىيەت ماھارىتى پۇ.-
تۈن ئىنسانىيەت ۋە ئىنسانىيەت جەمئىيەتتىنىڭ بىر ئالاھىدىلىكى
بولۇپ، ئىنسانىيەتسىز سەنئەتنىڭ، سەنئەتچىنىڭ بولۇشى مۇم-
كىن ئەمەس.

ئا. ھۇھەممەتىمەن: «دۇمۇھىي ئېستېتىكا» دىن

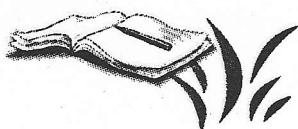
بەدىئىي زوق، خەلقنىڭ سەنئەت ئاسەرلىرىگە نىسبەتن
ئېستېتىكىلىق لەززەتلەنىش ۋە ئېستېتىكىلىق باها بېرىش پا-
ئالىيەتتىدىن ئىبارەت. ئۇ سەنئەتنىڭ ئۆز ئىجتىمائىي تەسىرىنى
جارى قىلىشىدىكى مۇھىم حالقا.

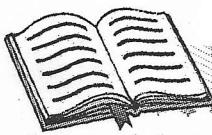
ئا. ھۇھەممەتىمەن: «دۇمۇھىي ئېستېتىكا» دىن

ئۆزىنىڭ شانلىق تارىخىنى ياراتقان خلق، ئۇنداق تارىخنى
قايتا يارىتىشى مۇمكىن. ئەمما ئىجادىيەت ئىقتىدارنىڭ ھەقىقىي
قىممىتى مۇمكىنلىك بىلەن ئەمەس، بىلكى ئەمەلدىكى ئىجادىيەت
سەھىرىلىرى بىلەن ئىسپاتلانغان قىممەتتۇر.

ئا. ھۇھەممەتىمەن: «يىپەك يولىدا قايتا ئويلىنىش» تىن

ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدبىياتى ئەدبىيات شەكلىدىكى بىلىش
ھەرىكتىدىن، نىزم - نەسر شەكلىدىكى تەپەككۈر ھەرىكتىدىن
باشقا نەرسە ئەمەس. ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدبىياتى كىشىلىك ئىلەمى
ھېسابلانغان ئەدبىيات ۋاستىسى ئارقىلىق ئۇيغۇر ئىنسان
تۈركۈمىنىڭ ئۆز - ئۆزىنى بىلىش جاھانەماسى، ئۆز يولىنى
يورۇتۇشنىڭ مەشىئەل چىرىغى، ئۆز - ئۆزىنى ئۇيغۇتىش، قايتا





ئۇيلاندۇرۇش سىگنالى بولۇپ، ھەرگىز مۇ ئۇيقو ئۇچۇن ئەللىي ناخشىسى، بىخۇدلۇق مەي سۆھبىتى ھاماقەتلەك مەدھىيىسى ۋە ئەدبىلىك شۇھەرتىنىڭ تەنتەنسى ئەمەس. ئا. مۇھەممەتنىمەن: «مەنسۇر ھەلاجىنىڭ كلاسسىك ئەدەبىياتە-مېزدىكى ئەكس ساداسى» دىن

ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تېپەككۈرى ئەزىز ما ئىجادىيەتىدىن ئۆزۈلۈپ كەتكەن مۇزىپى كۆرگەزمىسى ئەمەس! ئا. مۇھەممەتنىمەن: «مەنسۇر ھەلاجىنىڭ كلاسسىك ئەدەبىياتە-مېزدىكى ئەكس ساداسى» دىن

سېلىشتۇرما ئەدەبىيات ئەدەبىيات ئىلمى تەرقىيەتىدا مەيى-دانغا كەلگەن، مىللەت، زامان ۋە مەدەننەيت چەمبىرىدىن ھالقىغان ئىلمىي نەزەر ۋە ئىز قوغلاش ئارقىلىق ئىنسانىيەتنىڭ ئۇلۇغ بە-دىئىي خەزىنىسى بولغان ئەدەبىياتنىڭ ئۇچۇر قاتلاملىرىنى يورو-تۇپ بېرىدىغان ئەدەبىيات ھادىسىلىرى تەتقىقاتىدىن ئىبارەت. ئا. مۇھەممەتنىمەن: «بىپەك يولى ۋە سېلىشتۇرما ئەدەبىيات» تىن

سېلىشتۇرما ئەدەبىيات يۈزلىنىشى ئەدەبىياتىمىزنىڭ يېڭى كامالەت بوسۇغىسى؛ ئەدەبىياتشۇناسلىرىمىزنىڭ ئەدەبىياتىمىزنىڭ تارىخي خەزىنىسى بىلەن ئەدەبىياتىمىزنىڭ ئىجادىيەت سىمانىتى-كىسى (مەندارلىقى) نى ئىگىلەشتىكى قايىنا ئىزدىنىش ئىلها مەنچىسى؛ ئەدەبىياتىمىزنىڭ يېڭى ئەسر، يېڭى يېپەك يولىغا لايق يېڭى گۈللىنىشنىڭ يېڭى باغۇنلىرىدىن بىرىنىڭ



يۈزلىنىشىدۇر. ئۇيغۇر ئەدبىياتى ئۈچۈن يېڭى ئەسىر ۋە يېڭى يىد. پېك يولىغا قەدەم قويۇش ئېپتىخارى يەنە ئۆز قوينى ۋە ئۆز ئىش. لىرىنى يېپەك يولى سېلىشتۈرما ئەدبىياتى بىلەن بېيتىش ۋە نۇرلاندۇرۇش ئېپتىخارىدۇر.

ئا، مۇھەممەتئىمەن: «يېپەك يولى ۋە سېلىشتۈرما ئەدبىيات» تىن

قەلم تۈلپارىغا مىنگەن كىشى، ئۆز خەلقىنى قۇياش ھەردە. كىتىگە قارشى يۆنلىشكە، جىن - شاياتۇنلار قەسىدىسى بولغان كۇھىقاپقا يېتە كلىمەسلىكى، ئەكس ھالدا، ئۇلارنى تارىخنىڭ ئىلا. گىرىلىشكەن نۇرانە قەدىمىنى بويلاپ ىجادىيەت ساھىلىگە باشلىشى لازىم. مانا بۇ خەلقە مۇھەببەت، تارىخقا مەسئۇلىيەت! ئەكس ھالدا، ئەگەر خۇددى ئابدۇقادىر داموللام ئۆز مۇخەممەسلېرىنىڭ بىرىدە تەكتىلىگەندەك، قەلم ئەھلى ئەسەبىي خىاللار، پېرىخون تەپەك. كۇرى، رەشك - ھەسەت پىتنىسى، قەستۇ كۇنەم بېگىسىگە مۇپتىلا بولىدىكەن، مىللەت ۋە خەلق نادانلىق، زەبۇنلۇق، گۇرۇھۇزارلىق، يۇرتۇزارلىق، قاششاقلۇق كېسەللەرى بىلەن تەڭلا ئاغرۇپ، تارىخ. تىن ئۆچۈرۈلۈپ كېتىش يولىغا ئۆزىنى ئاتىدۇ. قەلم، ئۇ ماھىيەتتە بىر بايرام، بىر تۇغ - ئەلمەدىن ئىبارەت. ئۇنى پەرىشتىمۇ، شەيتانمۇ تۇتۇشى مۇمكىن. گەپ قەلم تۇتقۇچىلارنىڭ ھەقىقىي ئىجتىمائىي مَاھىيەتلەرىدە. ۋەھالەنكى، ئۇلارنىڭ ھەممىسلا ياكى راستىتىن ياكى يالغاندىن ئۆزلىرىنى يورۇقلۇق ئەلچىسى دېيشىدۇ.

ئا، مۇھەممەتئىمەن: «ئەزمىز دىيار، شانلىق ئېپتىخار» دىن

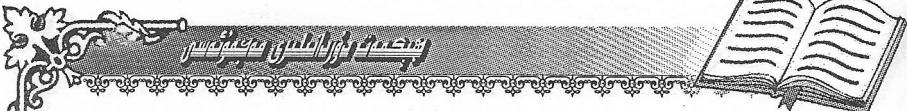
مۇھىت — سەنئەتكارنىڭ ئۆز ئىجادىيەت پەرزەنتىنى

ئورايدىغان تۇرمۇش ۋە تەقدىر يېپىدە توقۇلغان كورىپچىسى، گەپ پېرسۇناز تەسۋىرىدە ئەمەس، بەلكى مۇھىت تەسۋىرىدە! ئا. مۇھەممەتىمىن: «**قارا جائىگال <ھېكايىسىنى ئوقۇپ...»** دىن

مېنىڭچە، ئەدەبىي ئەسەردىن تام قوپۇرۇشتىن كۆرە خەلقە ئەڭ ئەھمىيەتلەكى، خەلقەنەن ھەققىي زامانىۋى ئالىڭ تىكىلەشكە يول ئېچىپ بېرىشتىن ئىبارەت بولسا كېرەك. ئا. مۇھەممەتىمىن: «**قارا جائىگال <ھېكايىسىنى ئوقۇپ...»** دىن

كىشىنى زوقلاندۇرىدىغان ئاجايىپ يېڭىلىقلار بىلەن بىللە كىشىنى بىئارام قىلىدىغان غەلتەن ھادىسىلەر رېئاللىقىمىزدا ئوخشاشلا مەۋجۇت! خەلقىمىز ئۆز بېشىدىن كەچۈرۈۋاتقان بۇ رې- ئاللىقنى ئەدەبىياتىمىزمۇ ئۆز بېشىدىن كەچۈرۈشى لازىم. كۆرۈش لازىم بولغان رېئاللىقنى كۆرمىگەن، ئېتىراپ قىلىش لازىم بولغان رېئاللىقنى ئىنكار قىلغان، تۈزۈش لازىم بولغان رېئاللىقنى تۈزۈ- مىگەن ئىسلاھاتچى، ئىنقىلاپچى ھەققىي ئىسلاھاتچى، ھەققىي ئىنقىلاپچى ئەمەس. خەلق تۇرمۇشىدا مۇئىيەن ماھىيەتلەك رېئال- لىق سۈپىتىنى ئالغان مەسىلىلەر بولمىغان بولسا، خەلقە ئىسلا- هاتچىلار، ئىنقىلاپچىلار ھاجەتسىز بولغان بولاتنى! ئا. مۇھەممەتىمىن: «خەلقنى ئۇبراز ئارقىلىق تەپەككۈر قىلىش ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنى گۈللەندۈرۈشنىڭ ئاچقۇچى» دىن

ئەدبىنىڭ خەلق بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى مەسىلىسى



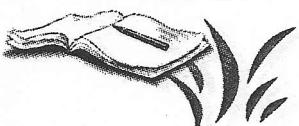
ماهیيەتتە ئەدەبىياتنىڭ رېئاللىق بىلەن بولغان ئېستېتىك مۇنا-
سىۋىتى مەسىلىسى، بەدىئىي ئىجادىيەتتە ئوبراز بىلەن تېپەككۈر-
نىڭ مۇناسىۋىتى مەسىلىسىدىن ئىبارەت. بۇ ئۆز نۆۋىتىدە ئىدبى-
نىڭ ئىجتىمائىي مەسئۇلىيەتچانلىقى بىلەن بەدىئىي ئەسەرنىڭ
خەلق ئىچىدىكى (ئىجتىمائىي) ئۇنۇمدارلىقى مەسىلىسىنى ئۆز
ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ ئەدەبىياتىمىز مۇھاکىمە قىلىشى لازىم بولغان
ئەڭ چوڭ رېئاللىق ئۇستىدىكى ئەڭ مۇھىم تېپەككۈر تېمىسى
بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «خەلقنى ئوبراز ئارقىلىق تېپەككۈر قىلىش
ئۇيغۇر ئەدەبىياتنى گۈللەندۈرۈشنىڭ ئاپقۇچى» دىن

ئەدب ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ تەشكىلىلىگۈچىسى ئەمەس. ئۇ
خەلقنىڭ رېئال ھاياتىدىكى تارىخي، ئىجتىمائىي، ئەنئەنۋى، مە-
نمۇرى ۋە ئىقتىسادىي مەسىلىلىرنى بەدىئىي ئوبراز ۋاسىتىسى بىلەن
ھەل قىلىپ بېرەلمەيدۇ. ئۇنىڭ تەسویرىدىكى ئوبراز لاشتۇرۇلغان
تۇرمۇش رېئال تۇرمۇشنىڭ نەق ئۆزى ئەمەس، ئۇ رېئاللىقتىكى
ماددىي تۇرمۇشقا رېئاللىقتىكى ماددىي تۇرمۇشنىڭ ئۆزىدەك تەسىر
كۆرسىتىپ كېتەلمەيدۇ.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «خەلقنى ئوبراز ئارقىلىق تېپەككۈر قىلىش
ئۇيغۇر ئەدەبىياتنى گۈللەندۈرۈشنىڭ ئاپقۇچى» دىن

ئەدب — ئىدېئولوگىيلىك خادىم، ئىدېئولوگىيە سېپىددى-
كى پائال بىناكار، ئاڭ، پىكىر بىلەن پائالىيەت ئېلىپ بارىدىغان
«ھېيکەلتىراش»، ئىنسان روھىنىڭ ئىتىزپىرى. ئەدبىنىڭ ئۆز



خەلقى بىلەن بولغان مۇناسىۋېتى ئومۇمەن ئەدەبىي ئىجادىيەت ئار-
قىلىق، خۇسۇسەن ئۆز خەلقىنىڭ مەنىۋى «ھېيكىلى» نى تاراشلاش
بىلەن ئېلىپ بېرىلىدۇ.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «خەلقى ئۇبراز ئارقىلىق تەپەككۈر قىلىش
ئۇيغۇر ئەدەبىياتنى گۈللەندۈرۈشنىڭ ئاچقۇچى» دىن

ئىدىئۇلوجىيە — روھىيەت مەنىسىدىكى «ئادەم يارىتىش»
ئەدىبىنىڭ ئۆز ئەسىرىدە ئۇبرازلاشتۇرۇلغان پېرسونازانلارنى يارىتىشى
بولماستىن، بىلكى مۇنداق بەدىئىي ۋاسىتلەر ئارقىلىق جانلىق
ئىنساننى، ئېنىقراق ئېيقىتقاندا، ئۆز خەلقىنىڭ يېڭى بوغۇنلىرىنى
يېتىشتۇرۇشنى نەزىرەدە تۇتىدۇ. ئىنسان روھىنىڭ ئىنتېنىپرى
ھېسابلانغان ئەدب ئۈچۈن ئاساسىي ئاخلىق پائالىيەت بىر ئەۋلاد
كىشىلىرىنىڭ ئاڭ قۇرۇلمىسى چېرتىۋىزى بويىچە ئۇنىڭ پۇتكۈل
پىكىر - ھېسسیاتلىرىنىڭ مەزمۇنلىرىنى شۇنداق خاراكتېر،
خاھىش ۋە زەرتلىر ئاساسدا قايىتا قۇرۇپ چىقىشتىن ئىبارەت.
ئا. مۇھەممەتئىمەن: «خەلقى ئۇبراز ئارقىلىق تەپەككۈر قىلىش
ئۇيغۇر ئەدەبىياتنى گۈللەندۈرۈشنىڭ ئاچقۇچى» دىن

بىز ئۆز ۋەزپېسىنى ياخشى ئادا قىلىمغاڭ ئائىلە باشلىقى
ھەم ئوقۇتقۇچىلارنى ئېيىبلىگەندەك، خەلقتنى ئايىرلۇغان مەدرىسى-
ۋاز پەيلاسوپلار بىلەن ئۇنۇمىسىز سىياسەتۋازلارنى ئېيىبلەيمىز،
مىڭ قېتىم تاسقىسا نوقۇل سەنئەت، نوقۇل سۆز ئۇينى ۋە نوقۇل
ئۆزىنىڭ گاڭىرىغاڭ ھەم ئېچىرلىغان خۇسۇسى ھېس - توپخانى -
لىرىدىن باشقۇ سالماق تۇتۇپ تۇرغان خەلق رېئاللىقى چىقمايدىغان



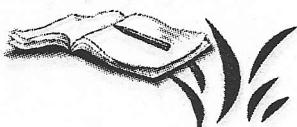
شائىر ۋە يازغۇچىلارنى ئېبىلەيمىز.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «خەلقنى ئوبراز ئارقىلىق تەپەككۈر قىلىش ئۇيغۇر ئەدبىياتنى گۈللەندۈرۈشنىڭ ئاچقۇچى» دىن

ئىنساننىڭ ئىجتىمائىلىقىنىڭ پۇتون ماھىيەتلەك تەرەپ.-
لىرى ئىنسان روھىيىتىگە، ئاڭ ئالدى بىلەن ئۇنىڭ ئاڭ - پىكىرىگە مەركەزلىشكەن. مۇشۇ مەندىن ئىنساننىڭ ئىجتىمائىي سۈپىتى، ئىنسان پاڭالىيىتىنىڭ ئاكتۇقاڭ چۈلۈزۈرى ئۇنىڭ ئاڭ نۆزۈلەد.-
سىدىن ئىبارەت دېيش مۇمكىن. ھازىرقى زامان مەدەنىيەتى ۋە ئىلغار ئاڭ قۇرۇلمسىغا ئىگە بولغان مىليونلىغان يېڭى ئۇلاد.-
لارنى يېتىشتۈرمەي تۇرۇپ، خەلقىمىزنى مۇنھۇزۇر ئەنئەنلىك، سوتىيالىستىك ھازىرقى زامان مىللەتى قىلىپ چىقىش مۇم-
كىن ئەمەس. بەدىئىي ئىجادىيەتكە خاس ئوبرازلىق تەپەككۈر پەقدەت خەلق رېئاللىقىنى ئوبرازلاشتۇرۇپ ئەكس ئەتتۈرىدىغان تەپەككۈر، ئەدىبىنىڭ خەلق رېئاللىقىغا بولغان مۇتەپەككۈرانە پىكىر - ھە.-
سىياتلىرىنى ئوبرازلاشتۇرۇپ ئىپادىلەيدىغان تەپەككۈر، ئەدىبىنىڭ خەلقە قارىتا ئىنتېپەرلىق قىلىشىغا بەدىئىي ۋاستە بولىدىغان تەپەككۈر خالاس.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «خەلقنى ئوبراز ئارقىلىق تەپەككۈر قىلىش ئۇيغۇر ئەدبىياتنى گۈللەندۈرۈشنىڭ ئاچقۇچى» دىن

ئەمەلىيەتتە مۇنداق ئۈچ خىل ئەدب بولۇشى مۇمكىن: بى-
رىنچىسى، خەلق ئاممىسى ئارسىدا ئاڭلىق ھالدا ئىجابىي جەھەت.
تىن ئاڭ قۇرۇلۇشى ئېلىپ بارىدىغان ئەدبىلەر. ئىككىنچىسى،



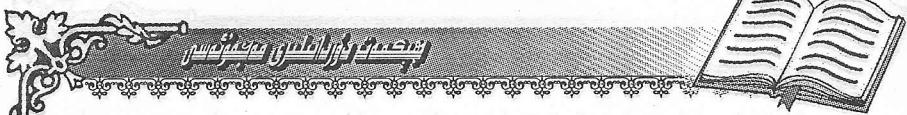
ئاڭلىق ھالدا سەلبىي جەھەتنىن خەلق ئارىسىدا ئاڭ قۇرۇلۇشى ئېلىپ بارىدىغان ئەدبىلەر، ئۇچىنچى خېلى، ئۆزىنىڭ شائىر، يازى - غۇچى ئىكەنلىكىنى ئېنىق بىلىسىمۇ، قانداق ئاڭ قۇرۇلۇشىغا خىزمەت قىلىۋاتقانلىقىنى بىلمەيدىغان، ئەدەبىيات — يېزىش دې - مەكتۇر، ئەدەبىياتچىنىڭ ۋەزىپىسى يېزىش، كۆپ يېزىش، ياخشى يېزىشتىن ئىبارەت دېپلا بىلىدىغان ئەدبىلەر، ئەسەرلىرىنىڭ كۆپ، ئاز بولۇشىدىن قەتىئىنەزەر يۇقىرىقى ئىككى خىل ئەدب ئاڭلىق پائالىيەت ئېلىپ بارغۇچى ئەدب، كېيىنلىكىسى بولسا، ئىلىشاڭغۇ ئەدب ھېسابلىنىدۇ.

ئا. مۇھەممەتئىمن: «خەلقى ئوبراز ئارقىلىق تەپەككۈر قىلىش ئۇيغۇر ئەدەبىياتنى گۈللەندۈرۈشىنىڭ ئاچقۇچى» دىن

ئوبراز ئارقىلىق خەلقى تەپەككۈر قىلىشنىڭ سۈپىتىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشىنىڭ ئاچقۇچى ئەدبىنىڭ مەنسۇنى كامالىتىنى يۇ - قىرى كۆتۈرۈشىنى ئىبارەت.

ئا. مۇھەممەتئىمن: «خەلقى ئوبراز ئارقىلىق تەپەككۈر قىلىش ئۇيغۇر ئەدەبىياتنى گۈللەندۈرۈشىنىڭ ئاچقۇچى» دىن

ئەدبىنىڭ مەنسۇنى كامالىتى ئەڭ ئالدى بىلەن ئۇنىڭ خەلقى، خەلق تۈرمۇشىدىكى رېئاللىققا، خەلقنىڭ تەقدىرى ۋە ئىستېقبا - لىغا بولغان كۆيۈنۈشى ۋە مەسئۇلىيەتچانلىقىنىڭ دەرىجىسى تە - رىپىدىن بەلگىلىنىدۇ. ئەدبىنىڭ خەلق بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى تۈپ ھالقا، ئەدبىنىڭ رېئاللىق بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى، ئەدب - نىڭ تارىخىي مۇقىررەلىك بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى ۋە ئەدبىنىڭ



ئىجادىيەت ئەركىنلىكى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى مۇشۇ تۈپ مۇ-
ناسىۋەتنىڭ خاراكتېرى ۋە دەرىجىسى ئاساسىدا بىر تەرەپ قىلىنغان
بولىدۇ. شۇڭا بۇنى ئەدبىنىڭ ئىجتىمائىي (سياسىي) ئاڭ قۇرۇل-
مىسىغا ئالاقدار تۈپ مەسىلە دېپىش مۇمكىن.

ئا. مۇھەممەتئىمن: «خەلقنى ئوبراز ئارقىلىق تەپەككۈر قىلىش ئۇيغۇر
ئەدەبىياتىنى گۈللەندۈرۈشنىڭ ئاچقۇچى» دىن

ئەدبىنىڭ (ئوخشاشلا ھەرقانداق سۇبىپكتىپنىڭ) قانداق
خاراكتېر ۋە سۈپەتتە بولۇشىغا قاراپ، ئۇنىڭ شۇنداق خاراكتېر ۋە
سۈپەتتىكى ئەركىنلىك قاراشلىرى ھەم تەشەببۇسلىرى بولىدۇ.
ئەدبىنىڭ مۇنداق ئەركىنلىك قارىشى ۋە تەشەببۇسلىرى خەلققە،
خەلقنىڭ مەپھەئىتىگە ۋە كېلەچلىككە نىسبەتەن ئىلگىرى سۇر-
گۇچى، ئىجابىي خاراكتېر ۋە سۈپەتتە بولۇشىمۇ، ئەكسىچە بىررغۇ-
چى، سەلبىي خاراكتېر ۋە سۈپەتتە بولۇشىمۇ تامامەن مۇمكىن.
چۈنكى بەدىئىي ئىجادىيەتتىكى ئەركىنلىك مەسىلىسى ماھىيەتتە
خەلق روهىيەتى بىناكارلىقى، خەلقنىڭ ئاڭ قۇرۇلمىسى ئىنژى-
نېرلىقى مەسىلىسىدىن باشقان نەرسە ئەمەس.

ئا. مۇھەممەتئىمن: «خەلقنى ئوبراز ئارقىلىق تەپەككۈر قىلىش ئۇيغۇر
ئەدەبىياتىنى گۈللەندۈرۈشنىڭ ئاچقۇچى» دىن

ئەدبىنىڭ مەنىۋى كامالەت دەرىجىسى ئۇنىڭ يۇقىرى تەپەك-
كۈر، بىلىم ۋە مەدەنىيەت مەلەكىسىنى بويلاپ ئىلگىرىلەش يولىدا
ئېرىشكەن ئەمەللىي نەتىجىسىگە باغلىق. بەزى ئەدبىلەرنىڭ «ئۇد-
يىسى ئېلان قىلغان ياكى يازغان بەدىئىي ئەسەرلىرىدە ئىپادىلەنگەن



مەدەنیيەت سەۋىيىسىدىن ئۇستۇنرەك بولۇشى مۇمكىن، ئەمما كۆپ ئەسەر ئېلان قىلغان ئەدبىمۇ مەدەنیيەت سۈپىتى جەھەتتە ئاساسەن ئۆ ئەسەرلىرىدە چەكلەنگەن مەلىكە چەمبىرى (ئۇپۇقى) دائىرسە. نىڭ سىرتىغا چىقىپ كېتىلمىدۇ. شۇنى روۋەنلەشتۈرۈش زۆ- رۇركى، بىرىنچىدىن، ئىدىئولوگىيلىك مۇھەندىس ھېسابلاغان ئەدب مۇتەپەككۈر ياكى مۇتەپەككۈرانە تەپەككۈر ئىگىسى بولۇشى لازىم. ئۇ بىرەر يېزا - قىشلاق، ھەقتا بېكىنەمە ھالەتتە ئالەمدىن تولىمۇ چەتتە قالغان بىرەر كېپىدىكى ئىنسان تۇرمۇشى ھەققىدە يازغاندىمۇ، يەنلا ئالەمشۇمۇل تەپەككۈر چىرىغى بىلەن ئۆز سۇزدە. تىنى يورۇتۇپ بېرىشى لازىم. ئىككىنچىدىن، تەپەككۈر، جەمئىيەت، تارىخ ۋە بىلىش ھەققىدىكى پەنلەر بېرىشى لازىم. ئىككىنچىدىن، تەپەككۈر، جەمئىيەت، تارىخ ۋە بىلىش ھەققىدىكى پەنلەرنىڭ چەكسىز كۆپ قاتلاملىق ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ ھەربىر قاتلىمى ئۆز ئالدىغا بىر يۈرۈش بىلىم سىستېمىسىغا ئىگە ئىكەنلىكىنى، ئۇ- نىڭ ھەربىر قاتلىمى ئۆز ئالدىغا بىر يۈرۈش بىلىم سىستېمىسىغا ئىگە بولغانلىقى ئۈچۈن، كىشى ئوڭايلا ھەممىنى بىلگەنداك قىياس قىلىپ قانائەتلىنىپ قالىدىغانلىقىنى، بۇ ھال ئۇنىڭ يۇقىرىراق قاتلامغا چىقىشىغا توسقۇنلۇق قىلىدىغانلىقىنى، داۋاملىق بىلىم چوقىسىغا ئۇرلەش ئۈچۈن، مۇنداق ئېزىتتۇقۇ قىياسقا خاتىمە بې- رىش لازىملىقىنى بىلىشى لازىم. ئۇچىنچىدىن، يۇقىرى تەپەككۈر، بىلىم ۋە مەدەنیيەت مەلىكىسىگە ئېرىشكەن ئىدىبلەرنىڭ نوقۇل ئىلهاام، ئامىتكە قاراپ يۇقىرى سەۋىيىلىك ئۆلەمەس ئەسەر يارىتىشى مۇمكىن ئەمەسلىكىنى ئېنىق بىلىش لازىم. قازاندا نېمە بولسا



چومۇچكە شۇ چىقىدۇ. ئەقىللىق ئەدب ئۈچۈن مەسىلىنى ھەل قىلىدىغانلىقىڭ مۇناسىۋەتلەر تورى بولماستىن، تەپەككۈر توقۇل. مەسىلىدىن ئىبارەت بولۇشى كېرەك.

ئا. مۇھەممەتنىم: «خەلقنى ئوبراز ئارقىلىق تەبەككۈر قىلىش ئۇيغۇر ئەدەپىياتنى گۈللەندۈرۈشىنىڭ ڭاچقۇچى» دىن

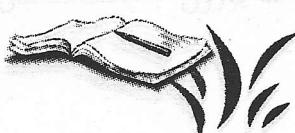
ئەدېنىڭ مەن ئۆي كامالەت دەرىجىسى يېزقچىلىق ماھارىتى.
نىڭ داۋاملىق تاۋلىنىپ بېرىشىغىمۇ باغلۇق. بۇ يەردە ئىككى
مەسىلە ئېتىپار بېرىشكە ئەر زىيدۇ. بىرى، ئۇسلىۇب يارىتىش
مەسىلىسى، يەندە بىرى، ھەربىر دەۋرىنىڭ تېمىسىنى بايقاش
مەسىلىسى.

ئا. مۇھەممەتىئىمەن: «خەلقنى ئوبراز ئارقىلىق تەپكۈر قىلىش ئۇيغۇر ئەدەبىياتنىڭ كۆللەندۈرۈشنىڭ ئاچقۇچى» دىن

ئەدەبیاتىمىزنىڭ خېرىدارلىقى بىلەن مەنىۋى كامالىتىنى پاراللىل ياكى توغرا تاناسىپ ئورۇنغا قويغىلى بولمايدۇ، ئەلۋەتتە. كىشىلىك رېئاللىقىنىڭ بىر قىسىمى، ئىنساندىكى پاڭ ۋە يۈكسەك ئائى - ھېسسىياتىنىڭ بىر تۈرى بولغان مۇھىببەت ئورۇنغا جىنـ.

سی خاھیش ده سستیلیدکمن، بونداق ئەسەرمۇ «خېرىدارلىق» بولۇشى مۇمكىن، ئەمما بىز مۇنداق «خېرىدارلىق» ئۈچۈن بىرى ئەۋلاد ياش - ئۆسمۈزلىرىمىزنىڭ مەنۋى قۇرۇلمىسىنى بۇلغاش-

تهک زور به دل بپریشیم ز ته بئی.



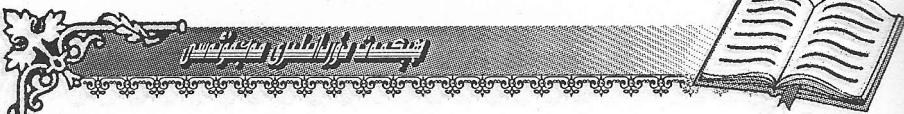
شېئریيەت ئەدەبىياتنىڭ ئەڭ كونا شەكلى ۋە ئەدەبىي تىل كۆپ قىرلىق ئىپادلىنىدىغان شەكلى. بىر مىللەتنىڭ ئەدەبىي تىل بايلىقى ۋە ئۇنىڭ تەرەققىيات سەۋىيىسى ھەممىدىن بۇرۇن شۇ مىللەتنىڭ شېئرىيەتتىدە ئۆز ئىپادىسىنى تاپىدۇ.

ئ. مۇھەممەتىگەن: «قاتلاملىق ئېستىتىكا» دىن

شائىر — تۇرمۇشنىڭ پەرزەنتى. ئۇ ھېسسىيات چاقمىقى ئارقىلىق شېئرىيەتنىڭ پىكىر - تىپەككۈر - ئوبراز يالقۇنىنى تۇتاشتۇرۇپ، ئۇنى شېئرىي تىل ۋە بېبىت شەكلى ئارقىلىق شېئرىي قۇرۇلمىغا ئايلاندۇردى. بۇنداق شېئرىي قۇرۇلما يەنپلا ئۆزىدىكى يالقۇن تۇپىيلى، كۈچلۈك ئىدىيە ۋە ئۇچقۇر ھېسسىياتچاز. مەنكىنى مەڭگۇ ساقلايدۇ. شائىرنىڭ شېئرىي قەلبى ھەرقانداق باشقانلىقىنى مەڭگۇ ساقلايدۇ. شائىرنىڭ شېئرىي كىشىنى لەرزىگە كەلتۈردى. بۇ شېئرىي سەنئەتنىن كۆپرەك كىشىنى لەرزىگە كەلتۈردى. بۇ شېئرىي قەلب — ھەقىقىي تۇرمۇش چىنلىقى، ھەقىقىي ھېسسىيات چىنلىقى بىلەن جىلۇلەنگەن شېئرىي گۈزەللىكىنىڭ سېھىرلىك كۆچىدىن ئىبارەت.

ھەممە شېئري قۇرۇلمىلار ھەقىقىي مەندىكى شېئري سپەرىي كۈچكە ئىگە بولۇۋەمەيدۇ. شۇ سەۋېلىك شېئر يازمىغان «شائىرلار» مۇ بولىدۇ. ئۇلار نەزم يازغۇچىلىرىدىن ئىبارەت. ئا. مۇھەممەت ئىشىم: «قاتالاملىق ئىستېتىكا» دىن





مۇھەببەت مۇشتىقىم! قىدىر - قىممىتىڭنى ساختا شىۋىر.
لاشلاردىن ئەمەس، ھەقىقىي شېئرىيەت بىناسىدىن ئىزدىگىن. بۇ
بىنا — مەڭگۇ توزۇماس چېچەك بىلەن بېزەلگەن گۈلىستان...
ئا. مۇھەممەتتىمىن: «سەۋالىق تەئەججۇپنامىسى» دىن

ھەسەل — چېچەك شىرنىلىكىنىڭ جەۋەھەرى;
شېئىر — گۈزەللىك تۈبۈسۈنىڭ كىرىستالى.
ئا. مۇھەممەتتىمىن: «سەۋالىق تەئەججۇپنامىسى» دىن

شېئرىيەت دىۋانى — توزۇمايىدۇخان گۈل سېۋىتى.
ئېھ، ئىدراك ۋە تەپەككۈر دۇنياسىنى مەپتۇن قىلغان گۈزەل.
لىك! مېنىڭ شېئىرلىرىم سېنىڭ مەڭگۈلۈك سەپىرىتىگە پەقدەت
بىر قونالغۇلۇق ھەدىيە بولالىسا ئىدى...
ئا. مۇھەممەتتىمىن: «سەۋالىق تەئەججۇپنامىسى» دىن

ھەقىقىي گۈزەللىكى ھەقىقىي شائىرنىڭ قىلىبىدىن ئىزدە.
ئۇنىڭ قىبرى دىۋان گۈلزارىدىكى سۆيىگۇ ھېكىلىنىڭ ئاستىدىكى
مسىرالار ئارىسىدا. ئۇ يازمايدۇ، ئىلهاام بېغىشلايدۇ.
ئا. مۇھەممەتتىمىن: «سەۋالىق تەئەججۇپنامىسى» دىن

من ۋىسال ئاپتىپىدا قۇرۇغان كۆز ياشلىرىمدىن ئۈنچە -
مارجانلار تېرىۋالىمەن. من بۇنى شېئرىيەتنىڭ قولۇلە قېپىغا
سېلىپ، ئېرپان دېڭىزىغا تاشلایمەن. مېنىڭ ھۇنىرىم ئادەمنىڭ
سۆيۈملۈك پەرزەتلىرىنىڭ قەدىمىگە يورۇق چاچىدىغان قان



رەڭلىك سۈپسۈزۈك مارجان ياساش.

ئا. مۇھەممەتىئىمن: «سەۋدالق تەئەججۇپنامىسى» دىن

شائىرنىڭ شېئىرى بولمىسا، گۈزەللىكىڭ ئېچىلىمىغان يا-

قۇت خەزىنىسى ۋە ياكى غەرق بولۇپ كەتكەن كېمىنىڭ گەۋدىسى.

سېنىڭ گۈزەللىكىڭ بولمىسا، شائىرمۇ غوزىسىز چار كې-

پىنەك ۋە ياكى سىياھىسىز قۇرۇق قەلەم.

ئا. مۇھەممەتىئىمن: «سەۋدالق تەئەججۇپنامىسى» دىن

ھەقىقىي شېئىرىيەت — ئەركىن - ئازادىلىقنىڭ مەشۇقى.

نوبۇزلىق پىكىر ئۇنىڭ مۇشتىقى.

ئا. مۇھەممەتىئىمن: «سەۋدالق تەئەججۇپنامىسى» دىن

شېئىرىيەت ماددىي ۋە مەنىۋى موهتاجلارغا ئاتالغان

مېيلق.

ئا. مۇھەممەتىئىمن: «سەۋدالق تەئەججۇپنامىسى» دىن

شائىرنىڭ ئۇلۇغلىقى ئۇنىڭ شېئىرىي جۈملىلەرنى قانچە.

لىك ماھىرلىق بىلەن تىزغانلىقىدا ئەمەس، بىلكى ئىنسانىيەتنىڭ

موهتاجلىقى بىلەن نىجادىيەتنىڭ ھەقىقىي ھالىتىنى، مۇسأپ -

مسىنى پۇتكۈل ئىنسانىيەتكە ۋاكالىتەن قانچىلىك ئۆتكۈرلۈك بىد -

لەن كۆرۈپ، قانچە قىزغىنىلىق بىلەن ئىپادىلەپ بىرگەنلىكىدە،

شائىرنى ئۇلۇغلىغان نەرسە دەل ئۇنىڭ شېئىرىيەتنىدە چاقناپ

تۇرغان ئىنسانىيەتنى ئىبارەت.

ئا. مۇھەممەتىئىمن: «سەۋدالق تەئەججۇپنامىسى» دىن





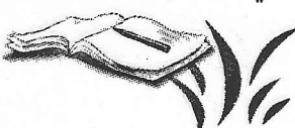
شېئرېيەت ئەڭ ئالدى بىلەن پىكىر - ھېسسىياتنى مۇزدە.
 كىلىق رىتىم - قاپىيە ۋە ئوبرازلىق تىل ۋاسىتىسى بىلەن ئىپا.
 دىلىگۈچى ئەدەبىي ئىجادىيەت ژانرىدىن ئىبارەت. ئۇ رېئاللىقتا يَا.
 شايىدىغان، تارىخنى كۆزىتىدىغان شائىر سۇبىپكتىپنىڭ ھېسىدە.
 يىاتچان تەسىۋۋۇرى ۋە مەنلىك تەپەككۈرىنىڭ ماددىلاشقان ئۇچقۇ.
 نىدىن باشقما نەرسە ئەممەس.

ئا. مۇھەممەتئىمن: «<ئاقسو ئەدەبىياتى > دىكى شېئرېيەت ئۇنچە.
 لمىدىن بىرى توغرىسىدا» دىن

شېئر — تۇرمۇشنى ۋە ئىنسان قەلبىنى ئىپا دىلەشتە رە.
 تىمىدار تىل بىلەن بېزەندۈرۈلگەن بەدىئىي شەكىلىدىن ئىبارەت.
 ئا. مۇھەممەتئىمن: «بىر شېئر توغرىسىدا پاراڭ» دىن

شېئر — پىكىر - ھېسسىيات چاقنالپ تۇرىدىغان ئوبرازلىق
 سۆز - جۈملەنىڭ مۇزىكا پىرىنسىپى بویىچە ئورۇنلاشتۇرۇلغان بە.
 دىئىي قۇرۇلمىسىدىن ئىبارەت.
 ئا. مۇھەممەتئىمن: «بىر شېئر توغرىسىدا پاراڭ» دىن

شېئري زوق — تۇرمۇشنىڭ بەدىئىي ئىپا دىسىگە، پىكىرىم
 - ھېسسىيات ئۇچقۇدانلىقىغا، ئوبرازلىق ۋە رىتىمىدار جۈملە قۇرمۇ.
 رۇلمىسىغا قارىتىلىغان زوق. تېڭى - تەكتىدىن ئالغاندا، شائىرنىڭ
 يۈكىسىك پىكىرى سەۋىيىسى ۋە شائىرانە ئىستېدائىغا قارىتىلىغان
 زوق. يېقىندىن بېرى شېئرېيىتىمىزدە يېڭى ئىلگىرىلىش بولدى،
 شۇنداقلا ھەقىقەتنەن كىشىگە شېئري زوق بېغىشلايدىغان ياخشى



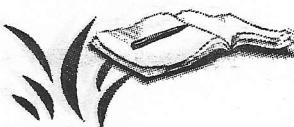


شېئرمۇ كۆپلەپ مەيدانغا كەلدى. ئەپسۇسکى، شېئرىيەتتىكى قىسقا ۋە ئىجابىي ئەنزاچىلىقىمىز تېخى ئۆزى قىلىشى لازىم بولغان خىزمەتنىڭ ھۆددىسىدىن چىققىنى يوق. ئا. مۇھەممەتئىمن: «بىر شېئر توغرىسىدا پاراڭ» دىن

ھەربىر ياخشى شېئر شائىر ياشغان دەۋر چىنلىقى جەۋ. ھەرلىرىدىن، دەۋر ئېڭىدىن، شائىرنىڭ پىكىر ئېقىمى ۋە بەدىئىي غايىسىدىن شېئرىي ۋاسىتىلەر بىلەن گەۋدىلىنىپ چىققان گۈ. زەللەك ۋە ئىنسانپەرە، لىك ئىلاھىدىن باشقان نەرسە ئەمەس. ئۇ غايىت زور مەنىۋى قىممەتكە ئىنگە. ئا. مۇھەممەتئىمن: «بىر شېئر توغرىسىدا پاراڭ» دىن

يۈكسەك تەپەككۈر ۋە پەۋقۇلئادە روهىي قىزغىنلىقىسىز ئېستېتىك قىممىتى يۈقىرى شېئر يارىتىش مۇمكىن ئەمەس. بۇنداق يۈكسەك تەپەككۈر ۋە پەۋقۇلئادە روهىي قىزغىنلىق تە. پەككۈر بوشلۇقىنى ئېچىش، پىكىر قىلىشتا «سول» چىللىق دەۋرىىدە شەكىللەنگەن قۇلچىلىق رامكىلىرىنى بۇزۇپ تاشلاپ، -- جادىيەت ئەركىنلىكى، تەسەۋۋۇر مۇمكىنلىكلىرىدىن ئىمكانتىدەر ئەڭ ئۇنىملۇك پايدىلىنىش لازىم. ئا. مۇھەممەتئىمن: «ئىككى شېئر توغرىسىدا پاراڭ» دىن

شېئرىيەت ئىنسانىيەتنىڭ تۇنجى قەلب چىرىغى ۋە يۈرەك ناخشىسى بولغان. ئۇ، ھېلىمۇ، كەلگۈسىدىمۇ ۋە مەڭگۈ ئىنسان تەپەككۈر ۋە ھېس - تۇيغۇلرىنىڭ ئوبرازلىق، يالقۇنلىق ئىپادىسى بولۇپ قالار. ئا. مۇھەممەتئىمن: «ئىككى شېئر توغرىسىدا پاراڭ» دىن





سەنئەت ۋە پۇتكۈل گۈزەلىك ساھەسىدە گۈزەلىكىنى كۆرۈپ تۇرۇپ، ئۇنى مۇئەيىھەنلەشتۈرمە سلىكتىنمۇ ئارتۇق نادانلىق ۋە نا- مەردىك بولمىسا كېرىڭ.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «ئىككى شېئىر توغرىسىدا پارالىڭ» دىن

شائىرنىڭ تېپەككۈر ئىقتىدارى ئۇنىڭ ئىجادىيەت مۇۋەپپەق- يەتلەرنىڭ بۇلىقى ۋە مۇقەددىمىسىدىن ئىبارەت.

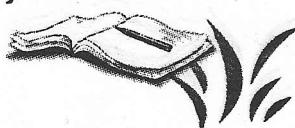
ئا. مۇھەممەتئىمەن: «ئىككى شېئىر توغرىسىدا پارالىڭ» دىن

بەدىئىي ئەسەرنىڭ، جۇملىدىن شېئىرىيەتنىڭ ئېستېتىك كۈچى ۋە قىممىتى ئۇنىڭدا تىلغا ئېلىنغان گەپنىڭ چوڭلۇقى بىلەن ئەمەس، بىلكى زوقلانغۇچىنىڭ بۇ ئەسەردىن ئالغان يېڭى، ئۆتكۈر، قايناق، ئىلهاام بەخش تەسرىلىنىشنىڭ چوڭقۇرلۇقى بە- لەن ئۆلچىنىدۇ. ئەگەر مۇنداق بولمىغاندا ئىدى، كىشىلەر ئاخبا- راتشۇناسلىق، سىياسەتشۇناسلىق، تارىخشۇناسلىق بىلەن قانائەت- لىنىپ، شېئىرىيەت بىلەن، بولۇپمۇ لىرىك شېئىرىيەت بىلەن شۇغۇللانمىغان بولاتتى.

ئا. مۇھەممەتئىمەن: «<ئاقسو ئەدەبىياتى ><دىكى شېئىرىيەت ئۇنچى- لىرىدىن بىرى توغرىسىدا>» دىن

بۈگۈنكى دۇنيادا بىردىن بىر ئەڭ زور كۈچ ئۆزگەرتىش كۈ- چىدۇر.

كار دېۋەتج





تۇرمۇش ئۆزگىرىش دېمەكتۇر، مۇكەممەللىك ئۆزلۈكىسىز
ئۆزگىرىشتىن كېلىدۇ.

هېنرى جون نۇمىمان

يېڭىلىنىش بولمىسا، مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشىۋ قىيىنغا
توختايدۇ.

لۇشۇن

ھەممە نەرسە ئۆزگەرمىدۇ، پەقەت ئۆزىمىزلا ئۆزگىرىمىز.
هېنرى سورو

بەزى نەرسىلەرنى ئۆزگەرتىمەكچى بولساڭ، ئالدى بىلەن تۇر-
مۇش نەرسىلەرنى قوبۇل قىلىشىڭ كېرەك.

سارتىرى

ئۆزگىرىشنى بىر كۈن ئىچىدە تاماملىغىلى بولمايدۇ، بىر
دەۋر ئىچىدىمۇ تاماملىغىلى بولمايدۇ.

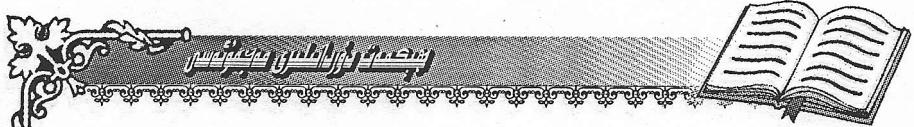
مارتن دۇڭاراد

هازىرقى گۈزەل نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى يېڭىلىق يارىتىش-
نىڭ نەتىجىسىدۇر.

مل

يېڭىلىق يارىتىش ئادەمنىڭ تەبىئىتى.
ئاتا پلىنى





يېڭى يول تۇقانلار مۇۋەپپە قىيىت قازانماي تۇرۇپ، باشقىلار ئۇنى كۆپ حالاردا خىالپەرەس دەپ قارايدۇ.

مارك تۈپىن

يېڭى شەيىلەرگە نىسبەتن دائىم ياتلىشىش، ھۆرمەتسىز- لىك تۈيغۇسى بولىدۇ.

مەللىپەر

بىز يېڭىلىق يارتىشقا قانچىلىك تىرىشاىلى، ئۇ پەقەت ئۇشاق چۈشىشكە ئىشلار ئىچىدىن پەيدا بولىدۇ.

ۋېئىس

ئىلىم - پەندىكى نۇرغۇن بۆسۈش ۋە يېڭى قاراشلارنىڭ ھە- مىسى يۈرەكلىك گۇمانىي قاراش ۋە تەسەۋۋۇردىن باشلانغان.

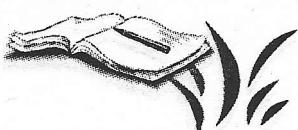
ماۋ يىشباڭ

نۇرغۇن ئۆزگىچە قاراشقا باي كىشىلمەر مۇنداق بىز نۇقتىنى ئوبلاپ يەتمىگەن: ئۇلار ئادەت تۈپەيلىدىن تۈيۈق يولغا كىرىپ قالغان.

كېئاتىش

ئىنسانلارنىڭ يېڭىلىق يارتىشى تولىمۇ قىيىن، شۇڭا ئۇلار بار بولغان شەكىلىنى مۇقەددەس مىراس دەپ قارايدۇ.

مومسىن



يېڭى شىئىدىن چوقۇم يېڭى ئۇقۇمنى كەلتۈرۈپ چىقىرىش
كېرەك.
بېرگسون

قىلب كۆزىنىكى يېڭى ئىدىيىلەرگە ئوچۇق تۈرۈشى، كونا ئە.
دىيىلەرنىڭ كونتربولۇقىدىن قۇنۇلۇپ چىقىشى كېرەك.
جونسون
ئىنسانلارنىڭ ئەڭ ئۇلغۇ پەزىلەتلەرنىڭ بىرى ئىجادچاز.
لىقىتۇر.

موررسىن

ئىجادچانلىق روھى ۋە ئىجاد مېۋسى كەمچىل بولغان ھيات
مۇكەممەل ھيات ئەممەس.

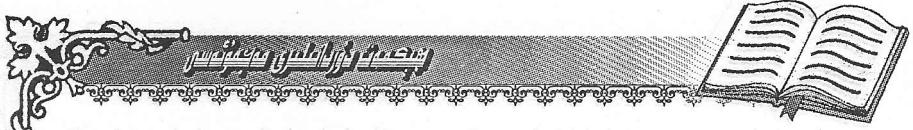
ليۈجى

ئىنسانلارنىڭ ئەڭ بويواڭ ئارزوسى ھەر ۋاقت يېڭى تۈرمۇش
يارىتىشتۇر.

لى داجاۋ

گۈللەپ ياشىنغان شارائىتقا تەلمۇرۇپ تۈرغاندىن، گۈللەپ
ياشىنغان شارائىتنى ئۆزىمنىڭ ياراتقىنىمىز تۈزۈك.
ملتون

تۈرمۇشنىڭ مەنسى ئىجادىيەت، ئىجادىيەت مۇستەقىل، ئەر-
كن بولىدۇ، چەك - چېڭىراسى بولمايدۇ.
گوركى



ئىجادىي پائالىيەت ئېڭىغا ئىگە بولۇش زور بەخت، ئۇ ھەم ئا-
دەمنىڭ ياشاؤاقنانلىقىنىڭ بؤۈك ئىسپاتى.

ماڭۇ سىنولىد

ھېچكىممۇ ھەقىقىي ئىجادىي كۈچنىڭ خوجايىنى ئەممەس،
ھەربىر ئادىم ھەقىقىي ئىجادىي كۈچنى ئۆزىنىڭ مۇستەقىل تە.
رەققىياتىغا قويۇپ بېرىشى كېرەك.

گىيىتى

ئىجاد قىلغاندا نىزىرىڭ چوڭقۇر بولسۇن؛ يول ئاچقاندا نەزد-
رىڭ يىراققا تاشلانسۇن.

تاۋ شىڭجى

يورۇقلۇق ئالدىدا قاراڭغۇلۇق بولىدۇ، ئىجادىيەت ئالدىدا بۇ-
زۇغۇنچىلىق بولىدۇ.

گومورو

ئۆگىنىش بولمىسا ئىجادىيەت بولمايدۇ، ۋارىسلق قىلىش
بولمىسا تەرەققىيات بولمايدۇ.

ما تېدىڭ

ئىنسانلارنىڭ بارلىق ئىجادىي پائالىيەتلەرى تەسمەۋۇرنى



ئۆزىگە تىرىهەك قىلغان بولىدۇ.

كېلىڭىز

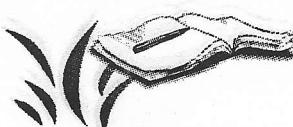
ئەگەر ئىجاد قىلىمەن دەيدىكەنسەن، پۇتون چەكلىمىلىرىنى
بۇزۇپ تاشلىشىڭ كېرىھەك، بولمىسا سېنىڭ ئىجادىيىتتىڭ پەقەن
كۆچۈرۈش بولۇپ قالىدۇ.

ئوشۇ

شېئىر — مارجان ئەمەس، يىپقا تىزىپ قويىسا تۇرۇۋېرىدىغان
ياكى ئەزان ئەمەس، قۇلاقنى تۇتۇپ ئېيتىسا بولۇۋېرىدىغان.
شېئىر — «ئايەت» ئەمەس، مەنىسىنى ئۇقىماي ئوقۇسلا بو-
لۇۋېرىدىغان ياكى ماتا ئەمەس، دۇكان قۇرۇپ توقۇسلا چىقىۋېر-
دىغان.

شېئىر — كەشتە ئەمەس، رەڭدار مەشۇت بىلەن لاتىغا تىكىپ
قوىيدىغان ياكى سۈرەت ئەمەس، قەغەزگە سىزىپ قويىسلا بولۇۋې-
رىدىغان. شېئىر ھەم ھۆسىنى، ھەم پۇرۇقى، ھەم تىكىنى، ھەم يو-
پۇرمىقى بار گۈلگە ٹۇخشىشىپ كېتىدۇكى، ھۆسىنى بىلەن دىلنى
ئۆزىگە مەپتۈن قىلار؛ پۇرۇقى بىلەن جانغا راھەت ۋە ھۆزۈر بەخش
ئېتىرە؛ ئىشق ئەھلى ئۇنى قولاققا قىسار ياكى گۈلدەستە ياساپ جا-
نانىغا تۇتار؛ يازا توڭكۈز تۇمشۇقىنى تەگكۈزىسە، تىكىنى ئۇنىڭ
بۇرنىغا سانجىلار، ھەتتا بۇرنىنى قانىتار.

شېئىر — ئاسماندىكى يۈلتۈز ئەمەس، كېچىسى پارقىراپ
كۆرۈنگەن بىلەن نە ئىسىقى، نە يورۇقى تەگمەيدىغان. شېئىر —





خۇددى بىر مەشىئەلدىرلىكى، كېچە زۇلمىتىدە ئىنسانغا يول كۆر.
سەتكۈچى ياكى بىر گۈلخانىدىرلىكى، پايانسىز دەشتلىرىنى يورۇنۇپ،
سوغىدىن تىترىگەن تەنلىرىگە ئارام بەرگۈچى.

شېئىر — چۆلدىكى ئالقۇن (ۋىل - ۋىل) ئەمەس. گاھى كۆل،
گاھى دەريя، گاھى شەھەر، گاھى گىياب بولۇپ كۆرۈنگەن بىلەن
قوغلاپ يەتكىلى بولمايدىغان.

شېئىر — بىر قايىنام بۇلاققا ئوخشىشىدۇكى، تەشنالارغا ئارام،
دەرمەنلىرىگە داۋا، بىمارلارغا شىپا، غەمكىنلىرىگە شادلىق، ئاجىز-
لارغا ئۇمىد ۋە كۈچ بەخش ئەتكۈچى.

شېئىر — ھاپىزنىڭ ناخىسى ئەمەسکى، ئاڭلىغان سېرى
كىشىنى مۇگىدەك باسىدىغان. شېئىر — بىر گۈلدەر ماما دۆزلىكى،
ئۇنىڭ ئاۋازى جاھاننى تىتىرىتىپ، خاموش كۆڭۈللەرنى ئویغاتقاي؛
كىشىنى سەگەك قىلىپ جەڭگە ئۇندىگەي، ئەبەدىي ھايانتقا چاقىر-
غاي!

شاير — قاغا ئەمەس، كۆرۈنگەن دەرەخقە قونۇۋېلىپ قاقتى.
داۋپىرىدىغان. شائىر — خۇددى تالڭى توخۇسىدىرلىكى، كېچىچە تاڭنى
چىللاپ تىنماس؛ تالڭى ئانقاندا، ئەلنى ئىشقا، ھايانتقا، ئەمگەك ۋە ئە-
جادقا ئۇندەر. شۇڭا، كىشىلەرنىڭ «ئالتۇن خوراز» ھەققىدە قىسى-

سە - رىۋايتلىر توقۇشى، شەھەر دەرۋازىلىرى بىلەن قەسىر - ئايۋان
مۇنارلىرىنىڭ ئۇستىگە ئۇنىڭ ھېيكىلىنى ئورنىتىشى ھەرگىز
تاسادىپىي ئەمەس، ھالبۇكى، جاھان - جاھان بولغاندىن بۇيان،
ھېچكىم تېخى قاغىنىڭ ھېيكىلىنى ئۇرناقىنى يوق.

شاير — تۇتقۇش ئەمەس، نېمىنى ئۆگەتسە شۇنى دورايدىغان





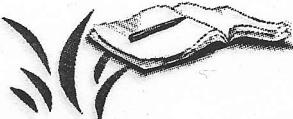
ياكى ئۆمۈر بويى دوراشتىن بولىدەكىنى بىلەمەيدىغان. بۇ يەردە ئۇلۇغ ئىزەرمىيجان شائىرى فۇزۇلىنىڭ مونۇ بېيتىنى ئەسلىپ ئۆتۈش ئورۇنىسىز بولماستى:

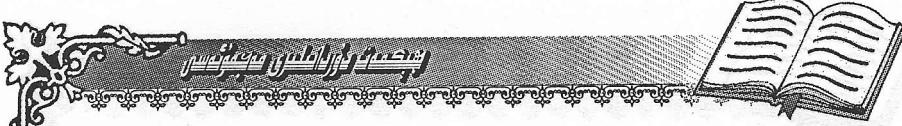
«قارا تاشتىن ئەگەر قان بىرلە رەڭگىن ئەيلىسىڭ،
رەڭگى تەغىير بولۇر، ئەمما لەئلى بىدەخشان ئولماستى.
تۇتىغا تەلمى ئادايى كەلمات ئەيلىسىڭ،
نۇتقى ئىنسان بولۇر، ئەمما ئۆزى ئىنسان ئولماستى.»

شائىر — چىن مەنسى بىلەن بولبۇلدۇر. بۇلىپ بۇلىپ ھېچقاچان باشقۇ قۇشلارنى دورىمايدۇ، باشقۇ قۇشلارمۇ بولبۇلنى ھەرگىز دو- رىيالمايدۇ. چۈنكى، بولبۇلنىڭ ئۆز تىلى، ئۆز سۆيگۈسى، ئۆز تە- پەككۈرى ۋە ئۆز تۈيغۈسى بار.

شائىر — كېپىنەك ئەمەس، كۆرنگەن گۈلنەك ھەممىسىگە پەرقىسىز قۇنۇپ، ھۆزۈر - ھالازەت ئېلىشىنلا بىلىدىغان. شائىر — چىrag پەرۋانىسىدۇركى، ھالاك بولۇشنى بىلىپ تۇرۇپ، ئۆزىنى ئۇتقا ئۇرغۇچى...»

شائىر — شاھ ۋە سۇلتانلارنىڭ نازۇ نېمەتكە تولغان داستى- خانلىرى ئەترابىدا چۆرگىلەپ يۈرىدىغان ياكى زاھىتلارنىڭ ئېتى- كىدە خۇرۇلداب ياتىدىغان مۇشۇك ئەمەس، بەلكى پایانسىز دەشتلىرىدە ئەركىن كېزىپ يۈرىدىغان تەمەسىز ئارسالاندۇركى، ئۇنىڭ بىر ھۆركىرىشى بىلەن تاغۇ تاشلار زىلىزلىگە كېلىپ، تۈلکە - بۇرىلەر هوشىنى يىغقايى، «پادشاھ نىكولاي ئۇستەلگە بىر مۇشت ئۇرغاندا، پۇتون ئوردا ئىچى تىتىرەپ كېتتىتى؛ لېپ تولستوي ئۇستەلگە بىر





ئۇرسا، پۇتكۈل روسىيە زىلىزلىگە كېلەتتى» دېگەن رىۋايەت مۇبا.
لىغە بولمىسا كېرەك. چۈنكى، لېپ تولستوي شېئىر يازىمىغان
بىلەن چىن شائىر ئىدى.

شائىر پەقدەت خلق بىلەن، پەقەت خلق بىلەنلا شائىر دۇر ۋە
مەڭگۇ ئۆلمەستۇر. مەسىلەن، چۈي يۈن بىلەن ئىلىشىر نەۋائى، لى
بېي بىلەن پۇشكىن؛ بايرۇن بىلەن لۇتپۇللا مۇتەللېپكە ئوخشاش.
ئابدۇرەپھەم ئۆتكۈر: «ئۆمۈر مەنزىلىرى» دىن

مەلۇمكى، رومان — رېئال تۇرمۇشنى، خلق ھاياتىنىڭ ئۇ.
مۇمىي ئەھمىيەتكە ئىگە بولغان ماھىيەتلەك بىرمر تەرىپىنى كەڭ
ۋە مۇكەممەل بەدىئىي پىلاندا تەسۋىرلەپ، ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ
ماھىيەتتىنى چوڭقۇر ئېچىپ بېرىشنى مەقسەت قىلىدىغان يېرىك
بەدىئىي تۇر. ئۇ ئەكس ئەتتۈرگەن ۋەقەلىكىنىڭ باي ۋە مۇرەككىپ.
لىكى، يورۇنۇپ بەرگەن تۇرمۇش مەnzىرلىرىنىڭ كەڭ ۋە رەڭدار.
لىقى، تەسۋىرلىگەن پېرسوناژلىرىنىڭ جانلىق ۋە ھەرىكەتچانلىقى
بىلەن پروزىنىڭ باشقا تۇرلىرىدىن پەرق قىلىدۇ. ئۇ دەل ئەمنە شۇن.
داق ئالاھىدىلىكلىرى بىلەن كىتابخاندا ئۆزگىچە بىر بەدىئىي زوق
قوزغاب، ئۇنىڭ دۇنيا ۋە ھايات توغرىسىدىكى تەسۋىرلىرىنىڭ تېخىمۇ
چوڭقۇرلىشىشىغا ياردەم بېرىدۇ.

مۇۋەپىقىيەتلەك يېزىلغان مۇھەببەت ۋەقەلىكىنى تەسۋىر.
لىگەن رومان مۇنداق ئىككى شەرتىنى ھازىرلىغان بولۇشى، باشقا
تېمىسلارغا قارىغاندا تېخىمۇ يېقىملىق، كىشىگە ئېيتقىلى





بولمايدىغان، لېكىن ئېيتىمسا بولمايدىغان دەرىجىدە قىزقارلىق بولۇشى، ئىجتىمائىي كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ پەلسەپىۋى چوڭقۇر- لۇقىغا بەدىئىي جەھەتتە ئىزدەنگەن بولۇشى كېرەك. ئەي ۋۇ

يازغۇچىنىڭ كۆزىتىشى بولمىغان ئەسەرلەر، ئالاھىدە ئاسا- سىي ئىدىيىسى بولمىغان ئەسەرلەر چىن مەندىدىن ئېيتقاندا بەدد- ئىي ئەسەر بولالمايدۇ، بۇ رومانچىلىق تارىخىدا دائم ئۈچرەپ تۇرد- دىغان كونا ساۋااق بولۇپ، رومان يازغۇچىلار كۆچەپ بۆسۈپ ئۆتۈشكە تېڭىشلىك بولغان قىيىن ئۆتكەل.

يەن گاك

پروزا باشقا ژانرلارنى ئۆزىگە مۇجەسسىمەشتۈرگەن شې- ئىردىر. ئۇنىڭدا ئاپتۇرنىڭ ۋەقەلىك تەسوپرىدىكى ھېسسىياتى بولغان لىرىكىمۇ، پېرسوناژنى تېخىمۇ روشن گەۋەلىك كۆرسى- تىش ئۈچۈن ۋاستىچى دراماتىك ئېلىپىمنېتلارمۇ بار. باشقا شې- ئىرلاردا مۇمكىن بولمايدىغان مۇنولوگ مۇلاھىزە ۋە تەنبىھلەرنىڭ رومان ۋە پۇۋېستىلاردا مۇۋاپىق ئورنى بار.

بېلىنىڭىسى

ياخشى ھېكايدى يېزىشتا ئۈچ تەرەپنى كۆزدە تۇرۇش كېرەك. بىرى، ئاددىي بولۇش كېرەك. ئاددىي بولۇش دېگەندە چۈشىنىش ئا- سان، ئوڭاي ئەستە قالىدىغان، ئۇدۇل بولۇش كۆزدە تۇتۇلىدۇ. يەن بىرى، جىزمەن كىتابخانالارنىڭ ھەۋىسىنى قوزغايدىغان بولۇشى



لازىم. گەپلەر ئىمكانتىدەر قىسىراق سۆزلەنگەن بولۇشى كېرەك.
ئۈچىنچىسى، ياخشى ھېكايلەرنىڭ باشلىنىشى ئوبدان بولۇشى
كېرەك.

ئېلىزابىتا فون

ئەگەر سىز ھېكايدىگىزدا ئىپايدىلىمەكچى بولغاننى سۆھبىتى
تىكىزىدە سۆزلەپ بېرىلسىڭىز، سىزگە ھېكايدى بېرىشنىڭ هاجىتى
بولمىغان بولاتتى.

ل. تولستوي

ھېكايدە ئۇستىدە يىغلاش، ئاھ ئۇرۇش مۇمكىن، ئۆز قەھىدە.
مانلىرىڭىز بىلەن بىلەن ھەسەرت چېكىشىگىزىمۇ مۇمكىن، مې.
نىڭچە، بۇنى شۇنداق قىلىش كېرەككى، ئوقۇغۇچى سېزىپ قالا.
مىسۇن، قانچە ئوبىيېكتىپ بولسا، شۇنچە كۈچلۈك تەسىرات قوز.
غايدۇ... ئومۇمەن، ئۆز قەھرى مانلىرىڭىزنى سۆيۈڭ، لېكس بۇ
ھەقتە ھەرگىز ئۈنلۈك گەپ قىلىماڭ.

ئا. پ. چىخوف

ھېكايدە تۇرمۇشتنىن كېلىدۇ، ئۇنىڭدا تۇرمۇشنىڭ ئەكىسى
تۇرمۇشنىڭ تىنىقى بولىدۇ. ئەمما، تۇرمۇشنىڭ كۆچۈرۈلمىسى
ئەممسى. نان بۇغدايدىن چىقىدۇ. بۇغداي تۇپراقتىن چىقىدۇ. ئەمما بۇ
ئۈچىسى ئۆزئارا سۈپەت پەرقىغە ئىگە. ئادەملەر نانى ياخشى پىشۇ.
رۇش - پىشۇرالماسلىق كويدا تالاش - تارتىش قىلىۋاتقاندا، تۇپراق.
شۇناسلارنى بۇغدايلىقنى تەكشۈرۈشكە تەشكىللەش زۆرۈرىتى

بۇلمايىدۇ، يازغۇچى رەزىل ئادەم بولمىسلا ھېكايىدىن پايدىلىنىپ مەلۇم ئادەمگە، مەلۇم ئورۇنغا ھۈجۈم قىلمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقتىتا، شۇنىڭغا ئىشىنىشىمىز كېرەككى، غۇم - خۇسۇمىتىنى چىقىرىۋېلىشقا ئۇرۇسىدىغان ئادەملەر ئادەتتە تۈزۈكەك بىر ئىسرى يېزىپ چىقالمايدۇ. ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەن نەشتەر قەلەم داۋاسى — بۇ ئىككىسى ئىككى ئىش، شۇڭا ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۇتكىلى بولمايدىغان تاخ بار.

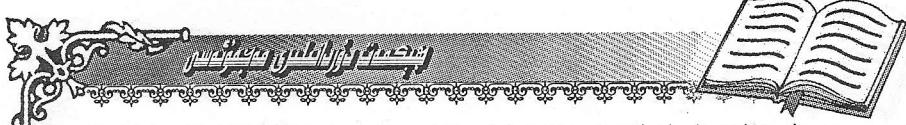
ۋاك مېڭ

شېئر ئلاھى ... ئۇ كىشىلەرگە ئىلھام بېغىشلايدۇ...ئۇ.
مۇمن دانىشىمن شائىر مەيلى ئېپىك شېئر ياكى لىرىك شېئردا بولسۇن، پەقەتلا ئۆزىنىڭ ماھارىتىگە تايىنىپلا ئېسىل قىلىپ يازغان ئەممەس، بىلكى ئۇلارغا ئىلھام، روھىي كۈچ، ياردەم بەرگەن.
ئەپلاتۇن

شائىر ئوبراز ئارقىلىق پىكىر قىلىدۇ، ئۇ ھەقىقەتنى ئىسى.
پاتلاب بەرمەيدۇ، بىلكى ھەقىقەتنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. شائىرنىڭ كۆڭلىدە ئىدىيە ئەممەس، ئوبراز گەۋەلىنىدۇ، ئوبراز تۈپەيلىدىن ئىدىيىنى كۆرەلەيدۇ.

ئەپلاتۇن

شائىرنىڭ كۆڭلى گويا سۈپسۈزۈك دېڭىز سۈيىگە ئوخشايدۇ.
شامال يوق چاغدا خۇددى بىر ئىينەكتەك جىم吉ت تۇرىدۇ. ئالەمدە كى ھەممە نەرسە ئۇنىڭدا نامايان بولىدۇ؛ شامال چىققان ھامان



دولقۇنلاشقا باشلايدۇ، ئالىمدىكى نەرسىلەر مۇ ھەركەتلەنىدۇ، بۇ شامال — ۋاستىه سېزىم، ئىلها مادۇر.

گومورو

شائىر ئۆتكۈر كۆزلىرى بىلەن جەمئىيەتنى ۋە تەبىئەتنى كۆزتىدۇ. ئۇنىڭ بىر كۆزى كۆزەتكۈچى، يەنە بىر كۆزى تەسەۋۋۇر يۈركۈزگۈچى بولىدۇ. شائىر ئوبىپكتىنى ئىزچىل كۆزتىش داوا- مىدا، ئۇنىڭ مېڭسىنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىدا بىر خىل مۇرەككەپ تۈيغۇ پىيدا بولىدۇ. مانا بۇ، كىشىلەر ئېيتىۋاتقان ئىلاهامدۇر. ئۇ ھېچقانداق دەخلىسىز ھەم مۇستەقىل بولۇپ، شائىرنىڭ ئىدىيىد- سىنى ئۇنىڭ ھەرىكىتىدەك ئەركىن ئىپادىلەپ بېرىدۇ، ئۇ ئەركىن حالدا جاپا كەشلەرگە ھېسداشلىق قىلىپ، باشقىلارغا زىيان سېلىش ھېسابىغا پايدا ئالغۇچىلارغا نېپرەت ياغۇردى. ئۇ ئىنسانىيەت ئۇ- چۈن خىزمەت قىلغۇچىلارنى قىزغىن سۆيۈپ، دەرمەنلەرگە ھېس- داشلىق قىلىدۇ.

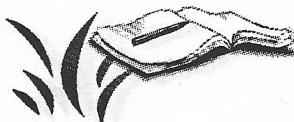
ھیوگو

ھېسسىيات - شېئرنىڭ جىنى. شائىر ھېسسىياتنىڭ خوجايىنى ۋە ھېسسىياتنىڭ نامايانىسى بولۇشى كېرەك. شېئر ھېسسىياتنىڭ فونتان بولۇپ ئىتىلىپ چىقىشى، شائىر يۈرىكەملىكىنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدا يوشۇرۇنۇپ ياتقان قېنىق، جۇشقۇن ھېسسىياتنىڭ ئىدىيە قىلىپىدا ئۇيۇغان، ئەقىل - پاراسەت بورى چاقنىپ تۇرغان جەۋەھىرىدۇر. ھەرقانداق مۇنەۋۇر شېئر ئۇرگۇپ تۇرغان شېئرى تۈيغۇغا، كۈچلۈك ھېسسىيانقا باي بولماي



قالمايدۇ. شائىرنىڭ سىياسىي كۆز قارشى، ئېستېتىك غايىسى،
ھەۋىسى، مىجدىز - خۇلقى، ئەخلاقىي كۆز قاراشلىرى، ئىندىۋىدۇ.
ئاللىقى، تۇرمۇشقا بولغان تونۇشى ۋە خىلمۇخىل مۇرەككەپ شەي.
ئىلەرگە بولغان پوزىتىسىسى ۋە باشقىلار پەقەت خۇشاللىق، غە.
زەپلىنىش، قايدۇرۇش، ۋەھىمە يېيىش، ياخشى كۆرۈش، نەپەرتلىدە.
نىش، زوقلىنىش قاتارلىق كۈچلۈك ھېسسىياتلىرى ئارقىلىق
ئىپادسىنى تاپىدۇ ۋە نامايان بولىدۇ. ھېسسىيات بولغاندىلا شائىر
ئوبراز يارتالايدۇ، غايىۋى مەنزاپلىنى تەسۋىرلىيەلەيدۇ؛ ھېسسىيات
بولغاندىلا، شېئىر ئۆركەشلەپ تۇرغان شېئىري تۈيغۇ بىلەن كە.
شىلەرگە بىۋاسىتە تەسىر قىلايدۇ، كىشىلەرگە بەدىئىي تەسىرات
ۋە ئېستېتىك ھۇزۇر بېغىشلىيالايدۇ؛ ھېسسىيات بولغاندىلا، شە.
ئىر كىتابخانىلار بىلەن ئاپتۇرنىڭ قەلبىنى بىر - بىرىگە تۇتاش.
تۇرۇپ، شۇ ئارقىلىق كىتابخانىلارنىڭ ھېسسىياتى ۋە ئىدىيىسىدە
قۇزغىتىش ھاسىل قىلىدۇ - دە، ئۆزىنىڭ تەربىيىتى رولى ۋە
ئېستېتىك تەربىيىتى رولىنى جارى قىلدۇرالايدۇ.

دەۋر ھەر بىر شائىر، ھەر بىر شېئىر يازغۇچىدىن شۇنى تەلەپ
قىلىدۇكى، ئۇ تۇرمۇشقا چوڭقۇر چۆكۈپ، تۇرمۇشقا شېئىرنى قو-
رال قىلىپ تۇرۇپ ئارلىشىش؛ شېئىرنى نەي قىلىپ تۇرۇپ تۇر-
مۇشنى كۈيلىشى؛ شېئىرنى بۇرغا قىلىپ تۇرۇپ تۇرمۇشقا تۇرتىكە
بولۇشى بىلەنلا كۇپايىلەنەسلىكى كېرەك. يەنە ئەڭ تۆپكى نەرسە
شۇكى، ئاپتۇر ئۆزىنى ئۆزلۈكىسىز ئاگاھالاندۇرۇپ تۇرۇشى، شۇنىڭ
بىلەن تۇرمۇشنى قىزغىن سۆيىدىغان، ھەر مىنۇت، ھەر سېكۈنت
تۇرمۇشقا قىزغىن نەزەر سالىدىغان، تۇرمۇش قاينىمدا تىرىشىپ





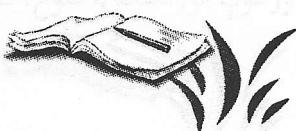
ئىزلىنىدىغان، جاپالىق ئەمگەك قىلىدىغان بولۇشى كېرەك. شۇنداق بولغاندىلا، ئۇ تۇرمۇشنى مەنبە قىلىپ، ئۆز ھېسسىياتىنى بارلىقا كەلتۈرەلەيدۇ ۋە بېيتالايدۇ، مۇناسىپ ئوبرازلارنى يارتىپ ئۇنىڭغا ئۆز ھېسسىياتىنى سىڭدۇرۇپ ۋە ئىزهار قىلىپ، ھېسسىياتلىرى.- نى كىتابخانلارغا ۋايىغا يەتكۈزۈپ ئىپادىلىپ بېرەلەيدۇ، شۇ ڈارقى.- لىق ئۇلارغا تەسر كۆرسىتىدۇ ۋە ئۇلارنى تەسرىلەندۈرۈدۇ، ئۇلارنى قايىل قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ قىلىبىدە غايىت زور ئىنکاس قوزغايدۇ. شبى ۋېنىلى

پەئىزىيە (شېئىرىيەت) دېگىنمىز — ھەممە ھۆزۈرلىنىش- نىڭ، ھەممە راھەتلەنىشنىڭ يۇقىرى پەللەسى. چىڭغۇز ئايتماتۇف

شاىئر بىر تەرەپتىن دۇنيانى ئوبرازلىق چۈشىنىدۇ، يەنە بىر تەرەپتىن ئوبرازنىڭ ياردىمى بىلەن دۇنيانى كىشىلەرگە چۈشىندۇ. رۇپ بېرىدۇ. شائىرنىڭ دۇنيانى چۈشىنىش چوڭقۇرلۇقى، ئۇنىڭ ياراتقان ئوبرازنىڭ روشنلىكىدە ئىپادىلىنىدۇ.

ئىي چىڭ

بىر شائىر ئالدى بىلەن رېئالزمچى بولۇشى كېرەك. ئەگەر رېئالزمچى بولمايدىكەن، ئۇ ئەرزىمەس شائىر ھېسابلىنىدۇ: بىر شائىرنىڭ يازغىنى ئەقلىگە سىغمايدىغان نەرسىلەر بولۇپ، ئۇنى ئۆزىدىن باشقا ئادەم چۈشەنمىسى، بۇ ئېچىنىشلىق ئەھۋالدۇر. ئەگەر ئۇنىڭ يازغىنى تامامەن ئەقلىگە سىخىدىغان نەرسىلەر بولۇپ، ئۇنى



هەرقانداق دۆت - كالۋالارمۇ چۈشىنەلەيدىغان بولۇپ كەتسە، بۇ تې.
خىمۇ ئېچىنىشلىق ئەھۋالدۇر.
پابلوپرۇدا

كىشىلەر ئىلاھىي رىغبەت ۋە ئىلھام توغرىسىدا ھەمىشە مە.
مەدانلىق قىلىشىدۇ. مەن بولسام خۇددى زەرگەر ئالتۇن مېدىليون
سوققاندەك پۇتۇن زېھىمىنى قويۇپ مېھۇنت قىلىمەن، ئۇششاق
ھالقىلارنى تولىمۇ ئەپچىل، مۇۋاپىق يوسۇندا بىر - بىرى بىلەن
چاتىمەن.

ھېرىخ. ھېپىنى

شاىر (بۇ يىرده يازغۇچىلارمۇ كۆزدە تۇتۇلغان) جەمئىيەتتە
پالانى سىنىپنىڭ ئەھۋالى ئۇنداق ياكى مۇنداق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن
كۆپ دەرىجىدە ياخشىلاندى ياكى يامانلاشتى، دېگەننى رېئاللىقنىڭ
جانلىق، روشنەن تەسۋىرى ئارقىلىق ئىشەنچلىك كارتىنلىدا سى.
زىپ بېرىپ ئوقۇغۇچىلارنىڭ فانتازىيىسىگە تەسىر قىلىدى.
بېلىنسكىي

شاىر ئۈچۈن ھەممىدىن ئەھمىيەتلىك نەرسە چىن سەمە.
مېيلىكتۇر.

پۇشكىن

ئىلھام كىشىلەرنىڭ ئىرادىسى تەرىپىدىن ئەمەس، بەلكى ئۇ.
نىڭ بىلەن مۇناسىۋەتسىز بولغان نامەلۇم تەسىر تەرىپىدىن ئوپ.
غىتىلغان جاننىڭ زېھىي كۈچىدۇر.
بېلىنسكىي





ئىلهاام ھەرگىز چىرايلىق ھالدا قول پۇلاڭلىتىش ئەمەس،
بىلكى ئۆكۈزدەك بارلىق كۈچىنى سەرپ قىلىپ خىزمەت قىلىۋات.
قان چاغدىكى روھىي ھالەتتۈر.

چايکوۋ سكىي

ئىجادىيەتچىنىڭ ئوي - پىكىرى پىشىش باسقۇچىغا يەتكەنە
مەلۇم مۇناسىۋەتلەك شەيئىنىڭ تەسىرى تۈپەيلىدىن ئىجادىيەت
ھەرىكتىدە ئىزدىننىڭ اتقان مۇھىم نەرسە ئېنىق جاۋابقا ئىگە بولىد.
دۇ، بۇ ئادەتتە ئىلهاام كەلگەنلىك دېيىلىدۇ.

سوشى

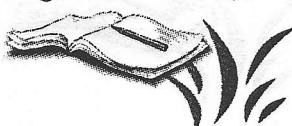
تەبىئەت تەسۋىر لەنگەن شېئىردا، ئەگەر تەبىئەت ئىينەنلا تەس.
ۋېرلىنىلسە، شائىرنىڭ مۇددىئاسى ئىپادىلەنمەي قالىيدۇ. ئۇ سىز.
غان ئاسمان ۋە تەبىئىي ئاسماننىڭ ئوبىرازى ئەمەس. ئۇ (ئاسمان)
قايسىبىر كۈندىكى ئاسماننى ئەينىن دوراش بولماستىن، بىكى
نۇرغۇنلىغان ئوخشاش بولمىغان ئاسمانلاردىن تەركىب تاپقان
بوليىدۇ.

بايرۇنىنى

61

شائىرنىڭ قىزغىنلىقى بىلەن مۇقەددەس ئىلهاامدىن مەيدانغا
كەلگەن ھەر بىر مىسرا شېئىر، شۇبەسىزكى، گۈزەل بوليىدۇ.
دېمۇكىرت

نەسر - شېئىري پىكىر ئۇرغۇپ تۇرىدىغان، شوغ، ئەركىن



ئەدەبىي شەكىل. مېنىڭ ھرقانداق بىر ئەسىرىمە ئۆزۈم بار. بۇ «من» ئوتتۇرىغا چىقمايدۇ، ئەمما ئۇ يوق يەر بولمايدۇ، بۇنداق دە- گەنلىكىم، ئۆزۈمىنى قالتىس قىلىپ كۆرسەتكەنلىكىم ئەمەس. ھەرگىز ئۇنداق نىيەتتە ئەمەسمەن! بۇ پەقەت ئاپتۇرنىڭ ئەسەردە كىتابخانلارغا نىسبەتنەن سەممىيلىك بىلەن، مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن سۆز قىلىۋاتقانلىقىنى، يازغۇچىنىڭ ئۆز سۆزىنى قىلىۋات-

قانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ.

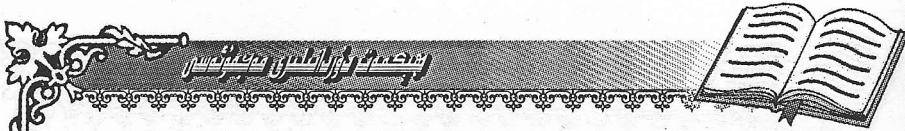
باجنىن

نەسر ئەدەبىياتنىڭ جىمىكى فورمىلىرى ئىچىدە ھەممىدىن شوخ، ئەركىن، ھەممىدىن بەك چەكلىمگە ئۇچرىمايدىغان بەدىئىي فورمىدۇر. ئۇ خەنجەرمۇ، تاپانچىمۇ بولالايدۇ؛ ۋەزىيەت ئەھۋالدىن مەلۇمات بېرىدىغان ئەپچىل ئۆرپ - ئادەت خەرتىسىمۇ بولالايدۇ؛ كىشىگە خۇشاللىق ۋە ئارام بېغىشلايدىغان كەچلىك سازمۇ بولالايدۇ.

ئۇنىڭدا تەنتەنە قىلىشىمۇ، مەدھىيە ئۇقۇشىمۇ، چوقان سېلىشىمۇ، سۆكۈشكىمۇ بولىدۇ؛ بەخرامان سۆزلەشكىمۇ، نازۇك سۆزلەرنى ئېيتىشىمۇ، بوش ئازازدا ناخشا ئېيتىشىمۇ، دېكلاماتە- سىيە قىلىشىمۇ بولىدۇ؛ كۈلكە - چاقچاق قىلىشىمۇ، غەزەپلى- نىپ تىلاشىمۇ، گەپ ئويۇنى قىلىپ ۋەقە بايان قىلىشىمۇ بۇ- لۇقىرىدۇ.

ئۇنىڭدا دەھشەتلەك بوران - چاپقۇنمۇ، ئايىتىڭدا تنچ ئېقىۋات-

قان ئەزم دەريامۇ بولىدۇ.



ندسر باغچىسى ھەممە گۈللەر تەكشى ئېچىلغان مەنزىرىنىڭ يارىتىلىشىغا تازا باب كېلىدۇ.

گى لىڭ

كىمكى سەھنە ئەسىرىلىرى ئۈچۈن يېڭى ۋەزىيەت ياراتقان بولسا، ئۇ يېڭى ئەسىر ئاپقان بولىدۇ.

ئ. پ. چىخۇف

سەھنە ئەسىرى ئاپتۇرنىڭ شۇنچىلىك ئەركىن ئارىلىشىغا يول قويىمايدۇ. سەھنە ئەسىرىدە تاماشىبىنلارغا ئېيتىپ تۇرۇلمايدۇ. سەھنە ئەسىرىدە قاتناشقۇچى شەخسلەر تەسۋىرلەش يولى بىلەن ئەمەس، بەلكى پەقەت شۇ شەخسلەرنىڭ نوتۇقلىرى بىلەن، يەن، ساپ نوتۇق تىلى بىلەن ۋۇجۇدقا كەلتۈرىدۇ. بۇنى چۈشىنىۋېلىش ناها. يىتى مۇھىم، - چۈنكى سەھنىدە دراما فيگۇرلىرى، ئارتىسالار سۈپىتىدە تەسۋىرلىنىشىدە بەدىئىي قىممەتكە ئىگە بولۇشى ئۇ. چۈن، ھەربىر فيگۇرنىڭ نوتۇقى قەتىئى ئۆزىگە خاس ئىنتايىن تەسىرىلىك بولۇشى زۆرۈر. درامىدىكى ھەرقايىسى فېگۇرا ئاپتۇر تە. رىپىدىن تەستىقلانغان ۋە سەھنە ئارتىسالىرى تەرىپىدىن كۆرسە. تىلگەندەك سۆزلىگەن ۋە ھەرىكەت قىلغان تەقدىردىلا تاماشىبىن ئۇنى چۈشىنەلەيدۇ.

گوركىي

ئادەملەرگە تەسىر قىلىش جەھەتىدىن بەدىئىي سۆز ئىجاددە. يىتىنىڭ ھەممە شەكىللەرنىڭ ئېچىدىن ئەڭ كۈچلۈكى دراما





بىلەن كومىدىيە بولۇپ ھېسالىنىدۇ، تىياتىر سەھىسىدىكى جانلىق ھەرىكەتتە دراما بىلەن كومىدىيە قەھرىمانلارنىڭ تۈيغۇ - سىنى، ئوي - پىكىرىلىرىنى ئوچۇق - ئايىداڭ كۆرسىتىدۇ. گوركى

تەنقىدچىلەرنىڭ بۇرچى زەھەرلىك ئوت - چۆپ، شۇمبۇيىلار - نى قىرقىپ تاشلاشلا ئەمەس، بەلكى خۇش پۇراق گۈللەرنى، خۇش پۇراق گۈللەرنىڭ مايسىلىرىنىمۇ سۇغىرىشتىن ئىبارەت. لۇشۇن

تەنقىدچىلەردىن مۇنداق ئۇچ نەرسىنى، بىرىنچى، يامانلىرىنى كۆرسىتىپ بېرىشنى، ئىككىنچى، ياخشىلىرىنى تەقدىرلەپ ئىلدا. ھامالاندۇرۇشنى، ئۇچىنچى، ياخشىلىرى بولمىسا، سەل - پەل ياخ. شىلىرىنى بولسىمۇ ئىلها مالاندۇرۇشنى سەممىي ئۇمىد قىلىمەن. لۇشۇن

تەنقىد قىلماق — خۇسۇسي ھادىسىلەر بىلەن ئۆزىنىڭ ئە. دىيىسى گۇتۇرسىدىكى ئورگانىك جانلىق مۇناسىۋەت دەرىجىسىنى ئېنىقلالاش ھەمە ئەقىلىنىڭ بۇ ئايىرم ھادىسىلىرىدىكى ئومۇمىي قانۇنلىرىنى ئىزدەش ۋە ئېچىش دېمەكتۇر. بېلىنسكىي

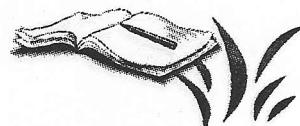
ئەلۇھىتتە، تەنقىد — ئەبدىلىك بەدىئىي قانۇنیيەتنىڭ ئايىرم ئەسەرلەرگە تەتبىقلەنىشى بولۇپ، خۇددى ئەينەكە ئوخشاش ئاپ - تورنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى ۋە يېتىشىزلىكىنى ئايىان قىلىپ



كۆرسىتىپ بېرىدىغان بولۇشى، ئۇنىڭ توغرا يولىنى كۆرسىتىپ بېرىشى ھم كىتابخانلارغا ماختاشقا تېكىشلىك بولغان ۋە ماختىد. ماسلىققا تېكىشلىك بولغان جايىلىرىنى كۆرسىتىپ بېرىشى كە. رەك، ھەقىقىي تەتقىد ئەنە شۇنداق بولۇشى لازىم ئەمەسمۇ؟ شۇغە. نىسى، شۇنى بىلىشىڭ كېرەككى، ساپلا نەزەرىيىۋى تەتقىدمۇ، خۇددى پۇل - مالنى قانداق تېپىش، ھالاۋەتنى قانداق كۆرۈش، ئا. ياللارنىڭ مۇھەببىتىگە قانداق ئېرىشىش دېگەنلەرنىڭ نەزەرىيە قائىدىلىرىنى قۇرۇقتىن - قۇرۇق سۆزلەۋەرگەنگە ئوخشاش، ئەمە. لىيەتكە ئۇپغۇن كەلمەيدۇ.

ن. ئا. دوبىرىلىيوبوف

تەتقىدىتىن تەلەپ قىلىنىدىغىنى، قىسىمەنلىككە مەستانە بۇ. لۇپ كەتمەي، بەدىئىي ئەسەرنىڭ ئومۇمىي قىسىمى ئۇستىدە باها بېرىپ چىقىپ، ئەسەرنىڭ ئىدىيىسىنى چۈزۈپ تاشلاپ، مۇشۇ ئە. دىيە بىلەن ئۇنىڭ ئىپادلىنىشىنىڭ قانداق مۇناسىۋەتتە تۇردىد. غانلىقىنى، شەكىل گۈزەللىكى، ئىدىيە چىنلىقىنى قانچىلىك دەرجىدە گەۋەنلىكىنى، ئىدىيە چىنلىقى ئۆز نۇۋەتىدە يەنە شەكىل گۈزەللىكىگە قانچىلىك دەرجىدە ياردەم بەرگەنلىكىنى 65 پۇتکۈل شېئىرىي ئىجادىيىتى ئۇستىدە بولىدىغان بولسا، ھازىرقى زاماندىكى تەتقىدىتىن تەلەپ قىلىنىدىغىنى تۆۋەندىكىگە ئوخشاش كېتىدىغان، يەنى پالانچىنىڭ مەزكۇر مەرسىيە ناخشىسىدا قەلب ۋە ھېسسىيات نەقەدەر مول بولغان - ھە؟! ئۇنىڭ پوئىمىسى



كىشىنىڭ يۈرەك تارىنى نەقەدەر تىتىرىتىدىغان مەنزىرىلەر بىلەن تولغان - ھە؟! ئۇنىڭ سەھنە ئەسىرىدىكى خاراكتېرىستىكىلار نې -. مىدېگەن چىن - ئىزچىل بولغان - ھە؟! دېگەنگە ئوخشاش شوئار -. لاردىن بولماسلقى كېرەك. ياق، ھازىرقى زامانىدىكى تەنقىدىتن تە -. لەپ قىلىتىدىغىنى شۇ بولۇشى كېرەككى، ئۇ، شائىرنىڭ ئەسى -. رىنىڭ ئىچىنى چۈۋۈپ چىقىشى، ئۇنىڭ روھىنى كۆرسىتىپ بې -. بېشى، ئەسەردىن شائىرنىڭ ھاياتىغا ۋە ھاياتىدىكى ئىدىيىسىگە ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى يېتەكچى ئىدىيىنى تېپىپ چىقىپ، ئۇ -. نىڭ ئىچكى ئوي - خىاللىرىنى ۋە ھەقىقىي ھېس - تۈيغۈلىرىنى نامايان قىلىشى ھەمدە ئېنىق - چۈشىنىشلىك قىلىپ چۈشەندۇ -. رۇپ بېرىشى كېرەك.

بىلنسكىي

تەنقىد تېخىمۇ ھەقىقىي بولۇشى كېرەك. ئەنە شۇ چاغادىلا چىن مەنسىي بىلەن يېڭى ئەددەبىيات - سەنئەت ۋە يېڭى تەنقىدىنىڭ مەيدانغا كېلىشىدىن ئۆمىد كۆتكىلى بولىدۇ.

لۇشۇن

ئادىل تەنقىد - كىشىنى كەمتر قىلىدۇ، ئەمما ئادىل بول -. مىغان ياكى پىتنە - ئۆسەك تىپىدىكى تەنقىد - كىشىنى تەكەب -. بۇر قىلىپ قويىدۇ ياكى مەسخىرىچى قىلىپ قويىدۇ ...

لۇشۇن

تەنقىد ئىشى تازىمۇ ئالدىراش بولىدىغان ئىش! ھەر كىم

پىكىرىنى بايان قىلىۋەرسۇن، باشقىلارنىڭ ئۆزى بىلەن ئوخشاش
 ئويلىماي قېلىشىدىن ئەنسىرمسۇن. باشقىلارنىڭ پىكىرلىرىگە
 بىرداشلىق بېرەلەيدىغان كەڭ قورساق بولۇشى كېرەك. ھەممە يەن-
 نى ئوخشاش بىر خىلغىنا ئوي - پىكىرە بولۇشقا مەجبۇرلاشقا
 بولمايدۇ. سەن ئۆزۈڭ بىلەن ئوخشىمايدىغان پىكىرلىرىگە رەددىيە
 بىرسەڭ بولۇۋېرىدۇ. لېكىن سېنىڭ پىكىرىڭ بىلەن ئوخشىمىغان-
 لمقى سەۋبى بىلەنلا، خەققە زالىملق بىلەن دەككە بىرمەسىلىكىڭ
 كېرەك؛ ئەدەبىيات مۇناسىۋېتىدىن ئېشىپ چوشكەن ھالدا، بېرىپ
 خەقنى دەپسەندە قىلاماسلىقىڭ كېرەك. ئۇنداق قىلىش پايدىسى
 زىيىننى باسلامايدىغان بىر خىل غەرەزكى، سەن ئۆز پىكىرىڭ ئو-
 چۇن تېخىمۇ كۆپرەك تەسىر قوزغىماقچى بولساڭ، ئاقىۋەتتە، ئۇ-
 نىڭ ئەكسىچە پۇت قويغۇدەك ھەرقانداق ئورنۇڭدىنمۇ قۇرۇق قە-
 لىشىڭ ئېتىمال.

بىلەنلىكى

كىتابخانلار جامائەتچىلىكى بىلەن ئۇلارنىڭ يازغۇچىلىرىنىڭ
 جانلىق ئالقىسى بار: كېيىنكىسى ئىشلەپچىقارغۇچى، ئالدىنلىقىسى
 ئىستېمال قىلغۇچى؛ كېيىنكىسى ئارتىس، ئالدىنلىقىسى ئۆزىنىڭ
 ئەكس ساداسى ۋە قىزغىنلىقى ئارقىلىق ئارتىسلىرىنى مۇكاباتلaidىد.
 غان تاماшибىنلاردۇر، ئەدەبىيات ئۇلارنىڭ ھۆنرى، بايلىقىدۇر؛
 ئۇلار ئەدەبىي ئەسرلىرنى باھالايدۇ. ئۇ ئەسرلىرىگە قىممەت بېرىدۇ،
 ئۇلار ھەم چاكىنا - پۈچەك ئاپتۇرنى ئۆستۈرۈپ قويمايدۇ، ھەم ھە-
 قىقىي تالانتنى ئۇن - تىۋىشىسىز ھالدىلا كۆمۈپ قويمايدۇ. كە-



تابخانلار جامائەتچىلىكىنىڭ قارىشىچە، ئەدەبىي ئەسەرلەرنى ئو-
قۇش - تۇرمۇش پاراکەندىچىلىكىدىن قۇنۇلۇپ دەم ئېلىش ئەمەس،
لەزەتلەك غىزادىن كېيىن بىر ئىستاكان قەھۋەنى ئېلىپ، يۇماشاق
لۆم - لۆم ئورۇندۇقنا شېرىن ئېزىلىپ ئولتۇرۇشىمۇ ئەمەس - ياق،
ئۇلارنىڭ نەزەرىدە، ئەدەبىي ئەسەرلەرنى ئوقۇش ... جامائەتنىڭ ئە-
شى، چوڭ ئىش، ئالىيىجاناب روھى خۇشاللىق ۋە جۇشقۇن قىز -
غىنلىقنىڭ بۇلىقىدىز. گەرچە كىتابخانلار جامائەتچىلىكى سان -
ساناقىسىز كىشىلەردىن تەركىب تاپقان بولسىمۇ، ئۇلار يەنلا تارى-
خى يۈسۈندا تەرەققىي قىلغان، جانلىق ئىندىۋىدۇ ئەللەققا ئىگە ئا -
لاھىدە خاھىش، قىزىقىش ۋە شەيىلەرگە نىسبەتەن كۆز قارىشى بار
بىر يۈتۈن گەۋەدە. شۇنىڭ ئۈچۈن، كىتابخانلار جامائەتچىلىكى ئە -
دەبىياتنى سىرتتىن كەلگەن، تاسادىپىي قىستۇرۇلۇپ كېلىپ قال -
غان بىر دۆۋە كىتاب ۋە ژۇرنااللار دەپلا قارىماستىن، بىلگى ئۆزىنىڭ
نەرسىسى، ئۆزى بىلەن قان - قېرىنداش نەرسە دەپ قارايدۇ. كىتاب -
خانلار جامائەتچىلىكى بولغاندىلا، يازغۇچى جەزمنەن خەلقنىڭ دۇنيا
قارىشىغا ۋە كىللەك قىلىدىغان مەزمۇنىنى ئىپادىلىيەلەيدۇ. كىتاب -
خانلار جامائەتچىلىكى ئۆزىنىڭ غەمخورلۇقى، قىزغىنلىقى ياكى
نارازىلىقى ئارقىملق ياكى ئۇ يازغۇچىنىڭ ئۆزىنىڭ ئىجايىتى
جىرييانىدا مۇشۇ ئالىيىجاناب نىشانغا قانچىلىك دەرىجىدە يەتكەنلە -
كىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. كىتابخانلار جامائەتچىلىكى بولغاندىلا،
ئېنىق حالدا ئىپادىلەنگەن جامائەت پىكىرى بولىدۇ، توغرىدىن - -
توغرا تەنقىد بولىدۇ ۋە ئۇ بۇغداينى چۈزگۈن ئوتتىن پەرقەندۈرۈپ
چىقىدۇ ھەمدە ناقابىل چاكتىنلارنى ياكى كۆز بويامچى -





ئالدامچىلارنى سوڭۇپ ئېبىلەيدۇ. كىتابخانلار جامائەتچىلىكى ئە-
دەبىياتنىڭ ئالىي سورىدىر، ئالىي هوڭۈمچىسىدىر.
بېلىسلىكى

مېنىڭچە، دۇنيادىكى ئوقۇشقا بولىدىغان كىتابلار ئارىسىدا
تامامەن مۇكەممەل كىتاب ھەرگىز بولمىسا كېرىڭ، كامالەتكە
يەتكەن ئادەمەمۇ ھايات ئادەملەر ئارىسىدا بەك ئاز. ھەر بىر كىتابتا شۇ
كىتابنى كۆرگەن ھەر بىر ئادەم توغرا دەپ قارايدىغان يەرمۇ، خاتا
دەپ قارايدىغان يەرمۇ بولىدۇ. ھازىرقى كۈندە بۇنىڭدىن ساقلىنىش
ناھايىتى تەس.

لۇشۇن

يارامسىز ئەدەبىي ئەسر ئېچىلىپلا توزۇغان گۈلگە ئوخشايدۇ.
گوبىن

يازغۇچىنىڭ ۋىجدانى ئۇنىڭ يازغان كىتابىدا.

ل. تولستوي

يازغۇچىمۇ بۇۋاققا ئوخشايدۇ. بۇۋاقنىڭ يۆگەكتىن يەرگە
چۈشۈپ ماڭغۇدەك، يۈگۈرگۈدەك بولۇشى ئۈچۈن بىر جەريان كې-
رىڭ، ئۇ ھەرگىز تۇغۇلۇپلا چوڭ ئادەمگە ئايلىنىپ قالمايدۇ.
ما گۇاخنۇمۇ

تالانت ئىشقا بولغان مۇھەببەت تۇيغۇسىدىن راۋاجلىنىدى. تا-
لانت — ئۆز ماهىيىتى جەھەتنىن — پەقەت ئىشقا، ئىش ئۇزۇز. مە-
بولغان مۇھەببەتتىن ئىبارەت دېپىش مۇمكىن. ناڙايدىن ئادەملەرنى



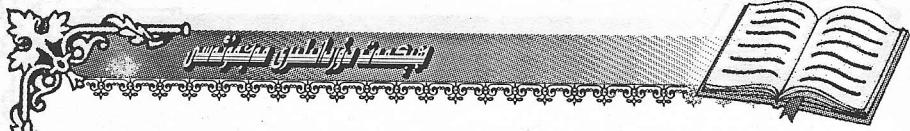
ھۆرمەتلەش تەلەپ قىلىنىغىنىدە كلا يازغۇچىدىنمۇ كتابخانى
 ھۆرمەتلەش تەلەپ قىلىنىدۇ؛ ئەگەر ناۋاي خېمىرنى ئوبدان يۈغۇر-
 مىسا، ئەگەر ئۇنىڭ قولىدىن خېمىرغا كىر ۋە ئىپلاس نەرسىلەر
 چۈشىسى — دېمەك، بۇنداق ناۋاي ئۆزىنىڭ نېنىنى يېدىغان كىشى-
 لەر توغرىسىدا ئويلىمىغان، يا بولمىسا ئۇلارنى ئۆزىدىن پەس ھە-
 سابلىغان بولىدۇ... شۇڭا، يازغۇچى ئەسر يازغىنىدا كتابخانى
 ئالاھىدە كۆزدە تۇتۇشى كېرەك.
گوركىي

ئىجادىيەت بەرىبىر ئىجادىيەت، ئۇنىڭدا خەق نېمىنى دېسە،
 شۇنى دېگىلى، خەق ماڭغان يولغا ماڭغىلى بولمايدۇ. مېنىڭ ئە-
 جادىيەت جەھەتتە غەلتىتە مىجازىم بار، ئۇ بولسىمۇ، باشقىلار يېزىپ
 بولغان نەرسىنى زادى قايتىلىما سلىق.

جاۋ شۇلى

ئاشق - مەشۇقلار بىر - بىرسى بىلەن ئۇچراشقا نادا، ئۆز
 سۆيگۈسى ھەققىدە ھەممىدىن ئاز سۆزلىيدۇ. پۇتۇنلىي باشقا، ئەھ-
 مىيەتسىز نەرسىلەر توغرىسىدا بولسا كۆپ سۆزلىيدۇ. ئۇلار بىر -
 بىرسىنى گەپ - سۆزسىز چۈشىنىدۇ. ئاپتۇرنىڭ ماھارىتىمۇ ئۇ.
 لارنىڭ سۆيگۈسى ھەققىدە بىر ئېغىز گەپ قىلماستىن تۇرۇپ،
 كتابخانغا ئۇلارنىڭ سۆيگۈسىنى كۆرسىتىپ بېرەلىشىدە
 ئىپادىلىنىدۇ.

بېلىنسكىي



يېزىش ماھارىتى يېزىشقا ئۇستا بولۇشتىلا ئەمەس، بەلكى
يامان يېزىلغانلارنى ئۆچۈرۈپ تاشلاشقا ماھىر بولۇشتا
ئىپادىلىنىدۇ.

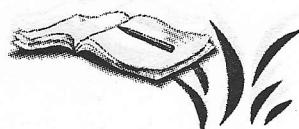
ئا. ب چېخوف

ياخشى يېزىش سەنئىتى نېمە يېزىش كېرەكلىكىنى بىلىش-
تىلا ئەمەس، نېمىنى يازماسلقىنى بىلىشتىدۇر؛ ھەرقانداق گېند-
ئال قوشۇپ قويۇشىمۇ ئېلىپ تاشلاشتىن ياخشىراق پايادا
بېرەلمىيدۇ.

ل. تولىستوي

ئەدەبىي ئىجادىيەتتە چىنلىق تۇيغۇسى ۋە خاسلىقنى ئىپاددە-
لەشنىڭ ئورنىغا دەسىسىيەلەيدىغان ھېچنېمە يوق. ئەگر يازغۇچىدا
بۇ ئىككى ئالاھىدىلىك بولمايدىكەن، ئۇنىڭ ئەسمەر يازغىنىدىن كۆرە
شام ساتقىنى تۈزۈڭ. ئېمىل زولا

بەدائىي كۈچ چىنلىقتا ۋە ئۇنى يارقىن ئەكس ئەتتۈرۈشتە
نامايان بولىدۇ ... بەدائىلىك ئەسەرنىڭ قاتناشقۇچىلىرىدا، ئوب-
رازلىرىدا ئۆز پىكىرىنى شۇ دەرىجىدە يارقىن ئىپادە قىلىش قابىدە-
لىيىتىدىكى، يازغۇچى يېزىۋېتىپ قانداق ئوילىغان بولسا، ئوقۇ-
غۇچى ئوقۇۋېتىپ ئۇنى شۇنداق چۈشىنىدىغان بولسۇن.
دوستو يېرۋىسى





ئۆزى پىشىق بىلمىدىغان تۇرمۇشنى زورمۇ زور يازغان
يازغۇچىدىن ئۇنى بولسا، توققۇزى مەغلۇپ بولمايدۇ.
تۇرگىنىپ

بىرلا ئادەمنىڭ ئەسرلىرىنى ئوقۇۋېرىشنىڭ نەتىجىسى ئانچە
ياخشى بولمايدۇ، كۆپ تەرەپلىمە ئارتۇقچىلىقا ئىگە بولالمايقا.
لىسىز. ھەسەل ھەرسىگە ئوخشاش بولۇش كېرەك، نۇرغۇن
گۈل - چېچەكلىرىدىن ئوزۇقلانغاندىلا، ئاندىن ھەسەل چىقارغىلى
بولىدۇ، ئەگەر بىر جايغىلا قوئۇۋالسا، ئۇنىمى ناھايىتى چەكلىك
بولۇپ، مەززىسىز بولۇپ قالىدۇ.

لۇشۇن

ياش يازغۇچى ھەقىقىي بىر ئىنسان، ھەقىقىي بىر جەڭچى
بولۇپ يېتىشىپ چىققاندىلا ھەمدە پۇتۇن مەملىكت خەلقى بىلەن
بىرلىكتە يېتىلىپ چىققان چېخىدىلا، ئاندىن ھەقىقىي يازغۇچى
بولايدۇ... ئەڭ ئالدىنلىقى سەپتىكى جەڭچىلىر قاتارىدا تۇرۇپ، كۆـ
رەش قىزغىنىلىقىغا تولغان حالدا پۇتۇن مەملىكت خەلقى بىلەن
بىرلىكتە مەغلۇبىيەتتىن ئازابلىنىدىغان، غەلبىدىن خۇشالىدـ
نىدىغان بولغاندىلا، ھەقىقىي، تەسىرلىك ۋە چاقىرىق كۈچىگە ئىگە
بولغان ئەسرلەرنى يېزىپ چىقالايدۇ.

ئۇستروۋسىكى

تالانت تەلەپ قىلىدىغان دەسلەپكى ۋە ئاخىرقى نەرسە ھەقـ
قەتنى قىزغىن سۆيۈشتۈرـ
گىوتى





خەلق يازغۇچىدىن ئۆزلىرىنىڭ كۈندىلىك تۈرمۇشىدىكى ئا.
زاب - ئوقۇبەتلەرنى بىرلىكتە تېتىپ كۆرۈشنى، شۇنىڭ بىلەن
ئۆزلىرىنىڭ ھېسسىياتىنى كۆڭۈلدۈكىدەك قوزغىتىش ۋە جۇشـ.
قۇنلىتىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقلالىدیغان بولۇشنى تەلەپ قىلىدۇ،
خەلق يازغۇچىدىن ئۆزلىرىنى روھلاندۇرۇشنى ئۇمىد قىلىدۇ.
ھېنرخ ھېينى

ئەدەبىي ئەسەردىكى ھەممىدىن مۇھىم نەرسە يازغۇچىنىڭ
روھىي دۇنياسىدۇر.

ل. تولستوي

پيراق سەپەرگە ئاتلانغان كىشى زادى بىرەر بوران - چاپقۇن،
خېيىمەخەتمەرگە يولۇقماسلىقىنى ئۇمىد قىلىپ يۈرمەسلىكى كېـ.
رەك بولغىنىدەك، يازغۇچىلارمۇ تەنقىدچىلەرنىڭ ئوت كۈچىگە
ئۇچراش ئىرادىسىگە كەلمەي تۇرۇپ، يېزىشقا تۇتۇش قىلماسلىقى
كېرەك.

بازاراڭ

73
ھەر بىر سەنئەتكارنىڭ ۋۇجۇدىدا بىردىن باتۇرلۇق ئۇرۇقى
بولىدۇ. ئۇ بولمىسا ئىقتىدار بولۇشنى تەسەۋۋۇر قىلىشقا مۇھىم
بولمايدۇ.

گيوقى

ھەقىقىي سەنئەت ساھەسىدە تەييارلىق مەكتىپى بولمايدۇ،



ئەمما ئەڭ ياخشى تەبىارلىق ئۇسۇلى بولىدۇ. ئۇ بولسىمۇ، مەشھۇر سەنئەتكارلارنىڭ ئەسىرىرىگە ئەڭ كەمتەر شاگىرتلارچە قىزىقىشتا بولۇشتۇر. بوياق، خۇرۇچلارنى ئاشۇنداق ئېزىپ بارىدىغانلار كاما. لەتكە يەتكەن رەسمىلاردىن بولۇپ چىقاالايدۇ.

گيۇتى

كەلگۈسى پىقدەت ئۇسلۇبقا ئىگە كىشىگىلا مەنسۇپ بولىدۇ.
ۋېكتور ھيوڭو

ئەدەبىي تالانت ئىگىلىرىدىكى، شۇنداقلا جىمىكى تالانت ئە.
گىلىرىدىكى مۇھىم نەرسە ئۆز ساداسى ئىكەن دەپ ئاتىغىلى بولە.
دىغان بىر خىل نەرسىدۇر.

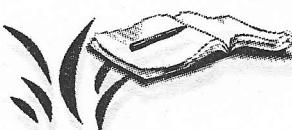
قۇرگىنېف

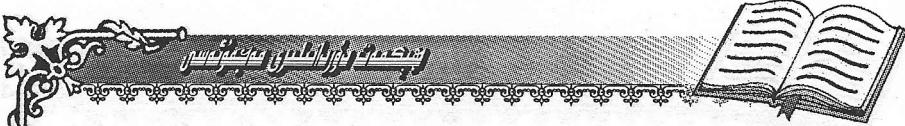
كىشىلەر يېزىقچىلىق بىلەن خۇددى نەپەس ئالغاندەك شۇ.
غۇللىنىشى كېرەك. نەپەسىنى ھەر دائىم تەكشى ئالغاندلا، ھەم راۋان،
ھەم رىتىملىق بولىدۇ - دە، تەبىئىي تۇيۇلىدۇ. مانا بۇ گۈزەل
ئۇسلۇبىنىڭ سىمۋولىدۇر.

ربىنارد

ئىلگىرى ئۆزىگە يېرىم يات بولغان فورمىلار بىلەن پۇركەنگەن
هاياتتا مىللەي خۇسۇسييەتلەرنى تېپىش — بۇنىڭ ئۇچۇن شائىردا
(يازغۇچىدا) زور تالانت بولۇشى ۋە ئۇ چىن يۈرىكىدىن مىللەي
بولۇشى كېرەك.

بىلىنسكىي





ھەقىقىي مىللەيلىك ساراپاننى تەۋىرىلەشتىن ئىبارەت ئە.
مەس، بەلكى خەلقىتىكى روهنىڭ ئۆزىدە.

گوگول

پۇشكىننىڭ ئۈلۈغلىقۇ ۋە ماھارەت يۈكسە كلىكىنىڭ سىرى
— ئۇنىڭ رۇس ۋەقلەتكىگە پىشىق بولغانلىقى بىلەن مۇناسىدە
خەتلەك.

پېلىنسكىي

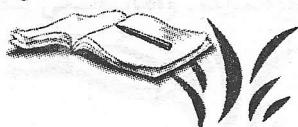
مىللەيلىك — پوئىتىك ئەسەرنىڭ ئەڭ يۈكسەك پەزىلەتلىدە.
رىنىڭ بىرى.

رودان

ھەر بىر خەلقىنىڭ مىللەيلىك سىرى ئۇنىڭ كىيمىمى ۋە تا
ئامىدا ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ نەرسىلەرنى چۈشىنىش مۇناسىۋىتىدە
بولىدۇ.

گوگول

ھەرقانداق خەلقىنىڭ ئىككى خىل ئەندەنسى بار. بىرى، ئىسا
مى، كىتابى، تەنتەنلىك، شاۋاكەتلىك ئەندەنسى، يەن بىرى، كۇن
دىلىك ئائىلىۋى تۇرمۇشتىكى ئەندەنسى. كۆپىنچە ھاللاردا بۇ
ئىككى تۇرلۇك ئەندەنە بىر - بىرىنگە يېقىن بولىدۇ. شۇنىڭ ئۇچۇن
جەمئىيەتنى تەسۋىرلىمەكچى بولغان كىشى بۇلارنىڭ ھەر ئىككىدە.
سى بىلەن تونۇشىمىقى لازىم. بولۇپىمۇ كېيىنكىسىنى كۈچ سەرپ





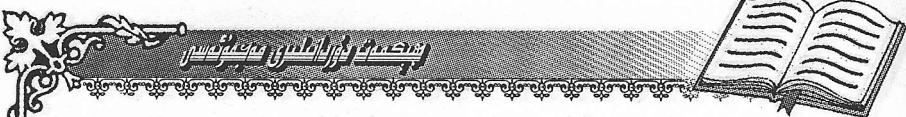
قىلىپ ئۆگەنمىكى كېرەك.

بېلىنىڭىزى

«سەنئەتنىڭ مىللەتلىكى» — بۇ ئىنتايىن مۇھىم، مەڭ.
گۈلۈك ئەھمىيەتكە ئىگە مەسىلە. بۇ مەسىلىگە سەل قاراشقا، بىد
پەرۋالىق قىلىشقا بولمايدۇ. بۇ مەسىلە پۇتكۈل مىللەتكە، شۇنداقلا
مىللەتنىڭ ھەر بىر ئىزاسىغا بېرىپ تاقلىدىغان مەسىلە.

تارىخي تەرەققىيات نەتىجىسىدە، بىزنىڭ بۇ يەر شارىمىزدا
پۇتون مىللەتنىن ۋە پۇتون ئىنساندىن بىرلىككە كەلگەن خەلق
ئاممىسى بولىمىدى، پەقت ئايىرم - ئايىرم مىللەتلەرلا بولدى. ھەر
بىر مىللەتنىڭ ئۆزىگە خاس مىللىي خاراكتېرى ۋە ئۆزىنىڭ
مىللىي مەدەننېيت بايلىقى بولىدۇ. ئۆز مىللەتلىكى مۇزىكى-
سى، ناخشىلىرى، ئۇسسوْلىرى، كىتابلىرى، رەسمىلىرى بىر
خىل سەنئەت. مەدەننېيت ۋە مەننۇي بايلىق سۈپىتىدە باشقا مىل-
لەتلەرنىڭ چۈشىنىشىگە ۋە ئېتىراپ قىلىشىغا مۇيەسىر بولالد-
غىندا، بىز ھەر بىر كىشى مىللىي غۇرۇرغا ۋە ئېپتىخارلىققا
چۆمىمىز. مىللىي مەدەننېيت — تاشقى دۇنيا بىلەن ئالاقە قىلد-
ىغان بۇ كارتۇچكا ھەممىلا جايدا باشقىلار تەرىپىدىن پەرق ئېتتى-
لىشى كېرەككى، كىشىلەر دەرھاللا مانا ماۋۇ گروزىيە ناخشىسى،
ماۋۇ ئەرمىننې ئۇسسوْلى، ماۋۇ ئۆزبېك شېئىرى دەپ كۆرسىتىپ
بېرىلەيدىغان بولۇشى كېرەك. لېكىن بۇ جەھەتتە سۇبىېكتىپ بىر
تەرەپلىمە قاراشقا، ئۇستۇنلۇك تالىشىدىغان كەيپىياتقا يول قوي-
غىلى بولمايدۇ. مەدەننېيت - سەنئەت ساھىسىدە باشقا مىللەتلەرنى





چەتكە قاقماسلق، باشقىا مىللەتلەردىن ھالقىپ ئۆتۈپ كەتمەسلىك ياكى ئۇنى تاشلىۋەتەسلىك كېرىك. ئۆزىمىزنىڭ ئالاھىدىلىك. حىز، خۇسۇسىيىتىمىز بىلەن پۇتون ئىنسانىيەت سەنئىتىگە گۈل - نەقش سىزىشىمىز، رەڭ - تۈس بېرىشىمىز لازىم. بۇ ئەڭ ئالىيجاناب مەقسەت! چىڭىز ئايىماتووف

من ئەسەر يازغىنىمدا، بېرىنچى جۇملىنى قانداق يېزىش ئۇستىدە ئۇزۇن باش قاتۇرمەن. شۇ كىتابىم ئۈچۈن ئەڭ زۇرۇر بولغان، مەلۇم جەھەتتە شۇ كىتابنىڭ ماھىيىتىنى بەلگىلەيدىغان بىر قانچە ئېغىز گەپ تېپىش بىلەنلا چەكلەنمەستىن، بەلكى يەنە باشلىنىشتىنلا كىتابخانلارنى قىزىقتۇردىغان گەپلەرنى تېپىش. قىمۇ تىرىشىمەن. لېكىن ئەسەرنىڭ ئاخىرىنى قانداق چۈشۈرۈشنى بۇرۇنلا كۆڭلۈمگە پۈكۈپ قويىمەن. ئىشقلىپ قانداق ئاخىرلاش- تۇرۇشنى پۇتونلەي دىتلاپ بولغاندىن كېيىن، ئاندىن قانداق باشلاش ھەققىدە ئىزدىنەمەن.

چىڭىز ئايىماتووف

بېزىلەر ھەتنا ۋاقتىنىڭ ئۆتۈشى بىلەن بارلىق مىللەي شە- 77 كىل ئىككىنچى ئورۇنغا چۈشۈپ قالىسىدۇ. كەلگۈسىدە يوقلىسىدۇ. يەرى شارى خاراكتېرىلىك زور دەرىجىدە بېرىلىككە كەلگەن سەنئەت دەۋرىي يېتىپ كېلىسىدۇ، دەپ قارايدۇ. مەن بۇنداق قاراشقا قاراشى تۇرىمەن. مېنىڭچە سەنئەت ئىدىيىسىنىڭ ئاساسلىق مۇھىم مەنبەسى بولمىسا، سەنئەت مەۋجۇت بولۇپ تۇرالمايدۇ. ۋەھالەنلىكى بۇنداق





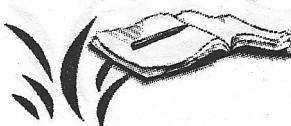
مەنبەنىڭ ئۆزى دەل مىللەي مەدەنلىيەت ۋە مىللەتكە خاس ئوبرازلىق تەپە كۈردىن ئىبارەت.

چىڭقۇز ئايتماتوف

ئەدەبىياتنىڭ ئوبىيكتى ئادەم، ئادەم، باشقا ھەر قانداق نەرسە ئەمەس. پەقەتلە ئادەم ھاياتلىققا قارىتا ئۆز چۈشەنچىسى بار، مول روھىي دۇنيا بىلەن تەربىيەت ئەھمىيەتكە باي تەقدىرنى بىرلەشـ تۈرەلىگەن ئادەملا ئەدەبىياتنىڭ ئوبىيكتى بولالايدۇ. كىتابخانلارنىڭ كىتابتىن ئۆگىنلىدىغىنى تۇرمۇش ئەمەس، ھېسسىيات. مېنىڭچە، ئەدەبىيات ئالدى بىلەن ھېسسىياتنى تەربىيەلىشى، ئالدى بىلەن سەممىي پاك، ئالىچاناب ھېسسىياتنى تەربىيەلىشى، ئۆز ۋەتـ نىگە ۋە ئۆز خەلقىگە بولغان، يۈرەكىنىڭ چوڭقۇر يېرىدىن ئۇرغۇپ چىققان، ئەڭ چىن ۋە سەممىي بولغان مەسئۇلىيەت تۇيغۇسىنى تەربىيەلىشى كېرەك.

راپۇتن

مۇبادا، بىر ساھىجامالنى سىزىشقا توغرا كەلگەنە، ئۇنى ھۆسـن - جامالدا تەڭدىشى يوق، بۇ دۇنيادا ئۇرۇنىكى يوق قىلىپ سىزماسلىق كېرەك ... رەسىم مაڭا ئۇنى ماڭلىسىدا كۆرۈنۈپ توـ رىدىغان كىچىكىنە يارا ئىزى، ئېڭىكىنە كىچىكىنە تارتۇقى، ئاستىنىقى كالپۇكىدا بىلىنەر - بىلىنمەس يارىسى بار قىلىپ سىزىپ بېرىشى كېرەك. مۇشۇنداق قىلغاندا، بۇ سۈرەت بىر خىل غايىدىن بىردىنلا ئادەم سۈرىتىگە ئايلىنىدۇ. ئەگەر كۆزىنىڭ قۇيـرۇقىدا ياكى قاڭشىرىنىڭ سىڭا تەرىپىدە كىچىكىنە چېچەك



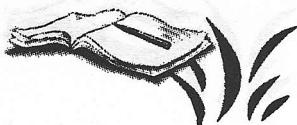
ئىزى بولسا، بۇ ئايالنىڭ قىياپتى مۇھىببەت ئىلاھى ۋېناسىنىڭ
قىياپتىگە ئەمەس، بىلكى قوشنىلىرىم ئىچىدىكى قىز لارنىڭ بىد-
رەرسىنىڭ سۇرتىگە ئوخشىغان بولىدۇ.

دەدپرو

ئادەملەرنىڭ ۋۇجۇدىكى جەۋەھەرلەرنى يىغىپ قوشۇپ قويسا،
ھەركىزمۇ تىپ بولمايدۇ، بۇ خۇددى ئىسپىرتىنى ھاراقتنىن چەك-
كىلەپ ئايىرۇلغانغا ئوخشىپ قالىدۇ، ھاراق ئىسپىرتقا ئايالغان
ھامان ھاراقلىق سۈپىتىنى يوقىتىدۇ. ھاراقنى ئىچكىلى بولىدۇ،
قېنى، كۆرۈپ باقايىلى، كىم ئىسپىرتىنى ئىچىپ باقىدىكىن؟
چېرىنىشېۋىسى

قەلب گۈزەلىكى چىراي گۈزەلىكىدىن تولىمۇ قىممەتلەك
دەپ بىلىشنى جىزمن ئۆگىن ئېبلىش كېرەك. ئەگەر بىر گۈزەل
قەلب ئىگىسىنى ئۈچراتساڭ، ئۇنىڭ تاشقى كۆرۈنۈشى گۈزە بول.
مىغان تقدىردىمۇ، ئۇنىڭخا ھۆرمەت قىلىشىڭ، شۇ ئاراقلىق
ياشلارنىڭ پايدىلىنىشىغا ئەڭ مۇۋاپىق كېلىدىغان قائىدە - يو.
سۇنىنى ۋۇجۇدقا چىقىرىشىڭ كېرەك.

سەنئەت - رېئاللىقنىڭ كۆچۈرمىسى. شۇڭا سەنئەتنىڭ
ۋەزىپىسى تۇرمۇشنى ئۆزگەرتىش، گۈزەللەشتۈرۈش ئەمەس، بىلكى
تۇرمۇشتىكى رېئال مەۋجۇدىيەتنى نامايان قىلىپ بېرىشتۈر.
بېلىنىڭسى





پەقت گۈزەل ئادەملا ياخشى ناخشا ئېيتالايدۇ. مەن دەۋاتقان
گۈزەل ئادەم تۇرمۇشنى قىزغىن سۆيىدىغان ئادەمدور.
گوركىي

مەن سەنئەتكارمەن، مېنىڭ پۇتۇن ئۆمرۇم گۈزەللىكىنى ئىز-
دەش بىلەن ئۆتتى.
ل. تولىستوي

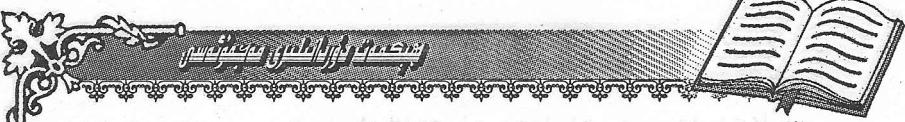
گۈزەلىكە چىنلىق نۇرلىرى قوشۇلىدىغان بولسا، ئۇ ئەس-
لىدىكىسىدىن نەچە ھەسسى ئېشىپ كېتىدۇ.
شېكىپسپىر

ھەربىر ئادەم بىر مۇكمىمەل گەۋەدە، ئۇنىڭ ئۆزى بىر ئالىم،
ھەربىر ئادەم مۇكمىمەل ھاياتى كۈچكە ئىگە، ھەرگىز مۇ يەككە -
يېگانە خاراكتېر ئالاھىدىلىكىگە ئىگە ھەسەلگە ئوخشايدىغان بۇيۇم
ئەمەس.

گېڭىل

شېئىرىي (بىدىئىي) ئەسرلەر بىلەن مەحسۇس نەزەرىيەمۇنى
ئەسرلەرنىڭ يېزىلىش ئۆسۈلى ۋە ئۇلارنىڭ پەرقى... سەنئەتكار
بىلەن مۇتىپەككۈلارنىڭ پىكىر قىلىش ئۆسۈلىنىڭ ئۆزىدىكى
پەرققە ماس كەلگەن بولىدۇ؛ ئالدىنلىقىسى كونكرىت پىكىر قىلىدۇ،
ھېچقانداق ئايىرىم ھادىسە، ئايىرىم ئوبرازنى ئۆتكۈزۈۋەتمەيدۇ، كې-
يىنكىسى بولسا، تىرىشىپ ھەممىنى يىغىنچا قالايدۇ، ئايىرىم





ئالامەتلەرنى ئورتاق فورمۇلىغا سىڭدۇرۇۋېتىدۇ.

ن. ئا. دوبولىيۇبۇ

ئىدىئىللار رېئاللىق ئارقىلىق ئېچىپ بېرىلىدۇ، ئۇ خالىغانچە فاتتازىيە ئويۇنى ئەمەس، ئىينى ۋاقتتا ئىدىئىل — رېئاللىقنىڭ كۆچۈرۈلمىسىمۇ ئەمەس، بىلكى ئەقىل ئارقىلىق بايقالغان، فانتا. زىيە بىلەن تىكلەنگەن ئۇ ياكى بۇ ھادىسىنىڭ يۈز بېرىش ئىمكا. نىيىتىدۇر.

بېلىنسكىي

ئەسىرنىڭ چوڭقۇرلۇقى ۋە ئۇنىڭ مەزمۇنى پەقت تىپلاردا ۋە خاراكتېرلار دىلا مەيدانغا كېلىدۇ، شۇنداق، ھەممە ۋاقت مانا مۇ. شۇنداق بولىدۇ.

دوستوييۋىشكىي

ئىلهاام كىشىلەرنىڭ ئىرادىسى تەرىپىدىن ئەمەس، بىلكى ئۇ. نىڭ بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغان نامەلۇم تەسىر تەرىپىدىن ئوي. خىتىلغان جاننىڭ زېھنىي كۆچىدۇر.

بېلىنسكىي

بەدىئىي ئوبراز — ھەممە ۋاقت دېگۈدەك ئىدىيىدىن ~ ڭقۇر بولىدۇ. ئۇ، ئادەمنى ئۇنىڭ دۇنياسىدىكى ھەممە مۇرەككەپلىكى، ھېسسىيات ۋە پىكىرلىرىدىكى بارلىق قارىمۇ قارشىلىقى بىلەن





بىرلىكتە كۆرسىتىپ بېرىدۇ.
گوركى

بەدىئىي ئەسر نېمىنى ئەكس ئەتتۈرگەنلىكى، قانداق ئەكس ئەتتۈرگەنلىكى ۋە قانچىلىك چىن قەلبىتن ئەكس ئەتتۈرگەنلىكى بىلەن ياخشى ياكى يامان بولىدۇ. بۇ ئۆچ شەرتىنىڭ ئاخىرقىسى مۇھىم، چۈنكى ئۇنىڭسىز، يەنى ئەكس ئەتتۈرلۈۋاتقان نىرسىگە مۇھەببەتسىز، ھېچ بولمىغاندا، ئۇنىڭغا سەممىي، ھەققانىي مۇنا- سىۋەتسىز سەنئەت ئەسلىنىڭ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس.

ل. تولىستوي

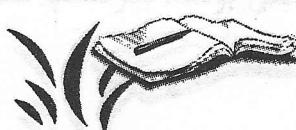
تالانت ئىگىسى بىلەن ئادىدىي ئادەمنى، ئادىدىي ئادەم بىلەن ئەخەق ئادەمنى ئايىنپ تۇرىدىغان سۈپەت — تەسەۋۋۇر كۈچىدۇ.
دەپرو

يازغۇچى مۇستەقىل پىكىر قىلىشى كېرەك، مۇستەقىل پە.
كىر قىلالىسا، يازغۇچى بولىمدىن دېمىسىمۇ بولىدۇ.

لى جۇن
خاراكتېر ۋە ئۇنىڭ پائالىيەتتىنى يارتىش، خاراكتېر توقۇ-
نۇشنى ئىپادىلەشتىن ئىبارەت بۇ غەزىدىن تاشقىرى يەنە، مەندە تارىخنى ئىپادىلەشتەك بىر غەزىمۇ بار.

ل. تولىستوي

تالانت ئىگىلىرى ھەرقانچە لاب ئۇرسىمۇ، ئاخىرقى ھېسابتا





يەنلا قۇرۇقتىن - قۇرۇق ئىجاد قىلالمايدۇ.

لۇشۇن

سەنئەتكار ئۆز مەملىكتىنىڭ، ئۆز سىنىپىنىڭ سەزگۈسى، قۇلسقى، كۆزى ۋە يۈرسىكى، ئۇ ئۆز زامانىنىڭ ئازازى بولۇشى كېرەك. گوركى

ئازراق نەرسىنى كۆرۈۋېلىپلا يېزىشقا چۈشەسلەك لازىم.

لُغَةُ شِعْرٍ

هۆرمەتلىك «قەلەمداشلىرىم» مېنىڭ پىكىرىمچە ئۆز شۇھەر، رەتلىرىگە ناھايىتى يات مەست بولۇشۇپ ئۆز «مەنەنلىكى» نى نا. ھايىتى قويۇق ئېلىپ كۆرسىتىشكە ئۇرۇنىدۇ. ياش ياز غۇچىلارغا شۇنى ئېيتىشىم كېرەككى، شۆھەرت — لاي رەڭىدىكى ۋە چۈز. چۈمىل تەملىك سۈيۈقلۈق بولۇپ، كۆپ ئىستېمال قىلىنسا، ئاجىز ياشلارغا يامان تىسىر قىلىدۇ ۋە خۇددى «پىۋىغا» ئوخشاش ناھايىتى ئېغىر مەستلىككە سەۋەب بولىدۇ. بۇ دورىنى ناھايىتى ئەتىياتى چانلىق بىلەن، يەنى يىلىغا بىر چاي قوشۇقىدا بىر قېتىم ئىس. تېمال قىلىش كېرەك. كۆپ ئىستېمال قىلىنسا يۈرەكىنى ماي با. سىدۇ، تەكىببۇرلۇق ئىششىقلرى پىيدا قىلىدۇ، كىشىنى چوڭىز. چىلىققا، مەنەنچىلىككە، تاقەتسىزلىككە ۋە ئۇمۇمن باشقا كې سەللەكلىرىگە ئېلىپ كىلىدۇ.

گورکی



مەن بايان قىلمايمەن، چۈشەندۈرۈپمۇ ئولتۇرمائىمەن، پەقەت ئىسپاتلاپلا بېرىمەن. باش قەھرىمانىم مەن ئۇچۇنلا سۆزلىپ بېرىدۇ. ل. تولستوي

قەلم بىلەن خاتىرە دەپتىرىمىنى يېنىمدا دائىم ئېلىپ يۈرەتە. تىم، كىتاب ئوقۇغۇنىمدا ياكى كىشىلەر بىلەن سۆھبەتلىشكە. نىمەدە، ئۇچىرغان ئوبىدان جاي ۋە سۆزلىرنى يېزىۋالاتتىم. ل. تولستوي

سەنئەت ئىدىيىنىڭ ئوبرازلاشتۇرۇلۇشىدۇر.
بېلىنسكىي

ئەگەر سىلەر دۇكانچىنى تەسۋىرلىمەكچى بولساڭلار، بۇنى شۇنداق قىلىش كېرەك ئىكەنلىكى، بىر دۇكانچى ئارقىلىق ئوتتۇز دۇكانچى تەسۋىرلەنسۇن، بىر پوپ ئارقىلىق ئوتتۇز پوپ تەسۋىرلەنسۇن. ئەگەر بۇ ئەسىر خىرسوندا ئوقۇلسا ئۇنىڭدا خىرسۇن پوپى ياكى ئارزاماستا ئوقۇلسا، ئارزاماس پوپى كىتابخانىنىڭ كۆز ئالدىغا روشن كېلىدىغان بولسۇن.

گوركىي

مەنزىرە تەسۋىرى ئالدى بىلەن شۇ قىدەر چىن ۋە ئىينىن بو- لۇشى كېرەككى، كىتابخانىلار ئۇنى كۆرۈپ بولغاندىن كېيىن كۆ- زىنى يۈمۈۋېلىپلا، سىز تەسۋىرلىگەن مەnzىرلىرىنى دەرھال تەسىۋ-



ۋۇر قىلايىغان بولسۇن؛ خۇنۇك نۇر، سۇرەڭ، كۆلچەڭ، نە..
خۇشلۇق، سۇۋادان تېرىكىنىڭ ئاقۇشلىقى، بۇلۇت قاپلاب كەتكەن
ئاسمان، قۇشقاچلار، يىراقتىن كۆرۈنۈپ تۇرغان ئوتلاق قاتارلىق
ئامىللارنى بىر يەرگە جۇغلاپ قويۇشمۇ ھېچقانداق مەنزىرە كۆرۈ-
نۈشى ھېسابلانمايدۇ. چۈنكى مېنىڭ كۆڭلۈم بولغىنى بىلەنمۇ، بۇ
نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى بىرىكتۈرۈپ بىر پۇتۇن گەزىگە ئايلاذ.
دۇرۇپ تەسەۋۋۇر قىلىشىم مۇمكىن ئەمەس.

ئ. ب. چىخوف

بىر گرام دورا قېزىشقا بىر يىل ئەمگەك قىلىشقا توغرا
كەلسە، شېئىر يېزىشتا بىر سۆز ئۈچۈن سۆز كانلىرىدىن مىڭ
تونىلاپ دورا قېزىشقا توغرا كېلىدۇ.

ماياكۈشىكىي

تىلىنىڭ توغرىلىقى — ئېسىل ئۇسلۇبىنىڭ ئاساسىدۇر.
ئارستوپىل

يازغۇچىنىڭ ماھارىتى ئىنتايىن ئىخچام سۆز ئارقىلىق ئە..
مەيمۇي ھېسسیياتنى ئىپادىلەپ بېرىلىشىدە.

لاۋشىم

ياش يا زغۇچىلار، دېقانلار تىلىنى ئائىلاپ بېقىڭلار، سلىر
ئۇنىڭدىن ژۇرناالاردىن تاپالمايدىغان تالاي - تالاي نەرسىلەرنى ئۆ..
گىنئۇالايسىلمىر.



ياش يازغۇچىلار، سىلەر رۇس تىلىنىڭ خاراكتېرىنى بىلىش ئۈچۈن، خەلق ھېكايدە - چۆچەكلىرىنى ئوقۇپ كۆرۈڭلەر. پۇشكىن

كىشىلەرگە تونۇش بولغان تىلىنى قوللىنىشىمىز كېرەك... بۇ، يازغۇچى مەنسۇپ بولغان مەلۇم ئالاھىدە سىنىپنىڭ تىلى بول-. ماستىن، بىلكى جىزمەن ئادەتتىكى خەلقنىڭ تىلى بولۇشى كېرەك. شېللىپى

خەلق ئۈچۈن يېزىشتا، ئۇلار قىلىدىغان گەپلىر بىلەنلا ياز-. ماستىن، بىلكى ئۇلار ئىشلىتىشنى خالايدىغان تىل بىلەن يېزىش كېرەك. ئۇستروۋەسىكى

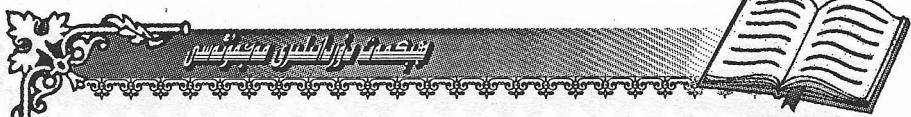
جىمىكى نىسرىي - نىزملەر قەغىزە ياتىدىغان بولماستىن، ئۆرە تۇرىدىغان بولۇشى كېرەك، ئادەم ھايىات بولسا، ئۆرە تۇرالايدۇ، ئۆلگەنە يېتىپ قالىدۇ، يېزىقچىلىقىمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش. يۇهن مۇ

كىشىلەرنى قاپىل قىلىشتا گەپنىڭ رولى ئالتۇندىن ئېشىپ چۈشىدۇ.

دېمۇكىت

كۈزىنى ئەڭ تاكامىمۇ لاشقان سەزگۈ ئەزا دېيشىكە بولار، ئۇ





ئارقىلىق شەيىلەرنى ئەڭ ئاسان ئىپادىلىگىلى بولىدۇ. ئەمما ئىچكى سىزگۇ ئەزار ئۇنىڭدىنمۇ تاڭامۇل بولىدۇ. ئەڭ مۇكەممەل تىل ۋاستىسى بىلەن شەيىلەر ئەڭ تېز سۈرئەتتە ئىچكى سىزگۇ ئەزاغا يېتىدۇ، چۈنكى تىل ھەققەتەنمۇ چېچەكلىپ مېۋە بېرىلەيدۇ. گىيىتى

شېئىريي ئەسەردە ھەربىر سۆز، پۇتۇن ئەسەرنىڭ ئىدىيىسى ئېھتىياجلىق بولغان مەنىنى تولۇق ئېچىپ بېرىشكە پۇتۇن كارا. مىتى بىلەن خىزمەت قىلىشى كېرەككى، ئوخشاش بىر خىل تىلە. مىكى باشقا ھەر قانداق سۆز ئۇنىڭ ئورنىنى باسالمايدىغان ھەرجىدە بولسۇن.

بېلىنسكىي

مەيلى قايىسى زامان ۋە قايىسى ماكاندا بولسۇن، نەسرىي - نەزمەر قايىل قىلارلىق بولۇشى، غەم - ئەلهەملەر تەسىرلەندۈرەر - لىك بولۇشى، غەزەپ - نېپەتلەر چۈس قوپال بولۇشى، ئەقىل - پا - راسەت ئېغىر - بېسىق، سالماق بولۇشى كېرەك.

ۋولتېرى

87

يازغۇچىلارنىڭ تىلى ئۆزلىرىنىڭ مىجهز - خۇلقىغا قاراپ ئوخشاش بولمايدۇ، بىزلىرىنىڭ تىلىدا شېئىريي پۇراق بولىدۇ. بىزلىرىنىڭ تىلى نەسرىي تۈس ئالغان بولىدۇ. شېئىريي پۇراق قويۇقلۇشىپ كەتسە، قاتماللىققا گىرىپتار قىلىدۇ - دە، ئىشنىڭ



يۈرۈشى، تەسۋىرنىڭ تېبىئىي بولۇشى تەسىلىشىدۇ. تولىمۇ نەسر-
لىشىپ كەتسە، چېچىلاڭغۇلۇق كېلىپ چىقىدۇ - دە، ئىشنىڭ
يۈرۈشىمۇ چۈڭالچاقلىشىپ كېتىدۇ، بۇنىڭ بىلەن تەسۋىر مە-
خىزلىق بولالماي قېلىشىمۇ مۇمكىن.
ئەڭ ياخشىسى، ئىخچام، ئاھاڭدار، مۇستەھكم، تېبىئىي بو-
لۇشى كېرەك. ھەرقانداق بىر ئۆبىيېكتىپ كەپپىيات بولسۇن -
مەنزرىرە بولسۇن ياكى سۈبىيېكتىپ ھېسسىي كەپپىيات بولسۇن -
ئەڭ تېجەشلىك تىل بىلەن ئىپادىلەپ بېرەلەيدىغان بولۇشى كېرەك.
تىلىنىڭ مەنسىدىن باشقا ئۇنىڭ رەڭدارلىقى، ئىنتۇناتسىيىسى،
تەسیرچانلىقى ئۇستىدىمۇ ئىزدىنىش كېرەك. ئوخشاش مەندىكى
سۆزنىڭ روشن ياكى تۇتۇق، قاتىقى ياكى يۇمىشاق، جاراڭلىق ياكى
چۈشكۈن بولۇشتەك پەرقلىرى بولىدۇ. تەسىرىلىك سۆزلمىنى ئۆز
ئورنىدا مۇۋاپق ئىشلىتىش كېرەك.

گومورو

ئەدەبىياتنىڭ ئاساسىي ماتپرىيالى - سۆزدۇر. ئۇ بىزنىڭ
ھەممە تەسراقلەرىمىزنى، ھېس - تۇيغۇلۇرىمىزنى، پىكىرلىرىد-
مىزنى شەكىلگە سالىدۇ. ئەدەبىيات - بۇ سۆز ياردىمى بىلەن
جانلىق قىلىپ تەسۋىرلەش سەنئىتىدىرۇر. سۆزنىڭ مەنە ۋە ئۇبراز
بىلەن تولدۇرۇلۇشى قانچىلىك ئاددىيراق، روشنەرەك ۋە ئېنىقراق
بولسا - مەنزرىنى تەسۋىرلىشى ۋە ئۇنىڭ كىشىگە تەسىر
كۆرسىتىشى، كىشى خاراكتېرىنى ھەمە كىشىنىڭ ئادەمگە





مۇناسىۋەتلەرنى تەسۋىرلەش شۇنچىلىك مەھكەمەك، ھەققانىيەراق
ۋە بىر قارارراق بولىدۇ، كلاسىكىلار بىز گە شۇنداق دېپ ئۆگىتىدۇ.
گوركىي

تىلىنىڭ مەنىسىز سۆزلەر بىلەن ئىپلاسلاندۇرۇلۇشى سىنىپىي
دۇشىمەنچىلىكىنى ئەكس ئەتتۈرۈشتىن ئىبارەت. چۈنكى، بۇ نەرسە
نەپەرت، كۆز گە ئىلماسلىق، كۈلكلەك ئىستىهزا شەكلىنى
ئالىدۇ.

گوركىي

سۆز سەنىتى — فولكلوردىن باشلىنىدۇ. فولكلورلارنى
تىپلاشىلار، ئۇنىڭدىن ئۆگىنىڭلار، ئۇنى ئىشلەپچىقىرىڭلار. فولكلور
سىلىرىگىمۇ، بىزگىمۇ، پۇتكۈل شائىر، پروزا ئىگىلىرىگىمۇ ئىندى.
تايىن كۆپ ماتېرىيال بېرىدۇ. بىز ئۆتۈمۈشنى قانچىلىك ياخشى
بىلسەك، ھازىر قىلۋاتقان ئىشىمىزنىڭ ئۈلۈغ ئەممىيەتنى
شۇنچىلىك يېنىك، چوڭقۇر ۋە ياخشى چۈشىنىمۇ.

گوركىي

بالىلار ئوقۇشلۇقى ئۆزىنىڭ كېچىك كىتابخانلىرىغا ھەننىۋا
نەرسىنى ئېيتىپ بېرىشى كېرەك. ئەمما ئۇنىڭدا جاھاندارچىلىق
قىلىش ھەققىدىكى ئەقلەيە سۆزلەرنى ئېيتىش، سوغۇق پوزىتسىيە
بىلەن تەنبىھ بېرىش، مەنىسىز ھېكايە سۆزلىپ بېرىشتەك
شەكىللەرنى قوللاناستىن، بىلكى ھېكايە سۆزلىش، رسىم

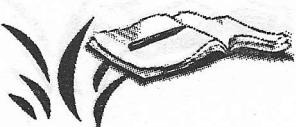


سىزىشىتەك شەكىللەرنى قوللىنىش كېرەك. چۈنكى بۇنداق شەكىل جانلىق، تېتىك، جۇشقۇنلۇق ئۇرغۇپ تۇرىدىغان، شوخلۇق ئىپادىد. لىمنىپ تۇرىدىغان، ئىللەق مېھىر - مۇھەببەتكە تولغان بولىدۇ. تىلى يېنىك، شوخ، تېبىئىي ۋە راۋان بولىدۇ. زوق - ئىشتىياق مەۋچ ئۇرۇپ تۇرىدۇ ۋە ئۇ مۇرادىغا يەتكەن گۈل - چىچەكلىرىگە ئوخشاش ساددا تۈس ئالىدۇ.

جانلىق، جۇشقۇن، شېئىرىي تۇيغۇ ئۇرغۇپ تۇرىدىغان تىسىۋە - ۋۇر كۈچى بالىلار ئەدەبىياتى يازغۇچىسىنى يېتىشتۈرۈشتە ھازىر - لاشقا تېكىشلىك بولغان شەرتلىر ئىچىدە بولمىسا بولمايدىغان ياكى كەم بولسا بولمايدىغان شەرتتۇر. بالىلار يازغۇچىسى خىيال ئارقى - لىق بالىلارنى تەسىرلەندۈرەلمىدىغان بولۇشى لازىم. بېلىنسكىي

بالىلار ئەدەبىياتىدا تەنبىھ - تەربىيە جەزمەن بولۇشى كېرەك، ئەمما ئۇنداق تەنبىھ - تەربىيە ئەسىر دە گويا كالۋا ۋە ھۇرۇن ئاشىپەز خوتۇن قابىناتقان شورپىنىڭ ئۇستىدە لەيلەپ يۈرگەن مايغا ئوخشاش بولماستىن، بىلكى ئەسىرنىڭ ئۆزىگە تېبىئىي ھالدا سىڭىشىپ كەتكەن بولۇشى، ئۇنىڭدىكى پېرسوناژلار ئوبرازى بىلەن قان بىلەن گۆشتەك مۇناسىۋەتتە بولۇشى، ئۇنىڭ ئۇستىگە، مۇۋاپىق سۆزلىر بىلەن ئىپادىلىنىشى كېرەك.

كتابخانىنى قىزىقتۇرۇش كېرەك! ئۇنى ئىلىم - پەن دەرۋا - زىسىنىڭ يېنىغا ئېلىپ بېرىپ، ئۇنىڭغا: «قارىغىنا، ئۇ نېمىدى».



گەن قىزقارلىق ھە! سەن تدقىق قىلىشقا ئىرزيگۈدەك ئىكىنغاو!

دەپ كۆرسىتىپ بېرىش كېرەك! ئىلىمىي ئەدەبىيات - سەنئەت كە.

تابلىرىنىڭ ۋەزپىسى ئەنە شۇنىڭدىن ئىبارەتتۈر.

بىلەن

مەسەل تەن بىلەن جاندىن ئىبارەت ئىككى قىسىمغا بۆلۈنىدۇ.

بایان قىلىنغان ھېكايە تەن بولسا، كىشىلەرگە بىرگەن ساۋااق جانغا ئوخشайдۇ.

جاپىشىدەن

بىز بالىلىرىمىزنى چوڭلارنىڭكىدىن ناچار بولغان يېمەك.

لەكلەر بىلەن باقساق بولمايدۇ؛ بالىلار ئوقۇشلوقى ساددا، يارقىن بولۇشنى تەلەپ قىلىدۇ، ئىدىيە جەھەتتە ئادىلىلىققا ۋە ھېسىيات جەھەتتە گادايلىشىشقا ئېلىپ بارمايدىغان بولۇشى كېرەك.

مارشاك

بىز ئۆسمۈر - بالىلارنىڭ ماددىي ئۇزۇقلۇقى كەملىكىدىن كۆچىمۇ كۆچا يۈرۈدىغان سەرگەرداڭلاردىن بولۇپ قىلىشىغا يول قويالمايمىز. بىز ئەمدى ياش - ئۆسمۈرلەرنىڭ مەنىۋى ئۇزۇقلۇق كەملىكىدىن مەنىۋى جەھەتتىكى سەرگەردان بالىلاردىن بولۇپ قىلىشىغا چىداپ تۈرلايمىزمۇ؟!

گومورو

بالىلار ئەدەبىياتى ئەدەبىياتنىڭ جىمىكى خۇسۇسىيەتلەرنى



هازىرىلىغان بولىدۇ. ئوخشىمايدىغان يېرى شۇكى، ئۇنىڭ ئوييپكتى ئۆرسۈر - بالىلار دۇر. شۇڭا بالىلار ئىددىبىياتى ئىجادىيىتىدە بالىلا- رنىڭ ھەننىۋا خۇسۇسىيەتلىرىگە ئېتىبار بېرىلىشى كېرەك. مە- سىلەن، ياش خۇسۇسىيەتى، ئىقلىي قۇۋۇت جەھەتنىكى خۇسۇ- سىيىتى، ھەۋەس خۇسۇسىيەتى ۋە باشقىلارغا ئېتىبار بېرىلىشى كېرەك. بۇنىڭغا نىسبەتنەن ھەممە يەننىڭ باشقىچە پىكىرى بولمايدۇ.

بالىلار ئىددىبىياتى بىلەن شۇغۇللانغۇچى كىشىدە بالىلارنى قىزغىن سۆيىدىغان قىلب بولۇشى، مېھربان ئانىلارچە قىلب بۇ- لۇشى، ئادەمگە خاس ھېسسىيات بولۇشى، ئادەمنىڭ خاراكتېرىسى- تىكىسىنى يېزىپ چىقلايدىغان ماھارەت بولۇشى كېرەك. شى بىڭىشىن

يېزىقچىلىق سەنئىتىنى تەتقىق قىلىدىغان ئادەملەر بىر نۇقتىدا بىرداك دېيىلسە، ئۇ نۇقتا مۇنۇدىن ئىبارەت: ئۇقۇرمەند- لەرنىڭ دەققىتىنى قوزغاش ۋە ئىگىلەشنىڭ ئەڭ ئىشەنچلىك ئۇسۇلى تەپسىلىي، ئېنىق، كونكرىت يېزىشتىن ئىبارەت، دەپ قاراش.

دالى كارنېڭ: «قىلىدىكى بۆسۇش» قىن

مۇقاۇللاپ سىكۈچى: ئابدۇقادىر ئاتا ۋە لەئۇغلىنى



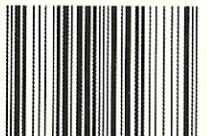
ھېكمەت قايىس تىلدا بولسا

ھېكمەتئور، كۈچەر قايىس ساندۇقتا

بولسا كۈھەردىر.

- «ھېكمەتلىك سۈزىلەن» دىن

ISBN 978-7-80744-287-5



9 787807 442875 >

(民文) 定价：9.90元